

การพัฒนารูปแบบรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค”
สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

สารนิพนธ์
ของ
ณัฐนพ แฉ่นาพิกุลแก้ว

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา
พฤษภาคม 2551

การพัฒนารูปแบบรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค”
สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

สารนิพนธ์
ของ
ณัฐพร แม้นพิกุลแก้ว

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา

พฤษภาคม 2551

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การพัฒนารูปแบบรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค”
สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

บทคัดย่อ
ของ
ณัฐนพ แม่นพิกุลแก้ว

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา
พฤษภาคม 2551

ณัฐนพ แม่นพิกุลแก้ว (2551). การพัฒนารูปแบบรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” สำหรับ นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต. สารนิพนธ์ กศ.ม. (เทคโนโลยี การศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อาจารย์ที่ปรึกษา สารนิพนธ์: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ธีรบุญฤทธิ์ คอระหาเวชสิทธิ์

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบ รายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ให้มีคุณภาพ ตามเกณฑ์ คือ 3.51 และศึกษาความพึงพอใจของผู้รับฟัง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมีจำนวน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ และกลุ่มผู้ใช้ที่เป็น นักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรภาษาไทย ชั้นปีที่ 1-4 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต จำนวน 40 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ รายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” แบบประเมินคุณภาพ ของรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้รับฟัง สถิติที่ใช้ใน การวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย ได้รายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ที่มีคุณภาพทั้งในด้านเนื้อหาและด้านสื่ออยู่ในระดับดีมาก และผู้รับ ฟังมีความพึงพอใจมากที่สุด

**THE DEVELOPMENT OF RADIO PROGRAM “HERBS IN THE KITCHEN”
FOR UNDER GRADUATED STUDENTS OF SUAN DUSIT RAJABHAT UNIVERSITY**

**AN ABSTRACT
BY
NATTANOP MANPIKULKAE0**

**Presented in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Master of Education Degree in Educational Technology
at Srinakharinwirot University
May 2008**

Nattanop Manpikulkaeo. (2008). *The Development of Radio Program "Herbs in the kitchen" for Undergraduate Students of Suan Dusit Rajabhat University. Master project, M.Ed. (Educational Technology). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Project Advisor: Asst. Prof. Teeraboonyarit kuanvechsit.*

The purpose of this study aimed to develop the stipulate format of the radio program "Herb in the Kitchen" for undergraduate students of Suan Dusit Rajabhat University. The determined criterion of exceeding 3.51 was approved as the satisfaction of the audiences.

Questionnaires as a tool of the study were applied to collect the data from two sample groups: The experts; and 40 of undergraduate students, majoring in Thai Language from first to fourth year students, Suan Dusit Rajabhat University. For the use of statistics analysis were mean and standard deviation.

The results revealed that the radio program has on excellent quality and the audiences were satisfied with the radio program.

ประกาศคุณูปการ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงและสมบูรณ์ได้เป็นอย่างดี เพราะได้รับความกรุณาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ธีรบุญฤทธิ์ ควรหาเวชศิษฐ์ ที่ได้ให้คำปรึกษา และแนะนำแนวทางแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนสารนิพนธ์เล่มนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

กราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธีรบุญฤทธิ์ ควรหาเวชศิษฐ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์จิราภรณ์ บุญส่ง และผู้ช่วยศาสตราจารย์พิลาศ เกื้อมี ที่เมตตากรุณา สละเวลาเป็นกรรมกรสอบสารนิพนธ์ในครั้งนี้ ตลอดจนให้คำแนะนำในการจัดทำและขั้นตอนในการทำสารนิพนธ์ในครั้งนี้ จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

กราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ชาญชัย อินทรสุณานนท์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิลาศ เกื้อมี อาจารย์ ดร.ขวัญหญิง ศรีประเสริฐภาพ รองศาสตราจารย์เบญจวรรณ กี่สุขพันธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แจ่มจันทร์ นิลพันธ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา ขอขอบคุณศาสตราจารย์มณีนีรัตน์ จันทนะผะลิน ผู้ช่วยศาสตราจารย์เอกพล อ่อนน้อมพันธ์ และอาจารย์อมราภรณ์ วงศ์พัก ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาที่ได้ให้ความเมตตาชี้แนะในการปรับปรุงทางด้านเนื้อหา และปรับปรุงทางด้านคุณภาพให้เกิดการพัฒนารูปแบบรายการวิทยุ จนสำเร็จลุล่วงและผ่านพ้นไปได้ด้วยดี

กราบขอบพระคุณผู้บังคับบัญชา รองศาสตราจารย์เบญจวรรณ กี่สุขพันธ์ เป็นอย่างสูงที่ได้ให้ความเมตตาและกรุณา ในการให้เวลาและโอกาส พร้อมทั้งให้คำแนะนำต่างๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง จนสารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี กราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์วรมน เจริญสุวรรณ และ อาจารย์ ดร.ขวัญหญิง ศรีประเสริฐภาพ ที่ให้ความเมตตาชี้แนะแนวทาง รวมถึงให้คำแนะนำต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ในการศึกษา และผู้ช่วยศาสตราจารย์กอบแก้ว นางพินิจ ที่เสียสละเวลาอันมีค่ามาร่วมดำเนินรายการจนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

กราบขอบพระคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ที่ได้ให้โอกาสทางการศึกษา จนสำเร็จการศึกษา

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณแม่พรพรรณ แม้นพิกุลแก้ว เป็นอย่างสูงที่คอยส่งเสริมและให้กำลังใจ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีค่าอย่างสูง จนผู้วิจัยสามารถทำสารนิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ขอขอบพระคุณทุกๆ กำลังใจจากครอบครัวแม้นพิกุลแก้วที่ให้การสนับสนุนมาโดยตลอด และคุณพ่อศิริ แม้นพิกุลแก้วที่ผู้วิจัยยังระลึกถึงพระคุณพ่อตลอดเวลา และท้ายสุดนี้ขอขอบคุณเพื่อนๆ เอกเทคโนโลยีการศึกษารุ่นที่ 15 ทุกคน ที่ช่วยกันเป็นกำลังใจ จนทำให้สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ตามวัตถุประสงค์อย่างดีทุกประการ

ณัฐนพ แม้นพิกุลแก้ว

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	4
ความสำคัญของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและพัฒนาทางการศึกษา.....	8
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ.....	12
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพรร.....	15
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องวิทยุกระจายเสียง	25
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	47
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	47
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	48
การสร้างและหาประสิทธิภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	48
การดำเนินการวิจัย	51
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ผลข้อมูล.....	52
4 ผลการวิจัย.....	53
ผลการประเมินคุณภาพของรายการวิทยุรายการสมุนไพรรในครัว	53
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	60
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	60
ความสำคัญของการวิจัย.....	60
ขอบเขตของการวิจัย	60

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ (ต่อ)	
เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย.....	61
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	61
การทดลองหาประสิทธิภาพของรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค”....	61
สรุปผลการศึกษาวิจัย.....	62
อภิปรายผล.....	63
ข้อเสนอแนะ.....	64
บรรณานุกรม.....	66
ภาคผนวก.....	71
ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญ.....	72
ภาคผนวก ข แบบประเมินด้านเนื้อหา และด้านสื่อ.....	74
ภาคผนวก ค แบบสอบถามเพื่อการวิจัย.....	79
ภาคผนวก ง บทวิทยุแบบสมบูรณ์ (Full Script) รายการ “สมุนไพรรักษาโรค”.....	83
ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์.....	89

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 ผลการประเมินคุณภาพของรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” โดยผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา	54
2 ผลการประเมินคุณภาพของรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” โดยผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ	55
3 ผลการประเมินคุณภาพของรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” โดยผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อรอบที่ 2	56
4 ความพึงพอใจของผู้ฟังรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” สำหรับ นักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต	58

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์และความแตกต่างระหว่างการวิจัยการศึกษากับการวิจัยและพัฒนาทางการศึกษา.....	10
2 การแบ่งย่านความถี่คลื่นวิทยุ	37

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ภายใต้ยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่ประกอบไปด้วยวิวัฒนาการของนวัตกรรมการประดิษฐ์คิดค้น เครื่องมือ อุปกรณ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์การอำนวยความสะดวกที่ทันสมัยมากมาย ซึ่งการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์สินค้า ผลิตภัณฑ์ เทคโนโลยี หรือข้อมูล ข่าวสาร ต่างๆ ให้แพร่กระจายไปยังกลุ่มเป้าหมายได้อย่างรวดเร็ว กว้างไกล ครอบคลุมทุกภูมิภาคทั่วโลกนั้น จำเป็นต้องอาศัยสื่อสารมวลชนในการเผยแพร่ข้อมูลต่างๆ เป็นสำคัญ

สื่อสารมวลชนได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตประจำวันของบุคคล โลกในยุคโลกาภิวัตน์ ระบบการสื่อสารและเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้เข้ามาสร้างเครือข่ายการส่งข่าวถึงกันได้ทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศทั่วโลกในเวลาอันรวดเร็ว การสื่อสารผ่านดาวเทียมช่วยขยายบทบาทของสื่อมวลชนและการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ ให้มีบทบาทต่อสังคมอย่างไม่มียุคไหนเคยทำได้ และหากจะกล่าวถึงการสื่อสารกับวัฒนธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันใกล้ชิด วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของการสื่อสารของสมาชิกในสังคม ในขณะที่เดียวกันการสื่อสารก็เป็นเครื่องมือในการทำให้วัฒนธรรมดำรงอยู่ได้ ดังนั้น สื่อมวลชนจึงเป็นสื่อที่ใช้ในการเผยแพร่ ทำนุบำรุงส่งเสริม และถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ดีงามในสังคม (สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2531 : 94)

วิทยุกระจายเสียงมีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะสื่อสารมวลชน ที่ให้ความรู้หรือเสริมสร้างการศึกษาแก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ตามความเหมาะสม กับการดำเนินดำรงชีวิตของแต่ละคน เช่น นำความรู้ไปประกอบอาชีพ เสริมสร้างความรู้ หรือเพื่อเป็นสื่อเสริมจากการเรียนตามปกติ เพื่อให้ทุกคนสามารถดำรงชีพอยู่ได้อย่างมีคุณภาพ เนื่องจากโอกาสของการที่จะได้รับการศึกษา และแสวงหาความรู้ในโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษามีไม่เท่าเทียมกัน ผู้ที่มีโอกาสศึกษาในโรงเรียนมากก็จะได้เปรียบผู้อื่น แต่มนุษย์ทุกคนควรมีสิทธิ์จะได้รับความรู้จากสื่อที่มีอยู่ในธรรมชาติได้อย่างเท่าเทียมกัน

วิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดสื่อหนึ่ง ที่ให้ข่าวสาร สารความรู้ ต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง การพัฒนาสื่อวิทยุกระจายเสียงในอดีตได้รับการพัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในยุคเริ่มแรกที่วิทยุกระจายเสียงเกิดขึ้น ตั้งแต่ราวปี ค.ศ.1919 ในประเทศแถบตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอเมริกา ได้รับการตอบรับจากประชาชนราวกับเกิดความบ้าคลั่งขึ้นในสังคม ซึ่งเรียกกันว่า radio mania กิจกรรมกระจายเสียงเติบโตอย่างรวดเร็วในประเทศอุตสาหกรรมตะวันตก ตัวอย่างเช่น ในอเมริกา เพียง 2 ปีแรกก็มีผู้สนใจไปขอรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบการกระจายเสียงถึง 600 ราย และในปี ค.ศ.1923 จำนวนเครื่องรับในอเมริกาก็นับได้ถึงเกือบ 1 ล้านเครื่อง เมื่อสิ้นทศวรรษที่ 1920 เกือบครึ่งหนึ่งของครัวเรือนชาวอเมริกันมีเครื่องรับวิทยุไว้

ในครอบครองกันหมด ส่วนที่อื่นๆ ประมาณ 40 ประเทศได้เริ่มออกอากาศกระจายเสียงแล้วตั้งแต่ทศวรรษที่ 1930

ทศวรรษที่ 1940 เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ครั้งนี้วิทยุกระจายเสียงแพร่หลายจนกลายเป็นสื่อมวลชน (mass medium) แล้ว อีกทั้งยังมีอิทธิพลต่อสังคมสูงมาก ต่างจากสงครามโลกครั้งแรก ซึ่งวิทยุโทรเลขยังเป็นเครื่องเล่นส่วนบุคคล (private medium) เฉพาะคนบางกลุ่มเท่านั้น ดังนั้น แทนที่รัฐบาลจะยึดวิทยุไปจากประชาชนทั้งหมดเหมือนเมื่อครั้งสงครามโลกครั้งที่ 1 สถานีวิทยุต่างๆ กลับถูกรัฐบาลของความร่วมมือให้ทำหน้าที่เผยแพร่ข่าว โฆษณาชวนเชื่อและคอยปลุกเร้าประชาชนตามที่รัฐบาลขอร้อง ฮิตเลอร์ (Hitler) มุสโสลินี (Mussolini) และสตาลิน (Stalin) ซึ่งเป็นผู้นำประเทศเผด็จการถึงกับเข้าไปควบคุมและจัดรายการกระจายเสียงเสียเอง ส่วนประเทศประชาธิปไตยอื่นๆ ทั้งเชอร์ชิลล์ (Churchill) แห่งอังกฤษ และโรสเวลท์ (Roosevelt) แห่งอเมริกาก็ต้องการใช้วิทยุไม่ต่างจากคนอื่น ถึงกับลงไปจัดรายการวิทยุพูดคุยกับประชาชนเป็นรายการประจำของสถานี (รายการวิทยุประจำของ Roosevelt ชื่อรายการ Fireside Chat หรือรายการ “พูดคุยจากข้างเตาผิง”) อิทธิพลของวิทยุในภาวะสงครามเป็นสิ่งที่เห็นเด่นชัดมาก แม้เมื่อสงครามสงบลงและสื่อกระจายเสียงใหม่อื่นๆ เช่น โทรทัศน์ทำให้อิทธิพลของวิทยุลดลงไป แต่วิทยุก็สามารถปรับตัวและแสดงบทบาทที่สังคมยอมรับอยู่จนถึงทุกวันนี้ (วิภา อุดมจันทร์, 2546 : 27-28)

วิทยุกระจายเสียงในประเทศไทยเกิดขึ้นตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2470 โดยกรมพระยากำแพงเพชรอัครโยธินได้ทดลองเทคโนโลยี และทดลองกระจายเสียงที่วังบ้านดอกไม้ หลังจากนั้นปีพุทธศักราช 2471 กองช่าง กรมไปรษณีย์โทรเลขได้เตรียมทดลองส่งวิทยุขนาดเล็กเป็นการภายในที่วัดเลียบ ขนาดกำลังส่ง 200 วัตต์ ความยาวคลื่น 37 ม. ชื่อสถานี 4 พีเจ มีเครื่องรับฟังราว 10 เครื่อง ปีพุทธศักราช 2473 ออกอากาศสถานีวิทยุกรุงเทพฯ ที่พญาไท ในวันจันทร์มงคลพระปกเกล้า วันที่ 25 กุมภาพันธ์ และหลังจากนั้น ในปีพุทธศักราช 2478 ก็ได้มีการประกาศใช้ พ.ร.บ.วิทยุสื่อสารเพื่อควบคุมวิทยุโทรเลข (facsimile) และวิทยุการบิน ยกเลิก พ.ร.บ.วิทยุโทรเลข 2473 และได้มีการพัฒนาเรื่อยมา จนถึงปีพุทธศักราช 2484 รัฐบาลได้จัดตั้งสถานีวิทยุแห่งประเทศไทย เป็นสถานีวิทยุแห่งชาติ ภายใต้การกำกับดูแลของกรมโฆษณาการปี 2483 (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ : 2544)

จากการศึกษาข้อมูลและงานวิจัยพบว่าวิทยุเป็นสื่อที่แพร่หลายและชาวบ้านได้รับข่าวสารมากที่สุด ชาวบ้านส่วนใหญ่ฟังวิทยุเป็นประจำทุกวัน โดยให้เหตุผลว่าฟังแล้วทำให้เป็นคนทันสมัยทันต่อเหตุการณ์มากที่สุด ส่วนรายการความรู้นั้นชาวบ้านให้ความสนใจรับฟังรายการที่เกี่ยวกับรายการเกษตร เพราะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ และรับฟังรายการวิทยุทุกวัน โดยเฉพาะรายการที่เป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ (นาฏยา ตยานนท์, 2531; บำรุง สุขพรรณ, 2523)

ดังนั้น เมื่อกลับมาพิจารณาถึงบทบาทของสื่อมวลชนในปัจจุบัน สื่อวิทยุกระจายเสียงนับว่าเป็นสื่อที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาด้านสื่อสารมวลชนแก่ประชาชนเป็นอย่างมาก “เนื่องจากคุณสมบัติของสื่อวิทยุที่เป็นสื่อที่เข้าถึงทุกที่ไม่ว่าจะเป็นสภาพภูมิประเทศ สามารถนำไปในที่ต่างๆ ได้ทุกที่ทุกเวลา นอกจากนี้เครื่องรับวิทยุยังหาซื้อได้ง่าย และมีราคาถูกอีกด้วย และมีคุณสมบัติในเรื่องความรวดเร็วในการนำเสนอข่าวสาร วิทยุจึงเป็นสื่อที่เข้าถึงผู้ฟังทุกกลุ่มโดยไม่มีข้อจำกัดทางเศรษฐกิจและการศึกษา และเหมาะสมอย่างยิ่งในการช่วยพัฒนาผู้คนในสังคมให้เปลี่ยนแปลงไปสู่ความก้าวหน้า และสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในประเทศได้” (สุขสวัสดิ์ ภาษิต, 2531 : 9)

สมัยเดิมเมื่อประมาณ 60 ปีที่แล้ว จะฟังได้เฉพาะวิทยุ AM ผู้ฟังจะฟังเสียงแบบอนาล็อก เมื่อ 50 ปีผ่านไป หรือหลังศตวรรษที่ 19 เทคโนโลยีวิทยุกระจายเสียงได้เปลี่ยนโฉมใหม่ไปมาก นักเทคโนโลยีวิทยุกระจายเสียงได้ปิดข้อด้อยหรือข้อบกพร่องของสื่อมวลชนประเภทนี้หลายประการ เช่น นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาพัฒนา AM เป็นการกระจายเสียงสเตอริโอ การใช้ดาวเทียมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการกระจายคลื่นให้ครอบคลุม ตลอดจนการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตรายการและเครื่องมือรับสเตอริโอ ฯลฯ เป็นต้น (อรณพ เชียรถาวร, 2542 : 102)

รายการสมุนไพรรในครัว เป็นรายการวิทยุประเภทสารคดีที่มีเนื้อหาหลักเกี่ยวกับเรื่องสมุนไพรรของไทย ที่สามารถหาได้ในครัว หรือเป็นสมุนไพรรที่มีอยู่ในรูปแบบของอาหารชนิดต่างๆ โดยเฉพาะอาหารไทย หรือเครื่องแกงต่างๆ มักจะประกอบไปด้วยส่วนผสมหลายอย่าง เช่น ขิง ข่า ตะไคร้ ใบมะกรูด ชะอม กระวาน พริกไทย พริก ขมิ้น ฯลฯ เป็นต้น โดยได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านสมุนไพรรไทยโดยเฉพาะมาร่วมให้พูดคุย แลกเปลี่ยนความรู้ในรายการ นอกจากนี้ในรายการยังนำเสนอสารคดีสั้นที่ให้สาระความรู้ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง พร้อมทั้งแทรกเพลงไพเราะ และอื่นๆ อีกมากมาย โดยมีวัตถุประสงค์ในการผลิตรายการนี้เพื่อเป็นทางเลือกในการรับฟังรายการวิทยุรูปแบบใหม่ ที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับภูมิปัญญาของไทยมากมายที่เรายังไม่รู้ จนเกือบจะเลือนหายไปโดยมุ่งเป้าของกลุ่มผู้ฟังไปที่นักศึกษา ซึ่งเป็นตัวแทนของเยาวชนรุ่นใหม่ ที่เริ่มห่างไกล เรื่องของภูมิปัญญาไทยออกไปทุกที

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความพึงพอใจในการรับฟังรายการวิทยุ รายการสมุนไพรรในครัว เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบของการนำเสนอในรายการ เนื้อหา วิธีการนำเสนอว่าผู้ฟังมีความพึงพอใจเพียงไร หรือมีข้อเสนอแนะที่สามารถนำมาปรับปรุงรายการให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นได้อย่างไร เพื่อประโยชน์ในการนำข้อมูลที่ได้พัฒนาปรับปรุงคุณภาพทางเทคนิค และรูปแบบการจัดทำรายการ ให้สนองความพึงพอใจแก่กลุ่มผู้ฟังและให้ได้รับประโยชน์มากที่สุดที่สามารถนำไปเป็นแนวคิด แนวปฏิบัติได้จริง เพื่อประโยชน์ในการร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาของไทย และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างดีต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตให้มีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของการรับฟังรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรภาษาไทย ปีการศึกษา 2550 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตให้มีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้รายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” ที่มีคุณภาพ
2. ได้ทราบความพึงพอใจของการรับฟังรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรภาษาไทย ปีการศึกษา 2550 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
3. เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบรายการวิทยุรายการอื่นๆ ต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

นักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรภาษาไทย ชั้นปีที่ 1-4 ปีการศึกษา 2550 ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต จำนวน 233 คน

กลุ่มตัวอย่าง มี 2 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ มีดังนี้

ประเมินคุณภาพครั้งที่ 1 โดยผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา 3 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ 3 คน ทำการประเมินคุณภาพของรายการ

ประเมินคุณภาพครั้งที่ 2 โดยผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ 5 คน ทำการประเมินคุณภาพของรายการ

2. กลุ่มผู้รับฟัง

เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรภาษาไทย ปีการศึกษา 2550 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ชั้นปีที่ 1-4 ชั้นปีละ 10 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 40 คน โดยได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และดำเนินการดังต่อไปนี้

ศึกษาความพึงพอใจ โดยสอบถามกับนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรภาษาไทย ปีการศึกษา 2550 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ชั้นปีที่ 1-4 ชั้นปีละ 10 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 40 คน โดยกลุ่มตัวอย่างนี้ ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

เนื้อหาที่ใช้ในการนำเสนอในรายการวิทยุรายการ “สมุนไพรในครัว” ได้แก่ เนื้อหาเกี่ยวกับสมุนไพรใกล้ตัวที่ใช้ในชีวิตประจำวัน จากการประกอบอาหาร และการรับประทานอาหาร โดยมีเนื้อหาดังนี้

ตอนที่ 1 ความหมายและการใช้สมุนไพร

- ความหมายของสมุนไพร
- ทำความรู้จักสมุนไพรใกล้ตัว
- การใช้สมุนไพรของคนไทยสมัยก่อน

ตอนที่ 2 สมุนไพร ยาและอาหารไทย

- สรรพคุณในการรักษาโรค
- ประโยชน์ของสมุนไพร
- วิธีการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

นิยามศัพท์เฉพาะ

การพัฒนารายการวิทยุ หมายถึง การผลิตรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรในครัว” ที่ใช้เทคนิคในการผลิตรายการวิทยุที่แตกต่างจากรูปแบบเดิม ให้มีความทันสมัย น่าสนใจ น่าติดตาม ได้แก่ การใส่เสียงเพลงประกอบที่ทันสมัย เร้าความสนใจ การใส่สารคดีสั้น การใช้น้ำเสียงลีลาที่มีไดนามิกไม่เป็นโมโนโทน เป็นต้น แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและด้านสื่อประเมินคุณภาพในครั้งที่ 1 นำผลการประเมินมาปรับปรุงแก้ไขรายการวิทยุ แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อประเมินคุณภาพในครั้งที่ 2 ปรับปรุงจนรายการวิทยุมีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด

คุณภาพของรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรในครัว” หมายถึง ผลการประเมินตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งผู้วิจัยกำหนดคุณภาพของรายการต้องมีค่าเฉลี่ย จากการประเมินตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป

ความพึงพอใจของการรับฟังรายการวิทยุ หมายถึง ความรู้สึกชอบ พอใจ ของกลุ่มตัวอย่าง ที่รับฟังรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรในครัว” ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ซึ่งประเมินได้จากการใช้แบบสอบถามวัดระดับความพึงพอใจที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และความสามารถด้านต่าง ๆ ที่สามารถตรวจสอบคุณภาพรายการวิทยุได้ โดยแบ่งเป็น

- ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ความสามารถด้านสมุนไพร ซึ่งมีคุณสมบัติ คือ เป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก และมีประสบการณ์ในการสอนหรือประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับอาหารและสมุนไพร ระยะเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี หรือเป็นผู้ที่สำเร็จ

การศึกษาในระดับปริญญาโท ที่มีประสบการณ์ในการสอนหรือการทำงานด้านอาหารและสมุนไพร ไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือจบปริญญาตรี และมีประสบการณ์ในการสอนหรือการทำงานด้านอาหารและสมุนไพร ไม่น้อยกว่า 10 ปี

- ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยีการศึกษา ในระดับปริญญาเอก มีประสบการณ์ในการสอน หรือทำงานด้านเทคโนโลยีการศึกษามา ไม่น้อยกว่า 1 ปี หรือเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาโท มีประสบการณ์ในการสอนหรือทำงานเกี่ยวกับ เทคโนโลยีการศึกษา ไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือจบปริญญาตรี และมีประสบการณ์ในด้านการสอนหรือ ด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา ไม่น้อยกว่า 10 ปี

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการพัฒนารายการวิทยุ รายการ “สมุนไพร่ในครัว” สำหรับ นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หลักการ ทฤษฎี และผลการวิจัยต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ โดยแบ่ง การศึกษาค้นคว้าเป็นหัวข้อต่างๆ ดังนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและพัฒนาทางการศึกษา
 - 1.1 ความหมายของการวิจัยและพัฒนา
 - 1.2 องค์ประกอบของการวิจัยและพัฒนา
 - 1.3 ขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนา
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ
 - 2.1 หลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ
 - 2.2 ทฤษฎีการจูงใจ
 - 2.3 ประเภทของแรงจูงใจ
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพรรวม
 - 3.1 ความหมายของสมุนไพรรวม
 - 3.2 การจำแนกประเภทของพืชสวนครัว
 - 3.3 ประเภทของสวนครัว
 - 3.4 วิธีคัดเลือกพันธุ์พืชสมุนไพรรวมที่จะปลูกในสวนครัว
 - 3.5 แนวทางในการปลูกและดูแลรักษาสมุนไพรรวม
 - 3.6 การดูแลรักษาสมุนไพรรวม
 - 3.7 ประโยชน์ของการปลูกพืชสมุนไพรรวมในสวนครัว
4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิทยุกระจายเสียง
 - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 4.2 งานวิจัยต่างประเทศ
 - 4.3 คุณค่าของวิทยุกระจายเสียง
 - 4.4 ธรรมชาติของวิทยุกระจายเสียง
 - 4.5 ความสำคัญและอิทธิพลของวิทยุกระจายเสียง
 - 4.6 หลักการใช้วิทยุกระจายเสียง
 - 4.7 การใช้วิทยุกระจายเสียงเพื่อการชักจูงใจ
 - 4.8 บทบาทของวิทยุ
 - 4.9 รูปแบบของรายการวิทยุกระจายเสียง

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและพัฒนาทางการศึกษา

1.1 ความหมายของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development (R&D))

การวิจัยและพัฒนาทางการศึกษา (Educational Research and Development) เป็นการวิจัยทางการศึกษาประเภทหนึ่ง ซึ่งมีนักวิชาการให้ความหมายไว้ดังนี้

เป็รื่อง กุมุท (2536 : 1) กล่าวว่า การวิจัยและพัฒนาทางการศึกษา หมายถึง การวิจัยซึ่งเกิดจากความพยายามที่จะสร้างสรรค์ผลผลิตและกระบวนการบางสิ่งบางอย่าง ตามหลักการเฉพาะและตามระเบียบวิธีการวิจัยที่สามารถรับรองคุณภาพและประสิทธิภาพของผลผลิตและกระบวนการเมื่อนำผลนั้นไปใช้ซึ่งรูปแบบการวิจัยและพัฒนาเป็นการแก้ปัญหาทางด้านการศึกษาบางประการ ซึ่งผู้วิจัยจะต้องออกแบบสร้างสรรค์และพัฒนาผลผลิตด้วยการทดลองประเมินผลและป้อนข้อมูลย้อนกลับเพื่อปรับปรุงผลผลิตนั้นให้พัฒนาขึ้นทั้งด้านคุณภาพ และประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด

อนิรุทธิ์ สติมัน (2542: 7) กล่าวว่า การวิจัยและการพัฒนาทางการศึกษา หมายถึง กระบวนการพัฒนาและตรวจสอบโดยผลิตภัณฑ์ทางการศึกษา โดยผลิตภัณฑ์นี้จะไม่ได้หมายถึงเฉพาะตำรา ฟิล์ม หรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์เท่านั้น แต่ยังหมายความรวมถึงวิธีการและโปรแกรมการศึกษา และจุดเน้นของการวิจัยและพัฒนา คือ การพัฒนาโปรแกรมที่จะทำให้เกิดระบบเรียนรู้ ซึ่งรวมถึงการพัฒนาอุปกรณ์ และการฝึกอบรมบุคลากรให้เหมาะสมกับงาน

เกย์ (1976: 8) ได้กล่าวถึงการวิจัยและพัฒนาว่าเป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์สำหรับใช้ภายในโรงเรียน ซึ่งผลิตภัณฑ์จากการวิจัยและพัฒนายังหมายรวมถึงวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการฝึกอบรม วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนรู้ การกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม สื่อการสอน และระบบการจัดการ การวิจัยและพัฒนายังครอบคลุมถึงการกำหนดจุดประสงค์ ลักษณะของบุคคลและระยะเวลา และผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาจากการวิจัยและพัฒนาจะเป็นไปตามความต้องการและขึ้นอยู่กับรายละเอียดที่ต้องการ

บอร์กและกอล (1989: 782) กล่าวถึงการวิจัยและพัฒนาไว้ว่า การวิจัยและพัฒนาคืออะไร (R&D) คือ กระบวนการที่นำมาพัฒนาและตรวจสอบความถูกต้องของผลิตภัณฑ์ทางการศึกษา คำว่าผลิตภัณฑ์ (Product) ในที่นี้ไม่ได้หมายความว่าเพียงแต่สิ่งที่อยู่ในหนังสือในภาพยนตร์ประกอบการสอน และในคอมพิวเตอร์เท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงระเบียบวิธี เช่น ระเบียบวิธีในการสอน โปรแกรมการสอน เช่นโปรแกรมการศึกษาเรื่องยา หรือโปรแกรมการพัฒนาคนทำงาน จุดเน้นของโครงการ R & D ในปัจจุบันนี้ปรากฏในฐานะเป็นพื้นฐานของโครงการพัฒนา โปรแกรมนี้เป็นระบบการเรียนที่สลับซับซ้อนที่รวมเอาการพัฒนาทางวัตถุและการอบรมบุคลากรเพื่อให้สามารถทำงานได้ในบริบทเฉพาะ

จากที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า การวิจัยและพัฒนา หมายถึง กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำมาใช้ได้จริงในโรงเรียน

บอร์กและกอล (1989: 782) ได้กล่าวไว้ว่า จุดมุ่งหมายของการวิจัยทางการศึกษา คือ การค้นหาคำตอบใหม่ ซึ่งเกี่ยวกับวิชาพื้นฐาน (การวิจัยพื้นฐาน) หรือเกี่ยวกับการนำไปใช้ในการศึกษา

(การวิจัยประยุกต์) มิได้เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ แต่ถึงแม้ว่าการวิจัยประยุกต์จะมีการผลิตสื่อหรือผลิตภัณฑ์ขึ้นมา แต่ก็ยังเป็นเพียงเพื่อใช้ในการทดสอบสมมุติฐานของผู้วิจัยเท่านั้นจึงค่อนข้างยากที่จะนำผลิตภัณฑ์เหล่านั้นไปใช้จริงในโรงเรียน ดังนั้นการวิจัยและพัฒนา จึงเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยเชื่อมช่องว่างระหว่างการวิจัยและการใช้จริงในการศึกษา โดยจะใช้สิ่งที่ค้นพบในการวิจัยพื้นฐานและการวิจัยประยุกต์และการทดสอบการใช้ผลิตภัณฑ์ในโรงเรียนมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ซึ่งเกย์ (Gay, 1976: 8) ได้กล่าวว่า ผลของผลิตภัณฑ์จะมีคุณภาพตามที่ต้องการและโรงเรียนจะเป็นผู้ใช้ผลิตภัณฑ์จากการวิจัยและพัฒนาอย่างแท้จริง ซึ่งดูเหมือนว่าจะเป็นการวิจัยทางการศึกษาที่มีคุณค่า

1.2 องค์ประกอบของการวิจัยและพัฒนา โดยทั่วไปมีอยู่ 4 องค์ประกอบ

1. ผู้ต้องการใช้ผลจากการวิจัยและพัฒนา ได้แก่ผู้ที่ต้องการวิทยาการใหม่จากการวิจัยและพัฒนาไปใช้งานซึ่งผู้ต้องการใช้ผลจากการวิจัยจะเป็นผู้กำหนดเป้าหมายของการวิจัยแต่ละครั้ง
2. นักวิจัย ได้แก่ ผู้ทำวิจัยมีหน้าที่วางแผนการวิจัยให้ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ในการช่วยหาคำตอบ เพื่อแก้ปัญหาแก่ผู้ที่นำไปใช้
3. สถาบันที่ให้การสนับสนุนทุนในการวิจัย ได้แก่ หน่วยงานราชการ องค์การธุรกิจ เอกชนต่างๆ
4. สิ่งส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา ได้แก่ ปัจจัยส่งเสริมต่างๆ เช่น ห้องสมุด และแหล่งสารสนเทศ สำหรับเตรียมข้อมูลในการวิจัย

พฤษี ศิริบรรณพิทักษ์ (2531: 21-24) กล่าวถึง ความแตกต่างระหว่างการวิจัยและการพัฒนาทางการศึกษากับการวิจัยทางการศึกษาว่ามีความแตกต่างกัน 2 ประการคือ

1. เป้าประสงค์ (Goal) การวิจัยทางการศึกษามุ่งค้นคว้าหาความรู้ใหม่ โดยการวิจัยพื้นฐาน หรือมุ่งหาคำตอบเกี่ยวกับการปฏิบัติงานโดยการวิจัยประยุกต์ แต่การวิจัยและพัฒนาทางการศึกษามุ่งพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพผลิตภัณฑ์ทางการศึกษา แม้ว่าการวิจัยประยุกต์ทางการศึกษาหลายโครงการมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการศึกษา เช่น การวิจัยเปรียบเทียบประสิทธิภาพของวิธีสอน หรืออุปกรณ์การสอน ผู้วิจัยอาจพัฒนาสื่อหรือผลิตภัณฑ์ทางการศึกษาสำหรับการสอนแต่ละแบบ แต่ผลิตภัณฑ์เหล่านี้ได้ใช้สำหรับการทดสอบ สมมุติฐานของการวิจัยแต่ละครั้งเท่านั้น ไม่ได้นำไปสู่การใช้สำหรับโรงเรียนทั่วไป
 2. การนำไปใช้การวิจัยการศึกษา มีช่องว่างระหว่างผลการวิจัยกับการนำไปใช้จริงอย่างกว้างขวาง กล่าวคือ ผลการวิจัยทางการศึกษาจำนวนมากอยู่ในตู้ไม่ได้รับการพิจารณานำไปใช้ นักการศึกษาและนักวิจัยจึงหาทางลดช่องว่างดังกล่าวโดยวิธีที่เรียกว่า “การวิจัยและพัฒนา”
- อย่างไรก็ตามการวิจัยและพัฒนาทางการศึกษามีใช้สิ่งที่จะทดแทนการวิจัยการศึกษา แต่เป็นเทคนิควิธีที่จะเพิ่มศักยภาพของการวิจัยการศึกษาให้มีผลต่อการจัดการศึกษา คือ เป็นตัวเชื่อม

เพื่อแปลงไปสู่ผลิตภัณฑ์ทางการศึกษาที่ใช้ประโยชน์ได้จริงในโรงเรียนทั่วไป ดังนั้นการใช้กลยุทธ์การวิจัยและพัฒนาทางการศึกษาเพื่อปรับปรุง เปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาการศึกษาจึงเป็นการใช้ผลการวิจัยทางการศึกษา (ไม่ว่าจะเป็นการวิจัยพื้นฐาน หรือการวิจัยประยุกต์) ให้เป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้น สามารถสรุปความสัมพันธ์และความแตกต่างดังแผนภูมิดังต่อไปนี้

การวิจัยพื้นฐาน	การวิจัยประยุกต์	การวิจัยและพัฒนา
ความรู้พื้นฐาน • ทฤษฎีการเรียนรู้ • ทฤษฎีการสื่อสาร ฯลฯ	ความรู้ประยุกต์บางส่วน • เครื่องมือทดสอบ • วัสดุ อุปกรณ์ หลักสูตร ฯลฯ	นวัตกรรมที่ผ่านการทดลองใช้ได้ผลดี • หลักสูตรใหม่ • วิธีการสอนใหม่ • ครูแนวใหม่ ฯลฯ

ภาพประกอบ 1 แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์และความแตกต่างระหว่างการวิจัยการศึกษากับการวิจัยและพัฒนาทางการศึกษา (ที่มา : บุญสืบ พันธุ์ดี. 2537 : 80)

1.3 ขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนา

ขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนา จะอ้างอิงมาจาก R & D Cycle ซึ่งประกอบด้วยการศึกษาวิจัยเพื่อหาผลิตภัณฑ์ที่จะนำมาแก้ปัญหการพัฒนาผลิตภัณฑ์จะอยู่บนพื้นฐานของปัญหาที่ค้นพบ โดยมีการทดสอบภาคสนามเพื่อตรวจสอบข้อผิดพลาดของผลิตภัณฑ์ และทำการทดสอบหลายๆ ครั้งจนกระทั่งผลการทดสอบภาคสนามบ่งชี้ว่าผลิตภัณฑ์สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ โดยขั้นตอนที่สำคัญของการวิจัยและพัฒนา มี 10 ขั้นตอน ดังนี้ (Borg and Gall. 1989 : 784)

ขั้นที่ 1 รวบรวมข้อมูลและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในขั้นนี้เป็นการศึกษาทฤษฎีและงานวิจัย การสังเกตภาคสนาม ซึ่งเกี่ยวข้องกันการใช้ผลิตภัณฑ์การศึกษาที่กำหนด ถ้ามีความจำเป็นผู้วิจัยและพัฒนาอาจต้องทำการวิจัยขนาดเล็ก เพื่อค้นหาคำตอบ ซึ่งงานวิจัยและทฤษฎีไม่สามารถตอบได้ ก่อนที่จะทำการพัฒนาต่อไป

ขั้นที่ 2 การวางแผน ขั้นนี้จะระบุทักษะในการเรียน การอธิบายวัตถุประสงค์และผลสืบเนื่องจากผลิตภัณฑ์ การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้และสถิติที่ใช้ในการทดสอบ

ขั้นที่ 3 การพัฒนารูปแบบขั้นต้นของผลิตภัณฑ์ ขั้นนี้จะเตรียมการเกี่ยวกับอุปกรณ์การสอน กระบวนการเรียนรู้ และวิธีการประเมินผล

ขั้นที่ 4 การทดสอบภาคสนามเบื้องต้น ขั้นนี้จะทำการทดสอบผลิตภัณฑ์ในโรงเรียนจำนวน 1-3 โรงเรียน นักเรียน 6-12 คน เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์, การสังเกต และการสอบถาม แล้วทำการวิเคราะห์ผล

ขั้นที่ 5 การปรับปรุงผลิตภัณฑ์ครั้งที่ 1 ขั้นนี้จะปรับปรุงผลิตภัณฑ์ตามข้อมูลและผลการทดลองใช้จากขั้นที่ 4

ขั้นที่ 6 การทดสอบภาคสนาม ขั้นนี้จะนำผลิตภัณฑ์ที่ปรับปรุงในขั้นที่ 5 มาทำการทดสอบในโรงเรียนจำนวน 5-5 โรงเรียน นักเรียน 30-100 คน ประเมินผลในเชิงปริมาณก่อนและหลังการใช้ผลิตภัณฑ์ นำผลที่ได้เทียบกับจุดประสงค์ที่ตั้งไว้และเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุมตามเหมาะสม

ขั้นที่ 7 ปรับปรุงผลิตภัณฑ์ครั้งที่ 2 ขั้นนี้จะปรับปรุงผลิตภัณฑ์ตามข้อมูลและผลการทดลองใช้จากขั้นที่ 6

ขั้นที่ 8 การทดสอบการใช้ในภาคสนาม ขั้นนี้จะนำผลิตภัณฑ์ที่ปรับปรุงในขั้นที่ 7 มาทำการทดสอบในโรงเรียนจำนวน 10-30 โรงเรียน นักเรียน 40-200 คน เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การสังเกต และการสอบถาม แล้วทำการวิเคราะห์ผล

ขั้นที่ 9 ปรับปรุงผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้าย ขั้นนี้จะปรับปรุงผลิตภัณฑ์ตามข้อมูลและผลการทดลองใช้จากขั้นที่ 8

ขั้นที่ 10 การเผยแพร่และการนำเสนอผล ขั้นนี้จะจัดทำรายงานเพื่อเสนอที่ประชุมและเผยแพร่ในวารสารและควบคุมคุณภาพของการเผยแพร่

การวิจัยและพัฒนาในโครงการใหญ่ ๆ อาจต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก และนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาสามารถหาแหล่งทุนสนับสนุนได้ไม่ยากนัก อย่างไรก็ตาม นักวิจัยและนักศึกษามักจัดทำโครงการวิจัยและพัฒนาขนาดเล็กได้ ตัวอย่างเช่น การวิจัยและพัฒนาเกมส์สำหรับใช้ในการสอนเพื่อพัฒนาทักษะคณิตศาสตร์ของนักเรียน การวิจัยและพัฒนากิจกรรมสำหรับเพิ่มวุฒิภาวะ (Maturity) ของนักเรียนถ้าวิจัยและพัฒนาเกมส์ หรือกิจกรรมที่มีประสิทธิผล แล้วก็เผยแพร่ให้ใช้ในโรงเรียนทั่วไปได้เป็นโครงการที่มุ่งเป้าหมายเฉพาะอย่างใช้วัสดุต่างๆ ค่าใช้จ่ายไม่สูงและใช้เวลาไม่มากนัก

โดยสรุปแล้วการวิจัยและพัฒนาเป็นรูปแบบการวิจัยที่ทำให้การวิจัยการศึกษาทั้งการวิจัยพื้นฐานและการวิจัยประยุกต์ได้รับการนำไปใช้ในการปรับปรุง หรือพัฒนาการศึกษามากยิ่งขึ้น เพราะการวิจัยและพัฒนาเน้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการศึกษาที่ใช้ในการจัดการศึกษาได้อย่างกว้างขวาง ขั้นตอนการวิจัยและพัฒนาส่วนใหญ่เหมือนขั้นตอนการวิจัยการศึกษาและขั้นตอนที่ 7 เหมือนการวิจัยเชิงประเมินผล (Evaluation Research) อีกด้วย การที่จะส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาทางการศึกษาในเมืองไทยจึงไม่ใช่ว่าเป็นเรื่องที่ยากเกินไป เพราะการวิจัยการศึกษาได้เจริญก้าวหน้าในประเทศ

ไทยมาเป็นเวลานาน หน่วยราชการระดับสูงหลายแห่งมีการทำวิจัยการศึกษาอย่างเป็นล่ำเป็นสันและเป็นกิจจะลักษณะในทางการศึกษานั้น ก็มีการเปิดสอนการวิจัยการศึกษากันถึงระดับปริญญาเอก ดังนั้นหากวงการวิจัยการศึกษาไทยจะหันมาสนใจการวิจัย และพัฒนาเพิ่มขึ้นก็จะเป็นการทำให้มีการนำผลการวิจัยการศึกษาไปใช้กันกว้างขวาง และเด่นชัดยิ่งขึ้นในอนาคต (บุญสืบ พันธุ์ดี, 2537: 84-85)

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ

นักวิชาการในสาขาจิตวิทยาพฤติกรรมศาสตร์ การจัดการและบริหารองค์กร ได้ศึกษาและทำความเข้าใจ ลักษณะทางจิตด้านความพึงพอใจ ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้ดังนี้

สมิท (1995: 114) ความพึงพอใจเป็นผลรวมทางจิตวิทยา สรีรวิทยา และสิ่งแวดล้อมที่ทำให้บุคคลนั้นรู้สึกพอใจ หากได้รับการตอบสนองเกี่ยวกับความต้องการก็จะทำให้บุคคลนั้นรู้สึกพอใจ หากได้รับการตอบสนองเกี่ยวกับความต้องการก็จะทำให้บุคคลนั้นพอใจได้

เฮอร์ซเบิร์ก (1959: 60-63) ความพึงพอใจเป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้ปฏิบัติงานชอบและรักงานทำให้บุคคลปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กู๊ด (1973: 320) ความพึงพอใจ หมายถึง คุณภาพหรือระดับความพอใจ ซึ่งเป็นผลจากความสนใจต่างๆ ทัศนคติของบุคคลต่อกิจกรรม

ไพฑูรย์ เรืองมกล (2540: 16) ความพึงพอใจเป็นทัศนคติในทางบวก ที่เกิดขึ้นขณะปฏิบัติงานหรือได้ปฏิบัติงานนั้นไปแล้ว

นอกจากนี้ ยังมีนักวิจัยได้ให้ความหมายและคำจำกัดความไว้แตกต่างกันออกไปดังนี้

บุญรวม พานเพ็ชร (2537: 15) กล่าวว่าความพึงพอใจ หมายถึง พอใจ ชอบใจ เป็นลักษณะนามธรรมอันเป็นเรื่องของจิตใจ ความรู้สึกที่มีความพอใจหรือไม่พอใจแล้วแต่ทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งกระทบว่าเป็นแง่ลบหรือบวก เกิดขึ้นเมื่อบุคคลประสบกับบุคคลสิ่งของหรือสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมหรือมารยาทในสังคม อาจเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลเวลา ความพึงพอใจเป็นเรื่องของบุคคลที่มีทัศนคติกับพฤติกรรมที่สอดคล้องและมีความสัมพันธ์กันอย่างมีเหตุผล เป็นเรื่องของความรู้สึก ความนึกคิด ความเชื่อ ความรู้ ความเข้าใจกันระหว่างบุคคลหนึ่งกับบุคคลอื่นๆ ก็ดีหรือต่อสิ่งของต่างๆ ก็ดี ให้มีความสอดคล้องกันหรือมีลักษณะให้อยู่กับร่องกับรอยพอสมควร

สมคิด เพชรช่วย (2539: 35) ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้ว่า เป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งในเชิงประเมินค่า ซึ่งจะเห็นว่าแนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจนี้ เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับทัศนคติอย่างแยกกันไม่ออก

สุพล ธนุรักษ์ (2540: 27) กล่าวว่าความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกความคิดเห็นในลักษณะเชิงบวกของบุคคลเมื่อได้รับการตอบสนองความต้องการ หรือได้รับสิ่งตอบแทนที่คาดหวังไว้

สฤกาลักษณ์ ชัยอนันต์ (2540: 17) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้ว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกส่วนตัวที่รู้สึกเป็นสุขหรือยินดี ที่ได้รับการตอบสนองความต้องการในสิ่งที่ขาดหายไป หรือสิ่งที่ทำให้เกิดความไม่สมดุล ความพึงพอใจเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมที่จะแสดงออกของบุคคลซึ่งมีผลต่อการเลือกที่จะปฏิบัติในกิจกรรมใดๆ นั้น

2.1 หลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ

ความพึงพอใจมีส่วนเกี่ยวข้องกับความต้องการของมนุษย์ กล่าวคือ ความพึงพอใจจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อความต้องการของมนุษย์ได้รับการตอบสนองซึ่งมนุษย์ไม่ว่าจะอยู่ในที่ใดย่อมมีความต้องการขั้นพื้นฐานไม่ต่างกัน (วิชัย เหลืองธรรมชาติ, 2531: 15) สำหรับความต้องการของมนุษย์นั้น อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) ได้แบ่งความต้องการของมนุษย์ตามลำดับชั้นออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ (มาลี จุฑา, 2540: 140)

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ได้แก่ ความต้องการในเรื่องของอากาศ ความต้องการอาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และความต้องการทางเพศ เป็นต้น
2. ความต้องการความมั่นคงและปลอดภัยในชีวิต ได้แก่ ความต้องการที่จะอยู่อย่างมั่นคงปลอดภัยจากการถูกทำร้ายร่างกาย หรือถูกขโมยทรัพย์สิน หรือความมั่นคงในการทำงาน และการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในสังคม
3. ความต้องการทางด้านสังคม ได้แก่ ความต้องการที่จะให้สังคมยอมรับว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม
4. ความต้องการที่จะมีเกียรติยศชื่อเสียง เป็นความต้องการดีเด่นในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ที่จะทำให้ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ความต้องการด้านนี้เป็นความต้องการระดับสูงที่เกี่ยวกับความมั่นใจในตนเอง ในเรื่องของความรู้ความสามารถและความสำคัญของบุคคล
5. ความต้องการประสบความสำเร็จในชีวิต เป็นความต้องการในระดับสูงสุด ซึ่งเป็นความต้องการที่อยากจะทำให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิดของตนเอง เพื่อที่จะพัฒนาตัวเองให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ความต้องการด้านนี้จึงเป็นความต้องการพิเศษของบุคคล ที่จะพยายามผลักดันชีวิตของตนเองให้เป็นไปในแนวทางที่ดีที่สุดตามที่ตนคาดหวังเอาไว้

2.2 ทฤษฎีการจูงใจ

ทฤษฎีการจูงใจที่สำคัญ มีดังนี้

1. ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการ แรงขับ และเครื่องล่อ มีหลักการว่าความต้องการของบุคคลจะเป็นแรงขับให้บุคคลแสดงพฤติกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ในเครื่องล่อที่มีอยู่ เช่น เมื่อบุคคลต้องการอาหารจะเกิดความหิวก็จะดิ้นรนให้ได้อาหารมาบำบัดความต้องการของตน เมื่อบุคคลอิ่มแล้วความต้องการก็หมดไปเพราะร่างกายกลับคืนสู่สภาวะสมดุลแล้ว

2. ทฤษฎีสิ่งเร้า มีหลักการว่าสิ่งเร้าเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรม เช่น ปริญา เป็นสิ่งเร้าให้นักเรียนที่สำเร็จ ม.6 ดันรถทุกวิถีทางเพื่อให้ได้ปริญญา เป็นต้น

3. ทฤษฎีการเร้าอารมณ์ มีหลักการว่าบุคคลจะแสดงพฤติกรรมตามความต้องการได้ ถ้ามีการเร้าอารมณ์เกิดขึ้น เช่น ชายหนุ่มอยากเห็นรอยยิ้มของหญิงสาว จึงเร้าอารมณ์ด้วยการชมว่า วันนี้แต่งตัวเก๋ดี หรือชุดนี้สวยเป็นพิเศษ

4. ทฤษฎีแห่งการรู้ มีหลักการว่าบุคคลจะแสดงพฤติกรรมได้ ถ้าประสงค์จะรู้หรืออยากจะทำอะไร โดยการคาดคะเนเหตุการณ์ไว้ล่วงหน้า เช่น นักเรียนมีปัญหาอยากรู้เรื่องบางเรื่องก็ถามครู หรือเข้าห้องสมุดค้นคว้าจากหนังสือ เป็นต้น

5. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ มีหลักการว่าการแสดงพฤติกรรมของบุคคลเป็นการสนองความต้องการที่เก็บกดไว้ในจิตไร้สำนึก เช่น พี่แก๊งน้องเนื่องจากความโกรธที่เคยมีต่อคุณแม่ในครั้งก่อนๆ เป็นต้น (มาลี จุฑา, 2542: 138-140)

2.3 ประเภทของแรงจูงใจ

แรงจูงใจ แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. แรงจูงใจภายใน หมายถึง แรงจูงใจที่เกิดจากภายในตัวบุคคล ซึ่งมีผลต่อการกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งตามความต้องการหรือตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ แรงจูงใจภายในมีความสำคัญมากกว่าแรงจูงใจภายนอก เพราะว่าแรงจูงใจภายใน เกิดจากความรู้สึกของบุคคล เมื่อบุคคลรู้สึกเช่นใด ก็จะแสดงพฤติกรรมตอบสนองความรู้สึกของตนเสมอ ส่วนแรงจูงใจภายนอกนั้นบุคคลอาจเกิดความรู้สึกเฉยๆ ก็ได้ สำหรับตัวอย่างของแรงจูงใจภายใน ได้แก่

• ความรู้สึกอยากรู้ อยากเห็น	ทำให้บุคคลค้นคว้าเพิ่มเติมหรือเกิดใฝ่หาได้
• ความสนใจ	ทำให้บุคคลได้ถาม หรือจ้องมอง
• ความรัก	ทำให้เสียสละและทำอะไรก็ได้
• ความอบอุ่น	ทำให้สบายใจ
• ความเห็นอกเห็นใจ	ทำให้เกิดความคล้อยตาม หรือตามใจ
• ความสงสาร	ทำให้เกิดการให้อภัย
• ความสำเร็จ	ทำให้บุคคลเกิดความภาคภูมิใจ
• ความหิว	ทำให้บุคคลปรับพฤติกรรมได้
• ความต้องการ	ทำให้บุคคลเป็นอะไรหรือทำอะไรก็ได้
• ความพอใจ	ทำให้บุคคลยินดีและทำอะไรก็ได้
• ความศรัทธา	ทำให้บุคคลเกิดการยอมรับและทำอะไรก็ได้
• ความซาบซึ้ง	ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมต่างๆ ได้

2. แรงใจภายนอก หมายถึง แรงจูงใจที่เกิดจากภายนอกตัวบุคคล ซึ่งมีผลต่อการกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามความต้องการ หรือตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ แรงใจภายนอกที่สำคัญได้แก่

2.1 การแข่งขัน แบ่งเป็นการแข่งขันกับตัวเอง การแข่งขันระหว่างบุคคลและการแข่งขันในระหว่างกลุ่ม เมื่อมีการแข่งขันทำให้บุคคลมีความพยายามที่จะได้รับชัยชนะ การแข่งขันทำให้เกิดการกระตุ้นและการแสดงพฤติกรรม

2.2 การร่วมมือ ทำให้บุคคลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และเป็นการสร้างทีมงานและความสามัคคีในกลุ่มขึ้นได้

2.3 บุคลิกภาพของครู ทำให้บุคคลโดยเฉพาะนักเรียนอยากจะเรียนหรือไม่อยากเรียนก็ได้

2.4 วิธีการสอนของครู ทำให้นักเรียนอยากจะเรียนหรือไม่อยากเรียนก็ได้

2.5 การให้รางวัล เช่น ให้สิ่งของ คะแนน หรือกำลังใจ มีผลทำให้นักเรียนตั้งใจเรียนดีขึ้น

2.6 การลงโทษ เช่น ตัดสิทธิ์ ตัดคะแนน เข้มงวด ตำหนิ หรือตักเตือน มีผลทำให้นักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือเสียใจหรือหยุดยั้งพฤติกรรมได้

2.7 การใช้สื่อการสอน เช่น ใช้อุปกรณ์การสอน ชุดการสอน จัดทัศนศึกษา จัดฉายภาพยนตร์ และจัดกิจกรรมให้ทุกคนมีส่วนร่วมทำให้นักเรียนตั้งใจเรียนดีขึ้น

2.8 การสอบ เช่น ครูบอกนักเรียนว่า ท้ายชั่วโมงจะมีการสอบ ทำให้นักเรียนตั้งใจเรียนดีขึ้น

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพร

สมุนไพร หมายถึง พืช สัตว์และแร่ธาตุที่มีแหล่งกำเนิดจากธรรมชาติ และมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์โดยเฉพาะทางด้านการส่งเสริมสุขภาพและรักษาโรค ในปัจจุบัน มีการใช้สมุนไพรต่างๆ เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากส่วนใหญ่มีความปลอดภัย ไม่เป็นพิษต่อคนและสัตว์ รวมทั้งมีราคาถูกกว่าสารที่ได้จากการสังเคราะห์ทางเคมี สมุนไพรส่วนใหญ่มักหาได้ง่ายและสามารถเตรียมได้เอง สมุนไพรที่ได้จากพืชมาจากส่วนสำคัญ 5 ส่วน คือ ราก ลำต้น ใบ ดอก และผล ในการนำพืชสมุนไพรมาใช้ประโยชน์จะต้องคำนึงถึงธรรมชาติของสมุนไพรแต่ละชนิดรวมทั้งปัจจัยต่างๆ เช่น สายพันธุ์ของสมุนไพร สภาพแวดล้อม การปลูก ฤดูกาลและช่วงเวลาของการเก็บเกี่ยวสมุนไพร โดยปัจจัยเหล่านี้มีความสำคัญต่อคุณภาพของสมุนไพร องค์ประกอบที่มักพบในสมุนไพร ได้แก่ สารในกลุ่ม alcohol, aldehydes, esters, ketone, oxides, phenol และ terpenes องค์ประกอบเหล่านี้อาจอยู่ในรูปของแข็งของเหลว หรือกึ่งแข็งกึ่งของเหลว ซึ่งมีสมบัติทางเคมีและกายภาพรวมทั้งความคงสภาพที่แตกต่างกัน สารสกัดจากสมุนไพรในรูปของเหลวที่มีการนำมาใช้แพร่หลายลักษณะหนึ่งคือน้ำมันหอมระเหย

โดยทั่วไป น้ำมันหอมระเหยที่สกัดได้จากพืชสมุนไพรจะมีกลิ่นและรสเฉพาะตัว ระเหยได้ง่าย น้ำมันหอมระเหยสามารถสกัดได้โดยการกลั่นด้วยไอน้ำ หรือโดยใช้ตัวทำละลายอินทรีย์ที่เหมาะสม มีการนำน้ำมันหอมระเหยมาใช้โดยตรง เช่น ใช้หยดในเตาน้ำมันหอมระเหยเพื่อสูดดม ใช้ปรับอากาศในห้องและหยดใส่อ่างอาบน้ำเพื่อใช้อาบและสูดดม เป็นต้น มีการใช้น้ำมันหอมระเหย หรือสารสกัดจากสมุนไพร เป็นส่วนผสมหรือเป็นสารแต่งกลิ่นในอุตสาหกรรมอาหาร ยา และเครื่องสำอาง เช่น ขนมะขบเคี้ยว ยาสีฟัน สบู่ แชมพู โฟมล้างหน้า น้ำยาปรับผ้านุ่ม และยาทาแก้คัน เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการนำน้ำมันหอมระเหยและสารสกัดจากสมุนไพร เช่น ขมิ้นชันมาใช้ในการบำบัดรักษาด้วยกลิ่นที่เรียกว่า aromatherapy หรือสุนทรบำบัด (อริญญา มโนสร้อย, 2548 : 1)

3.1 ความหมายของสมุนไพรในครัว

สมุนไพร ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 หมายถึง “พืชที่ใช้ทำเป็นเครื่องยา” ส่วน ยาสมุนไพร ตามพระราชบัญญัติยาพุทธศักราช 2510 หมายถึง “ยาที่ได้จากส่วนของพืช สัตว์ และแร่ ซึ่งยังมีได้ผสม ประจุ หรือแปรสภาพ” ส่วนการนำมาใช้อาจจะดัดแปลงรูปลักษณะของสมุนไพรโดยนำมาหั่นให้มีขนาดเล็กกลึงหรือนำมาบดเป็นผงเพื่อความสะดวกในการใช้ นอกจากการนำสมุนไพรมาใช้ประโยชน์เป็นยารักษาสุขภาพ ทำเครื่องโรคแล้ว ยังมีการนำสมุนไพรมาใช้ประโยชน์ทางด้านอื่นๆ อีก เช่น นำมาบริโภคเป็นอาหาร ดัดแปลงเป็นอาหารเสริมสุขภาพ ทำเครื่องดื่มชนิดต่างๆ ทำเครื่องสำอางหรือใช้เป็นสีผสมอาหารและสีย้อม เป็นต้น

สวนครัว หมายถึง สวนที่เกิดจากการนำพืชชนิดต่างๆ มาปลูกภายในบ้าน บริเวณบ้าน เพื่อใช้บริโภคเป็นอาหารหรือใช้ประโยชน์ในด้านอื่นๆ ภายในครัวเรือนพืชที่นำมาปลูกอาจจะปลูกลงในดินหรือปลูกลงในภาชนะอื่นๆ เช่น กระถาง โอ่ง ฯลฯ หรือแขวนลอยอยู่กลางอากาศ ในสมัยก่อนพืชสวนครัวมักจะหมายถึงพืชที่ใช้รับประทานหรือนำไปประกอบเป็นอาหาร หรือรับประทานเป็นเครื่องเทศ นิยมปลูกลงดินบริเวณที่ว่างรอบๆ บ้าน เพราะที่บ้านแต่ละหลังมีเนื้อที่กว้างขวางกว่าปัจจุบันมาก มีการปลูกผักสวนครัวต่างๆ เช่น ผักกาดขาว ผักบุ้ง ฟัก บวบและพืชประเภทเครื่องเทศ เช่น พริก ตะไคร้ โหระพา กะเพรา มะนาว ชিং ข่า กระชาย เป็นต้น นอกจากนี้ ยังนิยมปลูกผลไม้ขนาดเล็ก เช่น มะม่วง ขนุน มะปราง มะปริง มะนาว มะขาม ฯลฯ แต่ต่อมาค่าครองชีพในการดำรงชีวิตของแต่ละครัวเรือนสูงขึ้นเป็นอย่างมาก ทั้งที่ดินก็มีราคาแพงมาก ทำให้เนื้อที่ในการปลูกบ้านและเนื้อที่ในการปลูกพืชภายในบริเวณบ้านลดลง คนจึงนิยมหันไปซื้อผักและพืชสมุนไพรต่างๆ จากตลาดแทนที่จะปลูกเอง ปัจจุบันเริ่มมีการตระหนักว่าพืชผักหรือผลไม้ที่ซื้อมารับประทานนั้นมีราคาแพงและไม่ปลอดภัย เนื่องจากอาจจะมียาฆ่าแมลงตกค้างอยู่ในพืชผักและผลไม้เหล่านั้น คนจึงเริ่มหันกลับมาสนใจที่จะปลูกพืชผักเพื่อใช้บริโภคในบ้านเพิ่มมากขึ้น แต่จากสถานะเศรษฐกิจปัจจุบันทำให้จำเป็นต้องมีการดัดแปลงวิธีการปลูกเพื่อให้ประหยัดเนื้อที่ในการปลูกและให้ได้ผลผลิตสูง และมีคุณภาพที่ดี เช่น นำมาปลูกในกระถางหรือใส่ภาชนะแขวนลอยในอากาศ เป็นต้น พืชสวนครัวนอกจากจะนำมาใช้บริโภคแล้ว ยังเกิดผลพลอยได้อีกหลายประการ เช่น ใช้ตกแต่งบ้านเรือน และจัด

บริเวณภายในบ้านให้ดูสวยงามร่มรื่นแปลกตาไปจากการตกแต่งด้วยต้นไม้ประเภทไม้ดอกหรือไม่ประดับอื่นๆ อีกทั้งสามารถนำมาใช้เป็นยารักษาโรคได้อย่างปลอดภัยโดยไม่ต้องกังวลถึงยาฆ่าแมลงที่ยังคงเหลือตกค้าง

สมุนไพรในครัว จึงหมายถึง พืชที่สามารถนำมาปลูกในบ้านหรือปลูกในบริเวณบ้านเพื่อใช้เป็นอาหารและมีสรรพคุณเป็นยารักษาโรคได้ด้วย หรือเป็นพืชที่รับประทานแล้วช่วยส่งเสริมให้มีสุขภาพดีขึ้น อาจใช้เป็นเครื่องเทศ สีส้มอาหาร ฯลฯ สรรพคุณที่ใช้เป็นยา สามารถบำบัดรักษาทั้งโรคภายในและโรคภายนอก เช่น เหง้าข่าหรือใบพลู นำมาตำหรือขยี้ผสมกับสุรา (เหล้าขาว) ทาบริเวณที่เกิดลมพิษ เพื่อช่วยรักษาและทากเลาอาการคัน เป็นต้น นอกจากนี้ สรรพคุณทางยาของสมุนไพรในสวนครัว ยังสามารถใช้เป็นยาป้องกันโรคได้อีก ประโยชน์จากการใช้หรือบริโภคสมุนไพรที่ปลูกเองในสวนครัว นอกจากจะใช้เป็นอาหารและยารักษาโรคแล้ว ยังช่วยหลีกเลี่ยงการรับประทานยาฆ่าแมลงที่อาจจะตกค้าง (ในผักที่ซื้อมาจากท้องตลาด) ซึ่งจะก่อให้เกิดพิษต่อร่างกายได้ ตลอดจนช่วยลดอาการข้างเคียง เนื่องจากการใช้ยาแผนปัจจุบัน เพราะยาแผนปัจจุบันก่อให้เกิดผลข้างเคียงต่อร่างกายได้บ่อยและรุนแรงกว่าสมุนไพร อีกทั้งช่วยลดรายจ่ายภายในของครอบครัวได้อีกด้วย

3.2 การจำแนกประเภทของพืชสวนครัว

พืชสวนครัวนิยมจำแนกโดยใช้ส่วนต่างๆ ของพืช เช่น ส่วนของราก ลำต้น ใบ ดอก ผล และ เมล็ด หรือส่วนที่อยู่ใต้ดิน ซึ่งมีทั้งรากและเหง้า

พืชที่รับประทานส่วนของราก เช่น แครอท ผักกาดหัว มันเทศ มันฝรั่ง กระชาย (รับประทานได้ทั้งรากและลำต้นใต้ดิน) ฯลฯ

พืชที่รับประทานส่วนของลำต้นใต้ดิน เช่น ขิง ข่า ไพล กระชาย ขมิ้น ผือก มันฝรั่ง เหง้า ฯลฯ

พืชที่รับประทานส่วนของลำต้นและใบ เช่น ผักชี คื่นฉ่าย หอม ผักบุ้ง ผักกระเฉด คะน้า กวางตุ้ง ผักกูด ฉ่ำย ชะอม บวบก กระเทียม ฯลฯ

พืชที่รับประทานส่วนของใบ เช่น ผักกาดขาว กะหล่ำปลี กะเพรา โหระพา แมงลัก ข่าพลู พูลู ตำลึง เตย ยอด ว่านหางจระเข้ ฯลฯ

พืชที่รับประทานส่วนของกาบใบ ก้านใบ หรือก้านดอก เช่น สายบัว บอน คุณ ตะไกร้ หอม กระเทียม ฯลฯ

พืชที่รับประทานทั้งต้น เช่น ถั่วถั่วฝัก ผักชี เหนียง ฯลฯ

พืชที่รับประทานส่วนของดอก เช่น ดอกกุยฉ่ำย ดอกกวางตุ้ง ดอกกะหล่ำ ดอกหอม (ใหญ่) กานพลู กระเจี๊ยบ ขี้เหล็ก โสน ฯลฯ

พืชที่รับประทานส่วนของผลและเมล็ด เช่น แตงโม พัก พักทอง แตงกวา มะเขือ มะเขือเทศ ผักชีฝรั่ง พริกต่างๆ ถั่วต่างๆ ข้าวโพด กระเจี๊ยบขาว (มอญ) พริกไทย มะละกอ มะนาว

3.3 ประเภทของสวนครัว

การทำสวนครัวสมุนไพรภายในบ้าน มักจะมีรูปแบบที่ไม่จำเพาะเจาะจงการจัดหรือการปลูก มักจะขึ้นอยู่กับความพอใจของเจ้าของบ้าน การทำสวนครัวสมุนไพรจะไม่เหมือนกับการตกแต่งสวนภายในบริเวณบ้านซึ่งเน้นความสวยงาม แต่การทำสวนครัวสมุนไพรมักจะเน้นที่ประโยชน์ใช้สอยของพืชที่นำมาปลูกเป็นหลัก สมัยก่อนการทำสวนครัวมักจะคัดเลือกพืชที่ต้องการใช้บ่อยๆ ปลูกไว้ในบริเวณบ้านหรือปลูกลงในที่มีเนื้อที่เหลือพอที่จะปลูกได้ โดยดูความเหมาะสมระหว่างสถานที่และพืชที่นำมาปลูก เช่น พืชที่ชอบแดดจัดก็จะจัดปลูกลงในพื้นที่ๆ มีแดดส่องถึง หรือพืชที่ชอบร่มเงาก็จะปลูกอยู่ใต้ต้นไม้ใหญ่ เป็นต้น พืชเหล่านี้มักปลูกไว้ในที่ที่สามารถตัดหรือขุดขึ้นมาใช้ได้สะดวก แต่ในปัจจุบันนี้บ้านส่วนมากมีพื้นที่ในบริเวณบ้านจำกัด จึงนิยมจัดเป็นสวนหย่อมเล็กๆ มีการนำเอาพืชสวนครัวเข้ามาปลูกตกแต่งสวนภายในบริเวณบ้าน เป็นที่ชื่นชมของเจ้าของบ้านเพราะเป็นสิ่งที่แปลกปลอม อีกทั้งสามารถนำมาใช้บริโภคได้และใช้เป็นสถานที่รับรองแขกที่มาเยี่ยมเยือน มองดูสวยงามเจริญตาเจริญใจ และเป็นที่ภาคภูมิใจของเจ้าของบ้านอีกด้วย ประเภทของการทำสวนครัวจึงจัดแบ่งตามลักษณะของพื้นที่ทำการปลูกพืชสวนครัว โดยจำแนกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

3.3.1 การทำสวนครัวที่ปลูกลงพื้นดิน วิธีการดังกล่าวเป็นการนำพืชสวนครัวปลูกลงในพื้นที่ว่างภายในบริเวณบ้าน การปลูกสวนครัวประเภทนี้ยังแบ่งแยกออกเป็น 2 ลักษณะ คือ แบบที่ยกพื้นที่ปลูกขึ้นเป็นแปลงหรือยกเป็นร่องสูงจากระดับพื้นดินเดิม 30-50 ซม. และแบบที่ปลูกลงในดินที่เป็นพื้นราบ การปลูกทั้งสองแบบควรต้องมีการพรวนดินให้ร่วนโปร่งลึกจากผิวดินประมาณ 20-30 ซม. (ในกรณีไม่พุ่มใหญ่หรือไม่ยืนต้นต้องพรวนลึกกว่านี้) ใส่ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมักผสมกับปุ๋ยวิทยาศาสตร์คลุกเคล้ากับดินให้ทั่วก่อนที่จะนำพืชมาปลูก สวนครัวชนิดที่ยกขึ้นเป็นแปลงควรจะมี ความสูงของแปลง 30-50 ซม. รูปแบบของแปลงอาจจะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้าง 80-100 ซม. ยาวประมาณ 200 ซม. ขนาดของพื้นที่ที่เหลืออยู่ การปลูกพืชนิยมปลูกเป็นแถว เพราะจะสะดวกในการดูแลรักษามากกว่าการปลูกแบบหว่าน วิธีการทำสวนครัวแบบยกเป็นแปลงหรือยกเป็นร่องแบบนี้จะเปลืองแรงงานและค่าใช้จ่ายในการเตรียมแปลงปลูกพืช นอกจากนี้พืชที่ปลูกมักมีขนาดต้นไม้โตมาก แต่มีข้อดีคือสามารถป้องกันการท่วมขังของน้ำได้ พืชบางชนิดไม่สามารถทนสภาพน้ำท่วมขังได้นานได้ เช่น ต้นมะละกอ ต้นส้ม ฯลฯ หากมีน้ำท่วมนาน 24-48 ชม. ต้นก็เริ่มจะเหี่ยว ใบเหลือง และถ้า นานกว่านี้รากของพืชก็จะเน่า การยกพื้นที่เป็นแปลงจะช่วยแก้ปัญหานี้ได้ ส่วนการทำสวนครัวประเภทที่ปลูกลงในพื้นดินมีข้อดีคือสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายน้อยกว่าวิธีแรกและสามารถปลูกพืชได้ทั้งไม่ยืนต้น ไม่พุ่ม และไม่ล้มลุก ระบบรากของพืชสามารถยังลึกลงไปในดินได้ดี

3.3.2. การทำสวนครัวชนิดที่ไม่ได้ปลูกพืชลงบนพื้นดิน การทำสวนครัวแบบนี้เหมาะสำหรับบ้านที่มีพื้นที่ที่มีขนาดไม่กว้างมากนัก หรือบ้านที่ไม่มีเนื้อที่เหลือหรือมีเนื้อที่ที่เป็นพื้นดินน้อย และเหมาะกับพืชมีระบบรากที่ลึกปานกลางหรือระบบรากตื้น สวนครัวแบบนี้ จำแนกออกเป็น 2 แบบคือ

3.3.2.1 สวนครัวลอยฟ้า หรือสวนครัวอากาศ เหมาะสำหรับบ้านที่มีเนื้อที่น้อยหรือไม่มีพื้นที่ที่เป็นดินรอบๆ บริเวณบ้าน การทำสวนครัวประเภทนี้นิยมปลูกต้นพืชลงในภาชนะประเภทกระถางหรือวัสดุอื่นๆ ที่สามารถนำลงมาแขวนหรือห้อยตามโรงเรือน ตามราว หรือตามต้นไม้ใหญ่ๆ ภาชนะที่ใช้อาจเป็นกระถาง ดิน กระเช้าไม้ อ่าง วัสดุดัดแปลงจากของเหลือใช้อื่นๆ เช่น ยางรถยนต์ ขวดต่างๆ โดยนำต้นไม้ไปปลูกในภาชนะที่เตรียมไว้ หาหลอดมาผูกยึดกับภาชนะหรือกระถางเพื่อนำไปแขวนหรือห้อยตามที่ต่างๆ วิธีการทำสวนครัวชนิดนี้รวมถึงการปลูกต้นไม้ตามแนวริมกันสาด ตามระเบียง ปลูกให้ต้นห้อยย้อยลงมาด้านล่างคล้ายๆ ม่าน ดังจะเห็นตามตึกที่ทำการใหญ่ๆ ตั้งอยู่ริมถนน เช่น ปลูกเบญจมาศเลื้อย ปลูก ผกากรอง เป็นต้น ชนิดของพันธุ์ไม้สวนครัวที่สามารถนำมาปลูกโดยวิธีสวนครัวลอยฟ้า ได้แก่ สะระแหน่ ผักบุ้ง ฟริกซ์หนูใบเล็ก หอม ผักชี ขิง กระชาย ข่าพลู บัวบกและผักชีฝรั่ง เป็นต้น

3.3.2.2 สวนครัวปลูกในภาชนะตั้งพื้น ภาชนะที่ใช้ปลูกพืชสวนครัวชนิดนี้ส่วนใหญ่เป็นกระถาง หรือวัสดุที่ใช้แทนกระถาง ขนาดกระถางหรือภาชนะอื่นๆ มีตั้งแต่ขนาดเล็กจนถึงขนาดใหญ่ มีรูปแบบแตกต่างกันขึ้นอยู่กับความพอใจ เช่น ดัดแปลงยางรถยนต์เก่ามาใช้แทนกระถาง ปัจจุบันมีวางขายทั่วไป มีการดัดแปลงเป็นหลายรูปแบบสวยงามมาก การปลูกพืชสวนครัวชนิดนี้ปลูกได้ตั้งแต่พืชสวนครัวที่มีระบบรากตื้นจนถึงพวกที่มีระบบรากลึกปานกลาง เช่น ฟริกซ์มะเขือเทศ แตงกวา แครอท ถั่วลิสง ถั่วลันเตา กะเพรา โหระพา แมงลัก และตะไคร้ เป็นต้น

3.3.3 การทำสวนครัวชนิดที่ไม่ต้องอาศัยดินเป็นเครื่องปลูก (Hydroponic culture) การปลูกวิธีนี้จะปลูกพืชอยู่ในสารละลายผสมปุ๋ยเคมีที่ละลายน้ำได้ มีสูตรจำเพาะสำหรับพืชแต่ละชนิด อาจจะต้องมีการปรับระดับอุณหภูมิและความเป็นกรดด่าง (pH) ของสารละลายนั้นๆ เป็นระยะๆ ในระหว่างการปลูก การทำสวนครัวประเภทนี้เป็นวิทยาการแขนงใหม่ที่ช่วยเร่งอัตราการเจริญเติบโตของพืช พืชจะโตเร็ว ระยะเวลาเก็บเกี่ยวสั้นลง และสามารถป้องกันไม่ให้แมลงมารบกวน โดยปลูกอยู่ในโรงเรือนที่ป้องกันแมลงได้ นิยมเรียกว่าผักกางมุ้ง หรือผักอเนกามัย หรือ hydroponic plant พืชผักสวนครัวประเภทนี้กำลังเป็นที่นิยมมาก เนื่องจากผู้บริโภคเชื่อว่าเป็นพืชผักสวนครัวปราศจากสารพิษ ไม่มีการใช้ยาฆ่าแมลงและยาฆ่าศัตรูพืชอื่นๆ ราคาของพืชผักสวนครัวชนิดนี้จะแพงกว่าพืชผักสวนครัวที่ปลูกแบบธรรมดา แต่ผู้บริโภคก็ยินดีที่จะจ่ายเพิ่มขึ้นเนื่องจากพอใจที่ได้ลดอัตราเสี่ยงต่อสารเคมีที่เป็นพิษต่อร่างกาย

3.4 วิธีคัดเลือกพันธุ์พืชสมุนไพรที่จะปลูกในสวนครัว

พืชทุกชนิดมีลักษณะนิสัยในการเจริญเติบโตไม่เหมือนกัน สภาพแวดล้อมในแต่ละแหล่งจะเป็นตัวแปรสำคัญในการที่จะคัดเลือกพันธุ์สมุนไพรที่จะนำมาปลูก เพราะการที่พืชจะเจริญงอกงามได้ดี ให้ผลผลิตตรงตามที่ต้องการและมีคุณภาพ และปริมาณที่ดีได้นั้น นอกจากจะเกี่ยวข้องกับพันธุ์พืชแล้ว ยังต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมที่จะนำพืชไปปลูกและการดูแลรักษาอีกด้วย ดังนั้นการคัดเลือกพันธุ์สมุนไพรที่จะปลูกในสวนครัวจึงควรคำนึงถึงสิ่งต่างๆ เหล่านี้

3.4.1 แสงแดด บริเวณเนื้อที่ที่จะนำพันธุ์พืชสมุนไพรมาปลูกมีปริมาณแสงแดดส่องถึงในแต่ละวันอย่างน้อยเพียงใด เป็นพื้นที่ที่ได้รับแสงแดดทั้งวัน หรือครึ่งวัน (เช้าหรือบ่าย ถ้าเป็นช่วงเช้า แสงแดดและอุณหภูมิจะน้อยกว่าช่วงบ่าย หรือได้รับแสงรำไร)

3.4.2 อุณหภูมิ โดยปกติแล้วอุณหภูมิจะเกี่ยวข้องกับสถานที่ ฤดูกาล และปริมาณแสงแดด เช่น ทางภาคเหนือบริเวณที่อยู่ในที่สูงบนหุบเขาจะมีอุณหภูมิต่ำกว่าพื้นที่ราบด้านล่าง พื้นที่ที่ได้รับแสงแดดจัดในช่วงกลางวัน ช่วงระยะเวลานี้จะมีอุณหภูมิสูง จึงเหมาะสำหรับปลูกพืชที่ทนร้อนได้ดี ส่วนพืชบางชนิดสามารถทนต่อสภาพอากาศหนาวได้ จึงเหมาะจะปลูกในที่ที่อุณหภูมิต่ำ ทั้งนี้จะขึ้นอยู่กับชนิดของพันธุ์พืช

3.4.3 น้ำ ในพื้นที่ที่ปลูกควรมีแหล่งน้ำ และควรรดน้ำในปริมาณที่เหมาะสมสำหรับพืชแต่ละชนิด ไม่ควรรดน้ำมากเกินไปหรือน้อยเกินไป

3.4.4 ดิน ดินมีหลายประเภท เช่น ดินร่วนปนทราย ดินทราย ดินเหนียว ดินเป็นกรด หรือเป็นด่าง นอกจากนี้ปริมาณอินทรีย์วัตถุที่มีอยู่ในดินก็มีปริมาณที่แตกต่างกันไปตามสภาพดินแต่ละชนิด โดยปกติแล้วพืชต้องการอินทรีย์วัตถุมาก ดินที่มีอินทรีย์วัตถุมากจะอุ้มน้ำได้ดี สภาพความเป็นกรด-ด่าง ก็ควรคำนึงถึงด้วย ดินบางชนิดมีความเป็นกรดสูง บางครั้งต้องผสมปูนขาวลงไปปรับสภาพของดิน

3.4.5 ขนาดของต้น ขนาดของพืชจำแนกออกเป็น 3 ชนิดใหญ่ๆ คือ ไม้ยืนต้น ไม้พุ่ม และไม้ล้มลุก ขนาดของทรงต้นจะเกี่ยวข้องกับระยะปลูกของพืชชนิดนั้นๆ ถ้าเป็นไม้ที่มีขนาดใหญ่ ต้องเว้นระยะการปลูกให้กว้าง เพื่อว่าเมื่อต้นโตเต็มที่แล้วจะได้ไม่เบียดบังแสงซึ่งกันและกัน และระบบรากจะได้แผ่ขยายหยั่งลึกไปได้ดี การดูแลอาหารของรากจะได้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3.4.6 ระยะปลูก ขึ้นอยู่กับขนาดของต้นและความอุดมสมบูรณ์ของดิน เพราะถ้าดินมีความอุดมสมบูรณ์ดีมาก ระยะปลูกสามารถจะปลูกให้ชิดกันมากขึ้น

3.4.7 ลักษณะนิสัยของพืช พืชแต่ละชนิดมีลักษณะนิสัยแตกต่างกัน เช่น พืชบางชนิดเป็นไม้ยืนต้นแตกกิ่งก้านสาขามาก บางชนิดไม่ค่อยแตกกิ่งก้าน พืชบางชนิดชอบเลื้อยพันหลัก ชอบขึ้นในที่ร่ม ชอบขึ้นในที่ชื้นแฉะ ชอบดินที่มีอินทรีย์วัตถุสูงๆ เป็นต้น

3.5 แนวทางการปลูกและดูแลรักษาสมุนไพรในสวนครัว

การปลูกพืชไม่ว่าจะเป็นพืชสมุนไพรหรือพืชชนิดอื่นๆ เช่น ไม้ผล ไม้ดอก และไม้ประดับอื่นๆ ในบริเวณบ้านนั้น มีขั้นตอนปฏิบัติที่สำคัญ 3 ขั้นตอนด้วยกัน ซึ่งแต่ละขั้นตอนจะเป็นวงจรต่อเนื่องกัน ขั้นตอนแรกคือการปลูก ขั้นตอนที่ 2 คือ การดูแลรักษา และขั้นตอนสุดท้ายคือการขยายพันธุ์

3.5.1 การปลูก เป็นขั้นตอนแรกที่จะต้องมีการเตรียมพื้นที่ที่จะใช้ปลูกพืช สภาพเนื้อดิน การเตรียมดินและพืชที่จะปลูกต้องมีความสัมพันธ์กัน

3.5.1.1 การเตรียมดิน พืชส่วนมากชอบสภาพดินร่วนซุย มีอินทรีย์วัตถุสูง มีความชื้นและการระบายน้ำดี ยกเว้นพืชบางชนิดที่ต้องการสภาพดินที่จำเพาะลงไป การเตรียมดินเพื่อปลูกพืชมี 3 แบบ

แบบแรก เตรียมดินเป็นเนื้อที่ผืนกว้าง ปกติใช้จอบขุดดินลึกประมาณ 2 หน้าจอบ (ลึกประมาณ 20-30 เซนติเมตร) ตากดินไว้ประมาณ 5-10 วัน หลังจากนั้นก็ย่อยดินให้ร่วนซุยพร้อมกับผสมปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมักให้ทั่ว การเตรียมดินแบบนี้เหมาะสำหรับปลูกพืชประเภทไม้ล้มลุก ลำต้นมีขนาดเล็ก

แบบที่สอง เตรียมดินเป็นแปลงหรือยกทรง ขุดดินพูนให้เป็นแปลงสูงขึ้นมาประมาณ 30-50 เซนติเมตรจากผิวดิน แปลงที่เตรียมมักมีรูปร่างสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดความกว้าง และความยาวขึ้นอยู่กับเนื้อที่ที่มีอยู่ นิยมยกขึ้นเป็นแปลงๆ โดยเว้นระยะให้มีทางเดินหลัก จากนั้นก็ย่อยดินในแปลง ผสมกับปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมักคลุกเคล้าให้ทั่ว การเตรียมดินแบบนี้มีข้อดีคือสามารถป้องกันน้ำท่วมและดูแลรักษาได้สะดวก เหมาะสำหรับปลูกพืชที่มีขนาดเล็กและเป็นพืชล้มลุก

แบบที่สาม ขุดดินเป็นหลุมลึกรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้างยาวและลึก ด้านละประมาณ 50 เซนติเมตร นำดินที่ขุดขึ้นจากหลุมมากองตากแดดไว้รอบๆ ปากหลุมประมาณ 1-2 สัปดาห์ เมื่อจำทำการปลูกพืชให้รองก้นหลุมด้วยปุ๋ยคอกลึกประมาณ $\frac{1}{4}$ ของความลึกของหลุมก่อนที่จะนำพืชมาปลูก วิธีนี้เหมาะสำหรับไม้ยืนต้นหรือไม้พุ่มขนาดใหญ่

3.5.1.2 วิธีปลูกพืช พืชบางชนิดต้องใช้เมล็ดในการปลูกจึงจะให้ผลดี การปลูกด้วยเมล็ดอาจจะต้องนำเมล็ดมาเพาะในถุงหรือกระบะเพาะ (ตะกร้าพลาสติกสี่เหลี่ยมที่มีรู) ก่อนแล้วจึงย้ายต้นกล้าไปปลูกในแปลง แต่พืชบางชนิดสามารถนำไปหว่านหรือหยอดหลุมปลูกลงในแปลงได้ทันที วัสดุที่ใช้เพาะนิยมใช้ขุยมะพร้าวผสมทรายและดิน อัตราส่วน 1:1:1 ถ้าเป็นไม้ยืนต้นหรือไม้พุ่มก็นำไปปลูกในหลุมที่เตรียมไว้ได้เลย ระยะปลูกของพืชแต่ละชนิดขึ้นอยู่กับขนาดของทรงต้น ถ้าทรงต้นใหญ่ก็เว้นระยะระหว่างแถวและระยะระหว่างต้นให้ห่างมากกว่าพืชที่มีทรงต้นขนาดเล็ก

3.5.2 การดูแลรักษา การดูแลรักษาควรเริ่มต้นตั้งแต่ระยะแรกที่ปลูกพืชลงดิน คือในช่วงแรกต้นพืชยังตั้งตัวไม่ดีต้องมีการให้ร่มเงาและบังแสงแดด และให้ความชื้นสม่ำเสมอ (รดน้ำเช้า-เย็น) เมื่อพืชตั้งตัวดีแล้ว การรดน้ำอาจจะลดลงถ้าในดินยังคงมีความชื้นอยู่ เมื่อปลูกไม้สักกระยะหนึ่งควรมีการใส่ปุ๋ย พรวนดิน และตกแต่งทรงต้น ตัดกิ่งที่ไม่ได้รับแสงแดดหรือกิ่งแห้งออก การให้ปุ๋ยและการพรวนดินควรทำควบคู่กันไป ถ้าต้นไม้ที่ปลูกมีขนาดเล็กอาจใช้วิธีหว่านปุ๋ยรอบๆ ต้น ถ้าเป็นไม้ยืนต้นเมื่อพรวนดินแล้ว ขุดหลุมเล็กๆ รอบๆ ใต้ทรงพุ่ม ใส่ปุ๋ย ส่วนการตกแต่งกิ่งนั้น นอกจากการตัดแต่งกิ่งเพื่อให้ใบสามารถสังเคราะห์แสงได้เต็มที่แล้ว เรายังสามารถตัดแต่งกิ่งเพื่อให้มีทรงต้นตามต้องการ การตัดแต่งกิ่งยังช่วยให้ผลผลิตเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากช่วยเพิ่มปริมาณกิ่งใหม่ที่จะแตกออกมา เพิ่มปริมาณใบ ดอกและผล และช่วยให้ผลผลิตมีคุณภาพดีขึ้น

พืชบางชนิดเมื่อนำมาปลูกแล้วจำเป็นต้องมีวัสดุช่วยค้ำจุนต้น เช่น เส้า รานหรือค้ำ เพื่อให้ลำต้นเลื้อยพัน เส้า ราน หรือค้ำที่ทำขึ้นต้องเลือกให้เหมาะสมกับพืชนั้นๆ เช่น บวบ มะระ จำเป็นต้องสร้างค้ำให้เลื้อย ตำลึง พลู่ พริกไทย ต้องใช้เส้าปักให้ต้นพันหลัก ในระยะแรกที่ใช้วัสดุค้ำจุนต้องเหนียวทำให้พืชเลื้อยพันวัสดุที่เตรียมไว้ โดยนำเชือกมาผูกลำต้นติดกับเส้า วิธีในการผูกคือ ต้องผูกเชือกติดกับเส้าแล้วพันเป็นเกลียวยาว 2-3 เซนติเมตร แล้วจึงอ้อมไปผูกยึดกับต้นพืช วิธีนี้จะช่วยป้องกันไม่ให้ลำต้นเสียดสีกับเส้าเกิดบาดแผลได้ การผูกแบบนี้เหมาะมากสำหรับพืชตระกูลแตง

3.5.3 การขยายพันธุ์พืชสมุนไพร การขยายพันธุ์พืชสมุนไพรก็คล้ายคลึงกับการขยายพันธุ์พืชทั่วไป วิธีการขยายพันธุ์ทำได้หลายวิธีขึ้นอยู่กับชนิดของพืช ความเหมาะสมในการที่จะเลือกปฏิบัติ ความชำนาญของผู้ปฏิบัติ โดยปกติแล้วการขยายพันธุ์พืชมักจะเลือกเวลาในช่วงที่พืชมีการเจริญเติบโต หรือถ้าขยายพันธุ์โดยใช้เมล็ดก็ต้องเป็นช่วงที่พืชมีเมล็ดที่แข็งแรงพร้อมที่จะเก็บไว้ขยายพันธุ์ต่อไป ฤดูที่เหมาะสมที่จะทำการขยายพันธุ์ควรจะเป็นช่วงต้นฤดูฝนหรือปลายฤดูฝน เพราะเป็นช่วงที่พืชได้รับน้ำและอาหารสมบูรณ์เหมาะที่จะทำการขยายพันธุ์แบบไม่อาศัยเพศ หรือถ้าขยายพันธุ์โดยใช้เมล็ดในฤดูนี้ก็จะมีน้ำมากพอที่จะทำให้เมล็ดงอกและต้นกล้าเจริญงอกงามได้ดี

3.5.3.1 การเพาะเมล็ด พืชสวนครัวส่วนใหญ่โดยเฉพาะพืชผักเกือบทุกชนิดนิยมปลูกโดยใช้เมล็ด เมล็ดที่จะนำมาเพาะควรเป็นเมล็ดที่แก่จัดมีความสมบูรณ์ดี ก่อนนำมาเพาะอาจจะนำมาแช่น้ำ เมล็ดที่สมบูรณ์มักจะมีน้ำหนักมากเมื่อนำมาแช่น้ำเมล็ดจะจมลงใต้น้ำ เมล็ดที่ลอยส่วนมากมีความสมบูรณ์ในเมล็ดต่ำมักจะคั้ดทิ้ง การเพาะเมล็ดทำได้ 2 แบบ ขึ้นอยู่กับพืชและความสะดวกของผู้เพาะ แบบแรกอาจจะนำเมล็ดหว่านลงไปแปลงที่เตรียมไว้สำหรับปลูก หรือหยอดลงในหลุม เมื่อต้นกล้าโตแล้วจึงถอนแยกเพื่อให้ได้ระยะปลูกที่เหมาะสม วิธีนี้นิยมทำในพืชผักที่รับประทานราก เพราะระบบรากแก้วจะไม่ขาด การย้ายปลูกจะทำให้รากแก้วขาดได้ รากที่ได้จะไม่สวยงาม ในกรณีที่เมล็ดมีขนาดเล็กมากการหว่านทำได้ลำบาก สิ้นเปลืองเมล็ดพันธุ์มาก ก่อนที่จะหว่านนิยมนำไปคลุกผสมกับทรายก่อน จากนั้นจึงนำไปหว่านลงในแปลง ในการขยายพันธุ์โดยวิธีการเพาะเมล็ดต้องคำนึงถึงระยะเวลาที่จะเพาะ ระยะเวลาในการเจริญเติบโตและฤดูกาลด้วย เพราะพืชบางชนิดเป็นพืชวันสั้น พืชบางชนิดเป็นพืชวันยาว ถ้านำพืชวันยาวมาปลูกในช่วงวันสั้น พืชจะมีการเจริญเติบโตผิดปกติไปจากเดิม เช่น ต้นไม้โต แคระแกร็น และออกดอกเร็วกว่าปกติ เป็นต้น

3.5.3.2 การขยายพันธุ์แบบไม่อาศัยเพศ วิธีการขยายพันธุ์แบบนี้สามารถนำทุกส่วนของพืช (ยกเว้นผลและเมล็ด) มาขยายพันธุ์ได้ เช่น ใช้ราก ลำต้น กิ่งหรือใบ พืชบางชนิดอาจต้องใช้ส่วนของรากมาขยายพันธุ์จะให้ผลดีกว่าใช้ส่วนอื่น บางชนิดใช้ส่วนของลำต้นดีกว่าราก บางชนิดใช้ใบทำได้สะดวกและง่ายกว่า การขยายพันธุ์แบบนี้มีข้อดี คือ จะได้พันธุ์ที่ตรงตามต้องการ แต่มีข้อเสียคือระบบรากจะเป็นแบบรากพิเศษ (adventitious root) ไม่ใช่ระบบรากแก้ว (tap root) ระบบรากแก้วมีระบบรากที่ยังลึกลงไปใต้ดิน มีความทนทาน หาน้ำอาหารและสามารถค้ำจุนลำต้นได้

ดีกว่าระบบรากพิเศษ แต่ปัจจุบันวิธีการขยายพันธุ์พืชได้มีการดัดแปลงเทคนิคต่างๆ ไปมาก เช่น นำต้นตอที่มีระบบรากแก้วต่อ-ทาบเสริมบริเวณโคนต้น เพื่อให้มีระบบรากที่แข็งแรง นิยมทำกันไม่น้อยในไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ วิธีการขยายพันธุ์แบบไม่อาศัยเพศมีหลายวิธี ได้แก่

การปักชำ การปักชำนี้ทำได้ง่ายสะดวก และรวดเร็ว นำกิ่งหรือใบพืชมาปักชำลงในวัสดุปลูก หมั่นรดน้ำเพื่อให้ส่วนที่นำมาปักชำเกิดรากขึ้น การปักชำนิยมทำในที่ร่ม แดดไม่จัด เพื่อลดการคายน้ำของพืช ในปัจจุบันได้นำเอาฮอร์โมนเร่งราก เช่น NAA (α -naphthalene acetic acid) หรือ IBA (Indol butyric acid) มาช่วยกระตุ้นให้เกิดรากเป็นไปได้ง่ายและเร็วกว่าปกติ วิธีการปักชำนี้เหมาะสำหรับพืชที่ออกรากได้ง่าย โดยนำกิ่งที่ไม่แก่หรือไม่อ่อนเกินไป (สีเขียวอมน้ำตาล) ยาว 10-20 ซม. ริดใบออกบางส่วนหรือริดใบออกให้หมด ปักชำลงในวัสดุปลูก การปักชำนิยมปักเอียงทำมุม 60 องศา ก่อนปักชำอาจจะกรีดบริเวณสว่นโคนเป็นแผลยาว 1-2 ซม. จุ่มลงในฮอร์โมน ยกขึ้นและทิ้งไว้ให้ฮอร์โมนแห้งแล้วจึงนำไปปักชำ ในระหว่างปักชำต้องให้ความชุ่มชื้นสูงกว่าปกติ เพื่อไม่ให้กิ่งแห้งตายก่อนที่จะเกิดราก

การติดตาและการตอกิ่ง การขยายพันธุ์แบบนี้เป็นการขยายพันธุ์เพื่อให้ได้พันธุ์ดีหรือเป็นการเปลี่ยนพันธุ์ให้เป็นพันธุ์ตามที่ต้องการโดยมีต้นเดิมอยู่แล้ว ซึ่งจะทำให้ได้โดยนำตาหรือกิ่งของต้นที่ต้องการมาติดหรือมาเสียบต่อบนต้นเดิม เพื่อให้ตาหรือกิ่งนั้นเติบโตต่อไป การติดตาและการตอกิ่งนิยมทำกับไม้ยืนต้น ไม้พุ่มและไม้ล้มลุกที่มีขนาดใหญ่และมีเนื้อไม้ ต้นที่จะใช้เป็นกิ่งหรือตาหรือกิ่งส่วนอื่นๆ ต้องคัดเลือกต้นที่มีระบบรากที่แข็งแรงเรียกว่า ต้นตอ (stock) ส่วนกิ่งพันธุ์ดีหรือตาที่จะนำมาติดบนต้นตอเรียกว่า กิ่งพันธุ์หรือตาพันธุ์ (scion) ต้นตอและกิ่งพันธุ์ดีต้องสามารถสร้างเนื้อเยื่อผสมผสานเชื่อมติดกับต้นตอได้ พืชบางชนิดการสร้างเนื้อเยื่อผสมผสานเป็นไปได้อย่างดี แต่บางชนิดก็เกิดเนื้อเยื่อผสมผสานกันได้ง่าย ทำให้ระบบลำเลียงน้ำและอาหารของต้นตอและกิ่งพันธุ์ดีเชื่อมผสมผสานกันได้ดี การติดตาและตอกิ่งจึงจะทำได้สำเร็จ หลักในการติดตาและตอกิ่ง คือ ต้องฉีกเนื้อเยื่อให้ผ่านกลุ่มเนื้อเยื่อลำเลียงอาหารที่ผ่านการสังเคราะห์แสงแล้ว (เรียกว่าเนื้อเยื่อ phloem) ของต้นตอและกิ่งพันธุ์ที่ต้องการ นำรอยแผลทั้งสองมาทาบให้ผสมผสานตรงกัน จากนั้นจึงพันด้วยเทปพลาสติกไม่ให้น้ำซึมผ่านแผลที่ยังผสมผสานกันไม่ดี ทิ้งไว้จนกิ่งทั้งสองสร้างเนื้อเยื่อที่เรียกว่า แคลลัส (callus) และมีการพัฒนาเป็นระบบท่อลำเลียงใหม่เชื่อมต่อกับระบบท่อลำเลียงเดิมของทั้งต้นตอและกิ่งพันธุ์ดี เมื่อรอยแผลผสมผสานดีแล้วจึงแกะเทปพลาสติกออก จากนั้นดูแลจนกิ่งพันธุ์ดีแตกตาอ่อนแล้วจึงตัดกิ่งต้นตอที่อยู่เหนือรอยแผลทาบออก ส่วนยอดที่เจริญเติบโตออกมาใหม่จะเป็นพันธุ์ที่ต้องการ

3.6 การดูแลรักษาสมุนไพรรในครัว

การที่พืชสมุนไพรจะเจริญเติบโตงอกงามได้ดีนั้น จำเป็นต้องมีการดูแลรักษาหลังจากที่นำมาปลูกในส่วนครัวแล้ว การดูแลรักษาต้นให้มีการเจริญเติบโตดีนั้น นอกจากจะทำให้สวนครัวสวยงามแล้ว ประโยชน์ที่จะนำมาใช้สอยก็จะยาวนาน การดูแลรักษาประกอบด้วย

3.6.1 การตัดแต่งรูปทรงต้น (pruning) การตัดแต่งทรงต้นจะทำให้ทรงต้นสวยและรับแสงเพื่อให้เป็นพลังงานในการเจริญเติบโตเป็นไปได้ดีในทุกส่วนของต้น สมุนไพรประเภทไม้ยืนต้นและไม้พุ่มควรตัดแต่งทรงต้นทุกปีหลังจากที่เก็บเกี่ยวผลผลิตแล้ว ส่วนสมุนไพรที่เป็นประเภทไม้ที่มีขนาดเล็ก เช่น ไม้ล้มลุกต้องมีการดูแลทรงต้น ตบแต่งทรงพุ่มให้สวย ระยะปลูกไม่เบียดกันมาก

3.6.2 การให้ปุ๋ย (fertilization) การให้ปุ๋ยแก่สมุนไพรไม้ยืนต้น ควรให้ปุ๋ยอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง คือ หลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิตและตบแต่งทรงต้นแล้ว และในระยะก่อนการออกดอกหรือกำลังออกดอก ส่วนสมุนไพรประเภทไม้ล้มลุกควรใส่ปุ๋ยในระยะก่อนปลูกโดยผสมลงในดินที่ปลูกและให้ปุ๋ยอีกครั้งหนึ่งหลังจากที่ต้นโตและแข็งแรง

3.6.3 การกำจัดศัตรูของพืชสมุนไพร (pest control) ปกติแล้วควรหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช แต่ถ้าจำเป็นที่จะต้องใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ควรฉีกรหรือพ่นก่อนที่จะทำการเก็บเกี่ยวไม่ต่ำกว่า 7-14 วัน

3.6.4 การปรับปรุงสวนครัว (gardening improvement) การทำสวนครัวต้องมีการดูแลและปรับปรุงสวนให้คงสภาพที่สวยงามพืชที่ปลูกในสวนถ้าจะให้เจริญเติบโตดีต้องมีการดูแลรักษา มีการกำจัดวัชพืชและตบแต่งทรงต้นให้มีเรือนพุ่มที่สวยงามและเหมาะสม พืชชนิดใดที่มีอายุมากก็สมควรที่จะมีการปลูกใหม่ทดแทนต้นเดิม หรืออาจจะมีการโยกย้ายตำแหน่งพืชที่ปลูก เป็นต้น

3.6.5 การขยายพันธุ์และการเปลี่ยนย้ายปลูก (propagation and rotation) ในการปลูกสมุนไพรในสวนครัว ต้องมีการขยายพันธุ์เพื่อเพิ่มปริมาณให้มากขึ้น หรือขยายพันธุ์เพื่อที่จะได้นักกลับมาปลูกใหม่แทนที่ต้นแม่ที่แก่หรือตายไป และในการปลูกนี้อาจจะต้องมีการเปลี่ยนย้ายสลับตำแหน่งที่ปลูก เพราะการปลูกพืชไม่ควรปลูกพืชชนิดใดชนิดหนึ่งซ้ำเป็นเวลานาน ควรหมุนเวียนพันธุ์พืชโดยเฉพาะพืชที่มีขนาดเล็ก การปลูกพืชชนิดเดียวกันเป็นระยะเวลานานๆ นอกจากทำให้สภาพดินเสื่อมลงแล้ว ยังจะเป็นแหล่งที่สะสมของศัตรูพืช การระบาดของศัตรูพืช จะทวีความรุนแรงขึ้นคล้ายกับเป็นแหล่งสะสมและเพาะพันธุ์ศัตรูพืชของพืชชนิดนั้นๆ

3.7 ประโยชน์ของการปลูกพืชสมุนไพรในสวนครัว

3.7.1 สามารถนำพืชสมุนไพรมาใช้ประโยชน์ในการรักษาโรค หรือใช้ป้องกันไม่ให้เกิดโรค เช่น วุ้นจากว่านหางจระเข้ สามารถรักษาบาดแผลที่เกิดจากน้ำร้อน หรือไฟลวก ขิง ข่า ช่วยขับลม ป้องกันและรักษาอาการท้องอืดท้องเฟ้อ เป็นต้น นอกจากนี้ ปัจจุบันยังมีความตื่นตัวในการนำพืชสมุนไพรต่างๆ มาใช้ในการป้องกันโรคร้ายแรงบางชนิด เช่น โรคมะเร็ง โดยมีรายงานการวิจัยบ่งชี้ว่าพืชที่ให้เส้นใยอาหารสูงสามารถป้องกันมะเร็งลำไส้ใหญ่ได้ ส่วนพืชสมุนไพรที่มีสารกลุ่มแคโรทีนอยด์สูง เช่น ยอดแค มะเขือเทศ แครอท ก็อาจป้องกันการเกิดมะเร็งได้ ซึ่งนอกจากสารกลุ่มแคโรทีนอยด์แล้ว ยังพบว่า วิตามินซี ซึ่งมีมากในผลไม้จำพวกส้ม มะขามป้อม และผักใบเขียว วิตามินอี ซึ่งพบในไข่แดง ถั่วลิสง และ wheat germ สารสีเหลือง (curcumin) ในขมิ้นชัน แลแคทาทาซิน (catechins) ในชาเขียว ก็มีคุณสมบัติเช่นเดียวกัน จากผลการวิจัยล่าสุด ยังพบว่า โปรตีนบางชนิดจากเมล็ดแก่ของ

มะระขี้นก ยังมีผลในการยับยั้งการแข่งตัวของเชื้อ เอชไอวี ซึ่งเป็นสาเหตุของโรคเอดส์อีกด้วย จึงนับว่าพืชสมุนไพรมีประโยชน์มากมายทั้งในด้านการรักษาและป้องกันโรค ตลอดจนเป็นแหล่งทางธรรมชาติของตัวยาใหม่ๆ ที่อาจนำมาพัฒนาเป็นยารักษาโรคต่อไป

3.7.2 นำมาใช้ประกอบอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ เช่น พืชผักต่างๆ ให้วิตามินและเกลือแร่ ช่วยซ่อมแซมส่วนต่างๆ ของร่างกาย ได้อาหารที่สดมีคุณค่าครบถ้วน อีกทั้งมีเส้นใยอาหารช่วยทำให้ระบบขับถ่ายดีขึ้น ช่วยให้โรคร้ายไข้เจ็บลดน้อยลง

3.7.3 ใช้เป็นอาหารเสริมสุขภาพ ปัจจุบันมีสมุนไพรหลายชนิดที่มีการผลิตและนำและชักชวนให้บริโภคเพื่อประโยชน์ในแง่ของอาหารเสริมสุขภาพ เช่น กระเทียม คื่นฉ่าย รุนจากว่านหางจระเข้ บุก แดงกวา ปัจจุบันมีสมุนไพรหลายชนิดที่มีการผลิตออกวางจำหน่ายในท้องตลาด ผลิตภัณฑ์เหล่านี้มักมีราคาแพงมาก ดังนั้น หากเราสามารถผลิตและปลูกในสวนครัวในบ้างเราเอง เพื่อนำมาใช้บริโภคในครอบครัวจะให้ประโยชน์มาก เพราะการรับประทานพืชผักสดจะให้ผลดีกว่าผลิตภัณฑ์ที่ผ่านกรรมวิธีในการผลิตแล้ว และมีราคาถูกกว่ามาก

3.7.4 ให้ความสะดวกรวดเร็ว สามารถนำมาใช้เป็นอาหารหรือยารักษาโรคในสภาพที่ใหม่สด และเก็บมาใช้ได้ทันทั่วทั้งที่ เปรียบเสมือนเป็นต้นยาประจำบ้าน

3.7.5 ปลอดภัยจากสารเคมีที่เป็นพิษ เช่น ยากำจัดแมลงและวัชพืชอื่นๆ

3.7.6 ช่วยประหยัดค่าใช้จ่าย

3.7.7 ใช้เนื้อที่ในบริเวณบ้านให้ได้ประโยชน์คุ้มค่า

3.7.8 ช่วยให้สมาชิกในบ้านมีสุขภาพพลานามัยที่ดี และมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน เพราะได้ช่วยกันลงแรงและร่วมใจกันปลูกพืชสมุนไพรในสวนครัวหรือสวนหลังบ้าน ทุกคนในครอบครัวมีส่วนร่วมในความภาคภูมิใจในผลผลิตที่สามารถผลิตได้ในบ้านของเราเอง

3.7.9 ช่วยอนุรักษ์พันธุ์พืชสมุนไพรที่ให้ประโยชน์และมีคุณค่า

3.7.10 ช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การปลูกต้นไม้บริเวณบ้านจะช่วยให้เกิดความร่มรื่น ทำให้สิ่งมีชีวิตทั้งสัตว์และมนุษย์มีสุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี เพราะต้นไม้เป็นแหล่งของออกซิเจนที่สำคัญ ร่มเงาของต้นไม้ทำให้บรรยากาศสดชื่นและร่มเย็น ก่อให้เกิดความสุขในการทำงานและการดำรงชีวิต

4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิทยุกระจายเสียง

4.1 งานวิจัยในประเทศ

รจิตลักษณ์ แสงอุไร (2525: 139) อ้างว่า สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี ได้ศึกษาและพบว่า การเข้าถึงประชาชนของสื่อประเภทต่าง ๆ นั้น วิทยุเป็นสื่อที่เข้าถึงประชาชนเป็นอันดับ 1 คือ ร้อยละ 87 รองลงมาคือภาพยนตร์ ร้อยละ 74 หนังสือพิมพ์ร้อยละ 47 โทรทัศน์ ร้อยละ 34 และนิตยสาร ร้อยละ 16 และพบว่าเนื้อหาของรายการวิทยุเป็นข่าวประมาณ ร้อยละ 20 - 30 รายการประเภทความรู้ทั่วไป ร้อยละ 10 - 20 และรายการบันเทิงกว่า ร้อยละ 50

ปิยรัตน์ ปทุมมานนท์ (2527: 87-88) ได้จัดศึกษาการยอมรับความรู้ทางการเกษตรจากรายการวิทยุเพื่อเกษตรกรต่อลักษณะการดำเนินรายการวิทยุเพื่อเกษตรกร ปรากฏว่าสมาชิกเกษตรกรที่ต้องการให้มีการสนทนากันระหว่างผู้ดำเนินรายการมีจำนวนมากที่สุด รองลงมาได้แก่การสัมภาษณ์ระหว่างผู้ดำเนินรายการและบุคคลอื่น ส่วนการดำเนินรายการผู้เดียวตลอดรายการมีจำนวนน้อยที่สุด ดังนั้นลักษณะการดำเนินรายการควรจะมีการสนทนาระหว่างผู้ดำเนินรายการ โดยเฉพาะผู้ดำเนินรายการเป็นชายและหญิง เพื่อทำให้เนื้อหาสาระต่าง ๆ ที่นำเสนอต่อผู้ฟังกระจ่างชัดและผู้ฟังไม่รู้จักเบื่อหน่าย นอกจากนี้บางครั้งก็ควรมีรายการสัมภาษณ์บุคคลอื่นบ้าง เพื่อจะได้รับฟังประสบการณ์ที่แปลกใหม่ และช่วยลดความจำเจด้วย

มนัส จาเกลี้ยง (2527: 28-29) ได้ศึกษาถึงลักษณะการแพร่กระจายและการยอมรับเทคโนโลยีการเกษตร จากการรับฟังรายการส่งเสริมการเกษตรทางสถานีวิทยุ ม.ก. บางเขน ของเกษตรกรในจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า เกษตรกรผู้รับฟังรายการส่งเสริมการเกษตรจากสถานีวิทยุกระจายเสียงทั้ง 11 สถานี และจัดอันดับความนิยมในการรับฟังจำนวน 7 สถานี ดังนี้ สถานีวิทยุ ม.ก.บางเขน สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย สถานีวิทยุ ปชส.8 (วิทยุการเกษตร) สถานีวิทยุยานเกราะ สถานีวิทยุ จส. สถานีวิทยุท้องถิ่นและสถานีวิทยุกองพล ปตอ.

กมลศักดิ์ ศรีอรุณ (2528: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความพึงพอใจในการทำงานของข้าราชการครูกรุงเทพมหานครกลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการครูสังกัดการศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 508 คน ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการครูกรุงเทพมหานครมีความพึงพอใจในการทำงานในปัจจุบันต่าง ๆ โดยเรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงานกับผู้บังคับบัญชา ความรับผิดชอบความสำเร็จในการทำงาน ลักษณะงาน ความก้าวหน้าในตำแหน่งการงาน การปกครองบังคับบัญชาการยอมรับนับถือสภาพแวดล้อมในการทำงาน เงินเดือนและความมั่นคงปลอดภัยในการทำงาน เมื่อจำแนกตามคุณวุฒิ ประสบการณ์ในการทำงาน สถานภาพการสมรสและรายได้พิเศษความพึงพอใจในปัจจุบันความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงานกับผู้บังคับบัญชาอยู่ในระดับมาก และปัจจัยความมั่นคงปลอดภัยในการทำงานอยู่ในระดับน้อย ยกเว้นข้าราชการครูที่มีรายได้พิเศษจะมีความพึงพอใจต่อปัจจัยเงินเดือนอยู่ในระดับน้อย

เพ็ญจันทร์ ธารไพศาลนท์ (2528: 51) ได้ศึกษาถึงการติดตามผลการรับฟังรายการเพื่อชีวิตเกษตรกรทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น พบว่า ผู้ฟังรายการส่วนใหญ่สนใจด้านการเลี้ยงสัตว์มากที่สุด สนใจเรื่องการทำงานรองลงมา และสนใจความรู้ทางการเกษตรที่เป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรโดยตรงเป็นอันดับแรกๆ ซึ่งเรียงอันดับตามความสนใจ ดังนี้การเลี้ยงสัตว์ การทำนา พืชไร่ พืชสวน พืชผัก การเพาะเห็ด ปุ๋ยหมัก ประมง ชลประทาน ป่าไม้ สหกรณ์ และการปฏิรูปที่ดิน สำหรับความพอใจการรับฟังรายการเพื่อชีวิตเกษตรกร พบว่า ผู้รับฟังพอใจรับฟังช่วงเวลา 06.30-07.00 น. ซึ่งเป็นเวลาที่เหมาะสม การจัดรายการเนื่องจากเป็นเวลาพักผ่อนของเกษตรกร สำหรับความพอใจระยะเวลาของรายการ ปรากฏว่า ผู้ฟังเกินกว่าครึ่งเล็กน้อยพอใจในระยะเวลา 30 นาที ซึ่งเป็นเวลาที่เหมาะสมในการจัดรายการส่งเสริมการเกษตร เพราะไม่น้อยเกินไป

จนไม่ได้เนื้อหาจากรายการและเป็นเวลาไม่มากเกินไปจนเกิดความเบื่อหน่าย ผู้รับฟังมีความพอใจในลักษณะรายการ ที่แนะนำวิชาการเกษตรและข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร โดยไม่มีการเปิดเพลงหรือการโฆษณาผู้รับฟังมีความพอใจเมื่อได้รับการตอบจดหมายของตนในรายการ

อนุพร สุวรรณวาทกสิกิจ (2531: 38-39) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพของรายการความรู้ทางการเกษตร ศึกษาเฉพาะกรณีสถานีวิทยุ ม.ก. บางเขน ได้เสนอถึงการที่ผู้รับฟังได้รับความรู้ทางเกษตรผ่านสื่อมวลชนประเภทต่างๆ พบว่าเกษตรกรรับความรู้ทางด้านเกษตรจากสื่อมวลชนประเภทวิทยุในระดับมาก ส่วนสื่อมวลชนประเภทเอกสารเผยแพร่ โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ เป็นสื่อมวลชนที่ผู้รับฟังได้รับความรู้ทางการเกษตรอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนภาพยนตร์เป็นสื่อมวลชนที่ผู้รับฟังได้รับความรู้ในระดับน้อย

รุ่งโรจน์ จิตติ (2532: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของรองสารวัตรสืบสวนในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล กลุ่มตัวอย่างเป็นรองสารวัตรสืบสวนสอบสวนในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล จำนวน 188 คน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านอายุ ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน โดยอายุ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ระยะเวลาในการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์ทางลบกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

กำพล ทับทิมไทย (2533: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความพึงพอใจในงานของข้าราชการตำรวจสังกัดกองอำนวยการศึกษา กองบัญชาการการศึกษา กลุ่มประชากรเป็นข้าราชการตำรวจกองอำนวยการศึกษาจำนวน 139 คน ผลการวิจัยพบว่า อายุ สถานภาพสมรส อายุราชการ ชั้นยศและรายได้มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในงาน ส่วนที่פקอาศัย ตำแหน่งและวุฒิการศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในงาน

อนุศักดิ์ โกมลศาสตร์ (2533: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยบางประการที่ส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจระดับรองสารวัตรในกองตรวจคนเข้าเมืองกลุ่มประชากรเป็นข้าราชการตำรวจระดับรองสารวัตรในกองตรวจคนเข้าเมือง (ส่วนกลาง) จำนวน 132 คน ผลการวิจัยพบว่า ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งปัจจุบัน ระยะเวลาการปฏิบัติหน้าที่แต่ละวัน ลักษณะงานความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานส่วนอายุไม่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

ธัญลักษณ์ มุกดาวิจิตร (2534: 49) ได้ศึกษาการรับฟังวิทยุกระจายเสียงของประชาชนในจังหวัดกาญจนบุรี แสดงผลถึงการวิเคราะห์ความต้องการด้านเนื้อหาของรายการวิทยุจะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างต้องการเนื้อหาด้านการเกษตรมากที่สุด รองลงมาเป็นเรื่องสาธารณสุขและคุณภาพชีวิตซึ่งทั้งสองเรื่องนี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตประจำวันเป็นอย่างมาก

ภฤติพล แก้วโพธิ์ (2536: 48) ได้ศึกษาถึงความต้องการและปัญหาของเกษตรกรในการรับรู้ข่าวสารการเกษตรจากวิทยุ ด้านเนื้อหา ความรู้การเกษตรของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่และ

ลำพูน พบว่า เนื้อหาที่เกษตรกรมีความต้องการคือเรื่องการตลาดสินค้าเกษตร การป้องกันกำจัดศัตรูพืช โรคพืช การผลิตพืช ปุ๋ย พันธุ์พืชและการขยายพันธุ์พืชเป็นส่วนใหญ่

อาณัติ หุ่นหลา (2539: 73-75) ได้ศึกษาถึงความคิดเห็นของผู้รับฟังรายการเกษตรนำรู้ที่ออกอากาศทางเรื่อข่ายสถานีวิทยุ ม.ก. พบว่า ผู้ฟังเปิดรับฟังสื่อวิทยุกระจายเสียงมากที่สุด รองลงมาคือโทรทัศน์ ความเห็นที่มีต่อคุณภาพรายการมีความเหมาะสมดีทั้งในเรื่องของเสียงและการใช้ภาษาในรายการ ส่วนความยาวของรายการที่ต้องการคือ 30 นาที ผู้ฟังรายการเพื่อเพิ่มพูนความรู้และเพื่อนำไปใช้ในการประกอบอาชีพ

ดวงกมล ปานรศทิพ (2537: 116-117) ได้ศึกษาการประเมินรายการวิทยุ 1 นาทีกับดินดำน้ำชุ่ม โดยในช่วงของการศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อรายการพบว่า กลุ่มผู้ฟังส่วนใหญ่รับฟังรายการเพื่อเพิ่มพูนความรู้ โดยรับฟังประมาณ 1-4 ครั้งต่อวัน ในช่วงเวลา 06.00 -11.00 น. คุณภาพของรายการอยู่ในระดับที่เหมาะสม ผู้ฟังมีความสนใจในเนื้อหาของรายการทุกเรื่อง โดยเฉพาะในส่วนที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิตประจำวัน

อุษา จันทรประภาส (2535: 120-121) ได้ศึกษาถึงการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้ฟังรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดจันทบุรี พบว่า เพศชายและเพศหญิง และผู้ฟังที่มีอาชีพต่างกัน มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องช่วยให้มีข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการงานอาชีพ และการดำเนินชีวิตประจำวันไม่แตกต่างกัน สำหรับช่วงอายุต่างกันและระดับการศึกษาต่างกัน มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องช่วยให้มีข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการงานอาชีพ และการดำเนินชีวิตประจำวัน แตกต่างกัน โดยผู้ที่มีช่วงอายุ 31 - 40 ปี และผู้ที่มีการศึกษาระดับอนุปริญญา ปวส. มีแนวโน้มการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในเรื่องช่วยให้มีข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการงานอาชีพและการดำเนินชีวิตประจำวัน สูงกว่าช่วงอายุและระดับการศึกษาอื่นๆ

ดิเรก ฤกษ์หรราย (2536: 29-33) ได้ศึกษาเรื่อง การรับฟังสถานีวิทยุ ม.ก. ปี 2539 ผู้รับฟังและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ผู้ที่รับฟังสถานีวิทยุ ม.ก. เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชายโดยช่วงที่รับฟังวิทยุมากที่สุด คือ 05.00 - 06.00 น. การรับฟังความชัดเจนเพียงร้อยละ 54.4 แต่โดยภาพรวมพบว่า มีปัญหาการรับฟังทุกสถานี จึงควรมีการปรับปรุงเครื่องส่งให้มีความชัดเจนมากขึ้น สำหรับเนื้อหาของรายการเกษตรที่นิยมรับฟังเป็นข่าวสารความรู้ ซึ่งควรเพิ่มเนื้อหาสาระทางวิชาการให้มากขึ้น โดยเฉพาะการเกษตรแผนใหม่ และควรเชิญวิทยากรที่เป็นนักวิชาการมาให้ความรู้ด้วย

ธิตีวรรณ บุญญวรรณ (2538: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์เนื้อหารายการความรู้การเกษตร และลักษณะการรับสารทางวิทยุกระจายเสียง ของเกษตรกรบ้านหัวป่า อำเภอมะแมง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ เปิดรับสื่อโทรทัศน์และสื่อวิทยุตามลำดับ โดยเกษตรกรที่ฟังวิทยุ ร้อยละ 80.4 ฟังระบบ AM และฟังติดต่อกันมาเป็นประจำส่วนใหญ่ฟังวิทยุที่บ้าน โดยช่วงเวลาที่ฟังวิทยุในวันธรรมดา คือ ช่วง 06.01-12.00 น. 13.01-18.00 น. และ 20.01-22.00 น. ตามลำดับ

สำหรับในวันหยุด มีเพียงช่วงเวลา 06.01-8.00 น. โดยรายการที่ฟังเป็นรายการข่าวมากที่สุด รองลงมาเป็นรายการความรู้ และรายการบันเทิง

ทัศนีย์ ทองสกุล (2540: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติของกลุ่มผู้ฟังที่มีต่อรายการของ สถานีวิทยุออสเตอร์เลีย:ศึกษากรณีเฉพาะผู้ฟังที่เขียนจดหมายถึงผู้จัดรายการผลการวิจัยพบว่ากลุ่มผู้ฟังส่วนใหญ่รับฟังรายการของสถานีวิทยุออสเตอร์เลียมานานกว่า 1 ปี โดยรับฟังทุกวันจนจบรายการ สาเหตุการติดตามรับฟังเพราะสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการตัดสินใจในชีวิตประจำวัน ในภาพรวมกลุ่มผู้ฟังส่วนใหญ่ มีทัศนคติที่ดีหรือโน้มเอียงทางบวก ทั้งรายการข่าว และรายการสารคดีถึงร้อยละ 85.9 และ 95.5 ตามลำดับ ส่วนการทดสอบสมมติฐานปรากฏว่า กลุ่มผู้ฟังที่มีพฤติกรรมการรับฟังแตกต่างกันมี ทัศนคติต่อรายการของสถานีวิทยุออสเตอร์เลียแตกต่างกัน ส่วนอายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้แตกต่างกัน มีทัศนคติต่อรายการของสถานีวิทยุออสเตอร์เลียไม่แตกต่างกัน

รัชณี จารุสันต์ (2543: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการศึกษาความคิดเห็นของผู้ฟังรายการ “ช่วยคิด ช่วยทำ” ที่ออกอากาศทางเครือข่ายสถานีวิทยุมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้รับฟังส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา อาชีพทำนา ทำสวน ทำไร่ มีรายได้ระหว่าง 10,000-20,000 บาทต่อปี มีการพบกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรน้อยมาก การเปิดรับข่าวสารด้านการเกษตรจากสื่อมวลชนอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย แต่เปิดรับสื่อวิทยุกระจายเสียงในระดับค่อนข้างมาก รับฟังรายการเพื่อเพิ่มพูนความรู้และนำไปใช้ประโยชน์ประกอบอาชีพ ส่วนใหญ่รับฟังทางสถานีวิทยุ ม.ก. บางชน สามารถรับฟังได้ชัดเจนมาก โดยรับฟังเป็นประจำทุกวัน รูปแบบรายการ เนื้อหาสาระและเวลาที่น่าสนใจรายการ ส่วนใหญ่เห็นว่าเหมาะสมและเนื้อหาสาระมีประโยชน์มาก ซึ่งบางส่วนเคยนำความรู้ที่รับจากรายการไปปรับใช้ในงานอาชีพและชีวิตประจำวัน ด้วย

วัชรวิวรรณ ทรัพย์รุ่งเรือง (2543: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการรูปแบบรายการวิทยุทางการเกษตรของสถานีวิทยุ ม.ก. บางชน: ศึกษากรณีเฉพาะผู้ที่จดหมายติดต่อเข้ามาในรายการ ช่วยคิดช่วยทำ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ฟังรายการส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 41-50 ปี ระดับการศึกษาสูงสุด ชั้นประถมศึกษา สมรสแล้วเป็นส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเกษตรกรมากที่สุด ผู้ฟังรายการยังคงรับฟังรายการช่วยคิด ช่วยทำอยู่โดยรับฟังในวันจันทร์มากที่สุดและต้องการให้รายการนำเสนอเนื้อหาทางด้านสมุนไพร มากที่สุด รองลงมาคือชีพ และสัตว์ตามลำดับทางด้านรูปแบบของรายการที่ผู้ฟังต้องการเป็นอันดับที่ 1 คือรูปแบบสนทนาทางด้านผู้ดำเนินรายการ ผู้ฟังส่วนใหญ่ของ ฟังเสียงของผู้ดำเนินรายการผู้ชายและผู้หญิงเท่ากัน และเห็นว่าจำนวนของผู้จัดรายการในปัจจุบันเหมาะสมแล้ว การใช้ภาษาวิชาการ ความชัดเจนและจังหวะในการพูดของผู้ดำเนินรายการทั้งชายและหญิงผู้ฟังส่วนใหญ่เห็นว่ามีความเหมาะสม ทางด้านช่วงเวลา และระยะเวลาการจัดรายการในปัจจุบันก็เหมาะสมดีแล้ว การทดสอบสมมติฐานปรากฏว่า ผู้ฟังรายการช่วยคิดช่วยทำมีความต้องการรูปแบบพูดคุยกับผู้ฟัง รูปแบบสนทนา รูปแบบสัมภาษณ์ รูปแบบอภิปรายรูปแบบข่าว รูปแบบบรรยาย

เหตุการณ์ และรูปแบบบทความวิทยุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ส่วนรูปแบบตอบปัญหานั้น ปรากฏว่าไม่พบความแตกต่างกัน

เนื่องจากการวิเคราะห์รายการวิทยุเพื่อการศึกษาทางสถานีวิทยุกระจายเสียงในกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยในเรื่องที่ใหม่ ดังนั้นในการค้นหาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจึงมีน้อย ในที่นี้ผู้วิจัยขอยกมาแต่เฉพาะงานวิจัยที่สามารถนำมาอ้างอิงเพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูล จึงมีรายละเอียดดังนี้คือ

ยูธิส (2514: 276) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง นิสัยการรับฟังวิทยุของประชากรไทย 18 จังหวัด พบว่า ประชาชนร้อยละ 63 รับฟังรายการวิทยุทุกวัน โดยชอบรับฟังสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยมากที่สุด รายการที่สนใจฟังคือรายการข่าวต่าง ๆ และช่วงเวลาที่นิยมเปิดเครื่องรับวิทยุรับฟังคือ ช่วงเวลา 6.00-8.00 น. และ 19.00-21.00 น.

ปรีชา วิหคโต (2519: 67-68) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความต้องการรายการวิทยุกระจายเสียงสำหรับการศึกษาของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า สัดส่วนในการเสนอสารบบบันเทิงของสถานีวิทยุกระจายเสียงภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีมากที่สุดคือ ร้อยละ 51 ซึ่งตรงกับความต้องการของประชาชนผู้รับฟังรายการที่มีความต้องการฟังรายการบันเทิงมากที่สุด ส่วนรายการข่าวและรายการความรู้เป็นรายการที่มีความต้องการรองลงมา

ชัยโรจน์ บุญญานุวัตร (2519: 87-88) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องความต้องการรายการวิทยุกระจายเสียงสำหรับการศึกษาของประชาชนในภาคกลาง พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ชอบฟังรายการบันเทิงมากที่สุด จากนั้นจึงเป็นความต้องการรายการความรู้และข่าวตามลำดับ ประชาชนมีความเห็นว่าควรเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับความรู้เพื่อใช้ในชีวิตประจำวันให้มากขึ้น

สมชาย แสงจิตต์พันธ์ (2519: 90-92) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาความต้องการในเนื้อหาของรายการวิทยุเพื่อการศึกษาตลอดชีพในจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ประชาชนร้อยละ 82 นิยมฟังวิทยุทุกวัน สถานีที่เปิดรับฟังส่วนใหญ่จะเป็นสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เวลาที่เลือกเปิดรับฟัง คือ 6.00 น. มีความต้องการรายการที่มีรูปแบบของการสัมภาษณ์หรือสนทนา เนื้อหาของรายการส่วนใหญ่ชอบฟังรายการที่มีประโยชน์ มีความชัดเจนและมีโฆษณาน้อย

กรมสามัญศึกษา (2519: 36) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพความเป็นอยู่ความสนใจและการรับข่าวสารทางวิทยุและไปรษณีย์ของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ประชาชนร้อยละ 89 มีวิทยุเป็นของตัวเอง ประชาชนนิยมฟังรายการจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยมากที่สุด ชอบเนื้อหาของรายการที่เป็นข่าวและไม่ชอบการโฆษณา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2521: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาบทบาทของสื่อมวลชนต่อการศึกษาของชาวบ้าน พบว่าชาวบ้านนิยมฟังวิทยุร้อยละ 87 ส่วนมากชอบเปิดรับฟังสถานีวิทยุท้องถิ่น ส่วนใหญ่จะเปิดฟังวิทยุนานครั้งละประมาณ 2 ชั่วโมง

คณะกรรมการบริหารสถานีวิทยุจุฬา 3 และแผนกวิชาสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2521: บทคัดย่อ) ได้ทำการสำรวจผู้ฟังและผลการรับฟังสถานี

วิทยุกระจายเสียงจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า เครื่องรับวิทยุในเขตกรุงเทพมหานครร้อยละ 80 เป็นเครื่องรับที่สามารถรับฟังได้ทั้งระบบ เอเอ็ม และเอฟเอ็มประชาชนร้อยละ 75 มีการรับฟังวิทยุทุกวัน รายการที่ชอบมากที่สุดคือ รายการบันเทิงได้รับประโยชน์จากการฟังวิทยุทั้งในด้านจิตใจและสังคม ส่วนใหญ่ฟังวิทยุครั้งละไม่ต่ำกว่า 1 ชั่วโมงแต่ไม่เกิน 2 ชั่วโมง การเสนอรายการแต่ละรายการส่วนใหญ่จะชอบเพลงประกอบ เนื้อหาสาระและการนำเสนอรายการตามลำดับ

สมโภช รอดบุญ (2522: 46-49) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความต้องการรายการวิทยุกระจายเสียงทางการศึกษาสำหรับโครงการศูนย์การศึกษาต่อเนื่อง พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ต้องการรายการที่เสนอความรู้ทางด้านวิชาชีพและรายการศึกษาทั่วไปมีความเห็นว่ารายการทางควรเสนอประมาณ 30 นาที ในการจัดรายการแต่ละครั้งควรมีเพลงประกอบ โฆษณาสีงดี มีเพลงคั่น 5-10 นาที และการเสนอเนื้อหาควรมีการเรียงลำดับจากง่ายไปหายาก

สมโพธิ เทียนทอง (2525: 89-91) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของผู้ฟังในเขตภาคกลางเกี่ยวกับรายการกระจายเสียงของสถานีวิทยุศึกษา พบว่า ทุกบ้านในเขตจังหวัดภาคกลางมีเครื่องรับวิทยุทั้งสิ้น รายการที่มีการออกอากาศทุกวันอย่างสม่ำเสมอจะได้รับความสนใจจากผู้ฟังมาก ชอบฟังเนื้อหาที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันและเนื้อหาความรู้ที่สามารถบอกเล่าให้ผู้อื่นฟังได้

อรสา ศาสตรระจุ (2529: 103-105) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นและความต้องการของผู้ฟังรายการวิทยุศึกษา พบว่า ผู้ฟังวิทยุศึกษาต้องการให้เวลาที่ออกอากาศรายการต่าง ๆ คงเดิม แต่บางส่วนต้องการให้เปลี่ยนเป็นตอนดึก มีความต้องการให้ปรับปรุงและเพิ่มรายการความรู้และข่าวให้มากกว่าเดิม ต้องการให้มีการจัดเอกสารและเทปประกอบการฟังรายการความรู้และภาษาต่างประเทศ รายการที่ต้องการมากที่สุดคือรายการตามตะวัน จากนั้นจึงเป็นความต้องการรายการความรู้ชุดต่างๆ รายการโลกสดใส และรายการภาษาต่างประเทศ ตามลำดับ

ณัฐธัญ ศรีชูชาติ (2547: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาความพึงพอใจของกลุ่มผู้ฟังที่มีต่อรายการวิทยุ “เปิดโลกสื่อสาร” : ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มผู้ฟังที่รับฟังทางสถานีวิทยุ ม.ก. พบว่ากลุ่มผู้ฟังส่วนใหญ่เป็นเพศชาย การศึกษาสูงสุดระดับประถมศึกษา ไม่ได้เข้ารับการศึกษาระดับอาชีวศึกษา มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท รับฟังรายการจากที่บ้าน โดยฟัง 16-20 ครั้งต่อเดือน มีความเข้าใจเนื้อหาที่ฟังจากรายการในระดับปานกลาง มีความพึงพอใจเกี่ยวกับความน่าสนใจในเนื้อหา ข้อมูลที่น่าเสนอเป็นสิ่งที่ต้องการ ความหลากหลายของเนื้อหา ความมีประโยชน์ของเนื้อหา ความละเอียดของเนื้อหา การใช้ภาษาไทยของผู้ดำเนินรายการ น้ำเสียงของผู้ดำเนินรายการ จึงเกิดรายการ ภาพรวมของรายการ ในระดับมาก และเกี่ยวกับการโฆษณาสินค้าในรายการ ช่วงเวลาที่ออกอากาศในระดับปานกลาง ส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์จากการฟังรายการในด้านการนำไปใช้ในการประกอบอาชีพ มีความคิดเห็นว่ารายการมีความเหมาะสมของเนื้อหาสาระมาก ได้รับความรู้ความเข้าใจ

ใจเนื้อหาของรายการอยู่ในระดับปานกลาง และได้รับประโยชน์ในเรื่องต่างๆ ที่กลุ่มผู้ฟังโทรศัพท์ถามเข้ามาในรายการ เคยนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์

ดวงเดือน วงษ์ทอง (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมการบริโภคสารต่อสื่อวิทยุของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้ คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร จาก 8 โรงเรียน จำนวน 960 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS-PC+ ผลการวิจัยพบว่า ด้านพฤติกรรมการฟัง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นร้อยละ 42.29 ฟังวิทยุทุกวัน ช่วงเวลาที่ฟังวิทยุวันจันทร์-ศุกร์ มากที่สุด เวลา 18.00-21.00 น. ในขณะที่วันเสาร์อาทิตย์ หรือวันหยุดราชการ ฟังเวลา 21.00-24.00 น. มากกว่าเวลาอื่นๆ ส่วนใหญ่จะใช้เวลาในการฟังมากกว่า 2 ชั่วโมง สาเหตุที่เลือกฟังรายการวิทยุมากที่สุด เพื่อแก้เหงาหรือผ่อนคลายอารมณ์ และจะฟังวิทยุในขณะที่พักผ่อน ลักษณะการดำเนินรายการนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นชอบให้ผู้ดำเนินรายการเพียงคนเดียว พูดคุยในเรื่องที่สนุกสนานหรือตลกขบขัน และชอบผู้ดำเนินรายการที่เป็นวัยรุ่นอายุมากกว่าตนเอง สำหรับสถานีวิทยุที่มีโฆษณา นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นชอบฟังในระดับปานกลาง และชอบฟังรายการเพลงมากที่สุด ด้านความสนใจในการฟังวิทยุ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีจุดมุ่งหมายในการฟังรายการวิทยุเพื่อให้ได้รับความบันเทิงโดยสนใจรายการข่าวเกี่ยวกับข่าวบันเทิงมากที่สุด และสนใจในการนำเสนอรูปแบบการบรรยายเหตุการณ์มากกว่ารูปแบบอื่น ส่วนรายการความรู้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นสนใจเกี่ยวกับกีฬามากที่สุด และสนใจการนำเสนอในรูปแบบถาม-ตอบปัญหามากกว่ารูปแบบอื่น สำหรับรายการบันเทิง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นสนใจเกี่ยวกับเพลงสากลมากที่สุด และสนใจการนำเสนอในรูปแบบดนตรีจากแผ่นมากกว่ารูปแบบอื่น สำหรับข้อเสนอแนะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีความคิดเห็นว่า ควรให้มีโฆษณาให้น้อยลงและรายการบันเทิงควรมีสาระแทรกให้มากขึ้น

โสภัทร นาสวัสดิ์ (2542: บทคัดย่อ) การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ของนักเรียน จากการเรียนโดยใช้รายการวิทยุ ที่ใช้รูปแบบการบรรยายทางรายการวิทยุแตกต่างกัน 3 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ใช้เสียงบรรยายล้วน รูปแบบสนทนา และรูปแบบละคร กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนการศึกษานอกโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ กรุงเทพมหานคร จำนวน 60 คน โดยแบ่งนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่มๆ ละ 20 คน โดยการสุ่มอย่างง่าย ให้นักเรียนกลุ่มที่ 1 เรียนจากรายการวิทยุแบบบรรยาย กลุ่มที่ 2 เรียนจากรายการวิทยุแบบสนทนา และกลุ่มที่ 3 เรียนจากรายการวิทยุแบบละคร เมื่อแต่ละกลุ่มเรียนจบแล้วทำการทดสอบทันที นำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์หาความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย โดยใช้ One-Way Analysis of Variance และ Newman-Keuls Multiple Range Test ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนที่เรียนจากรายการวิทยุ ที่ใช้รูปแบบการนำเสนอแบบบรรยายล้วน มีผลการเรียนรู้สูงกว่ารายการแบบสนทนาและรายการแบบ

ละคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และรายการวิทยุแบบสนทนาและรายการวิทยุแบบละคร มีผลการเรียนรู้ที่ไม่แตกต่างกัน

สุวรรณ เลหาสุพิศ (2547) การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ทราบถึงความพึงพอใจ ความต้องการและประโยชน์ที่ได้รับจากการฟังรายการ “เสียงตามสาย” ของข้าราชการและเจ้าหน้าที่กรมประชาสัมพันธ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ข้าราชการและเจ้าหน้าที่กรมประชาสัมพันธ์ที่ปฏิบัติหน้าที่ในกรมประชาสัมพันธ์ จำนวน 294 คน (ข้าราชการและลูกจ้างประจำ) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลใช้ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า ข้าราชการและเจ้าหน้าที่กรมประชาสัมพันธ์พึงพอใจในระดับมาก ด้านความชัดเจนของเสียง ด้านระยะเวลาในการเสนอรายการข่าวและเพลง และด้านเนื้อหาของรายการข่าวสังคมภาคเช้า ข้าราชการและเจ้าหน้าที่กรมประชาสัมพันธ์มีความต้องการในการปรับปรุงรายการ “เสียงตามสาย” ในระดับปานกลาง โดยต้องการให้ปรับปรุงเนื้อหาข่าวภาคเช้าและภาคเที่ยงเป็นอันดับแรก และต้องการให้เพิ่มเติมรายการข่าวกรมประชาสัมพันธ์เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ ข่าวกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ข้าราชการและเจ้าหน้าที่กรมประชาสัมพันธ์ได้รับประโยชน์ระดับมากจากการรับฟังรายการ “เสียงตามสาย” ในเรื่องใช้เพิ่มพูนความรู้ และมีข้อเสนอแนะว่า ควรปรับปรุงเนื้อหาสาระให้เหมาะสมกับเวลา พัฒนาพิธีกรในรายการให้เสียงดัง ฟังชัด การกระจายเสียงมีตลอดวัน และให้มีการสัมภาษณ์คนสำคัญหรือผู้บริหารระดับสูง

4.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

Freddman และคณะ (2513: 74) ได้ศึกษาถึงทัศนคติในการเรียนรู้จากสื่อมวลชนพบว่า คนที่มีอายุต่างกันมีทัศนคติในการเรียนรู้จากสื่อมวลชน จากการพิจารณาความสนใจความเชื่อหรือพฤติกรรมในการเปิดรับข่าวสารของผู้รับสารนั้นจะมีผลจากอายุของผู้รับสารซึ่งจะมีอิทธิพลกับการสื่อสารไม่มากนักน้อยจะมีการเรียนรู้และทัศนคติในระดับสูงกว่าผู้ที่มีอายุมาก

Kelly (1989: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องคำตอบแทนและความแตกต่างของเพศ ต่อความพึงพอใจในการทำงานของอาจารย์คณะวารสารและสื่อมวลชน ผลการวิจัยพบว่าผู้หญิงได้รับคำตอบแทนน้อย แต่ก็มีความพึงพอใจในการทำงานอยู่ในระดับเดียวกันกับผู้ชาย

แวน (1952: 134) ได้ทำการสำรวจผู้ฟังวิทยุกระจายเสียงในรัฐไอโอวา สหรัฐอเมริกา โดยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับความชอบของรายการ จากกลุ่มตัวอย่าง 9,215 ครอบครัว แบ่งระดับอายุออกเป็น 3 ช่วง คือ 21-35 ปี 36-50 ปี และมากกว่า 50 ปี ขึ้นไป ใช้วิธีการสัมภาษณ์โดยให้เลือกรายการที่ตนชอบมากที่สุด 5 รายการ พบว่ากลุ่มผู้ฟังที่สูงอายุ ชอบฟังรายการข่าว รายการดนตรียุคเก่า และรายการทางศาสนา มากกว่าผู้มีอายุน้อย ส่วนผู้มีอายุน้อยชอบฟังรายการกีฬา รายการปอปปูล่ามิวสิก และรายการละครจบในตอนมากกว่ากลุ่มผู้ฟังที่สูงอายุ

ลาซาร์เฟลด์ (1968: 314-317) ได้จัดตั้งโครงการปริญญ์ตัน (Princeton Project) ขึ้นเพื่อวิจัยเกี่ยวกับผู้ฟังวิทยุกระจายเสียง ในสหรัฐอเมริกา พบว่า

1. กลุ่มผู้ฟังที่มีรายได้ต่ำ ความรู้ต่ำ ชอบฟังรายการบันเทิงเป็นส่วนใหญ่
2. กลุ่มผู้ฟังที่มีรายได้สูงและมีความสนใจกว้างขวาง เห็นว่ารายการสำหรับผู้ฟังที่มีความสามารถและมีรสนิยมระดับกลางเป็นรายการที่น่าเบื่อหน่าย
3. กลุ่มผู้ฟังที่ชอบฟังรายการหนัก เช่น รายการข่าวและสารคดี เห็นว่า เนื้อหารายการมีความสำคัญกว่ารูปแบบของการเสนอรายการ
4. กลุ่มผู้ฟังที่ไม่ชอบอ่านหนังสือที่มีเนื้อหาหนักที่ไม่ชอบรายการวิทยุที่มีเนื้อหาหนักเช่นกัน

โดยสรุปแล้วจะพบว่า การวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดรายการวิทยุเพื่อการศึกษาแก่ประชาชนทั่วไปยังไม่กว้างขวางเท่าที่ควร การวิจัยส่วนใหญ่มุ่งไปที่ตัวผู้รับสารหรือผู้ฟังเป็นการสอบถาม หรือสำรวจทัศนคติ ความต้องการ เนื้อหา ช่วงเวลาและพฤติกรรมในการรับฟังข่าวสาร แต่ยังไม่พบว่ามีการวิจัยใดที่มุ่งศึกษาถึงวิธีเสนอรายการและเนื้อหาอย่างละเอียดลึกซึ้งเลย

โซลแมน (1974: 24) ได้สำรวจเกี่ยวกับการจัดรายการวิทยุเพื่อการศึกษาของมวลชน โดยมีความมุ่งหมายเพื่อจะทราบถึงประโยชน์ของการใช้วิทยุในการให้การศึกษาแก่ผู้ใหญ่ซึ่งจะนำไปเสนอแนะในการจัดตั้งสถานีวิทยุในประเทศเอธิโอเปีย โดยศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์ จดหมาย และการไปเยี่ยมแหล่งที่ใช้วิทยุจัดการศึกษาผู้ใหญ่ในประเทศต่างๆ คือ แคนาดา บราซิล สหรัฐอเมริกา โคลัมเบียและอินเดีย จากการศึกษพบว่า ประเทศต่างๆ ใช้รายการวิทยุเพื่อการศึกษาทั่วไปแก่ผู้ใหญ่ให้การศึกษาพิเศษ โดยจัดในรูปของวิชาการต่างๆ และให้ความบันเทิง

4.3 คุณค่าของวิทยุกระจายเสียง

วิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อมวลชนที่สำคัญ และได้รับความนิยมจากประชาชนโดยทั่วไป ไม่ว่าเราจะเดินทางไปไปที่ใดทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศ จะได้ยินเสียงจากวิทยุทุกหนแห่ง ทั้งนี้เพราะเครื่องรับวิทยุแบบทรานซิสเตอร์มีราคาถูก จึงทำให้ประชาชนโดยทั่วไปสามารถซื้อวิทยุไว้ใช้ได้ วิทยุจึงกลายเป็นสื่อมวลชนที่มีประสิทธิภาพในการส่งข่าวสารเป็นอย่างดี และมีอิทธิพลในวงการต่างๆ เป็นอย่างมาก ซึ่งคุณค่าของวิทยุจำแนกออกเป็นข้อๆ ได้ดังต่อไปนี้

1. วิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อมวลชนที่สามารถส่งข่าวได้รวดเร็วที่สุดในบรรดาสื่อมวลชนประเภทต่างๆ วิทยุสามารถถ่ายทอดเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันไปให้ผู้ฟังได้รับทราบได้ทันทีถึงแม้ว่าจะได้ยินเพียงเสียงไม่เห็นภาพดังเช่น โทรทัศน์หรือภาพยนตร์ก็ตาม แต่วิทยุก็สามารถสร้างความเข้าใจให้ผู้ฟังได้มากที่สุดทีเดียว นอกจากนั้นผู้ฟังส่วนใหญ่ที่อยู่ตามชนบท ซึ่งไม่มีโอกาสที่จะได้รับการบริการจากสื่อมวลชนอื่นๆ นอกจากวิทยุและโทรทัศน์เท่านั้น แต่โทรทัศน์รับได้เฉพาะในเมืองที่มีกระแสไฟฟ้าเท่านั้น หากโทรทัศน์จะใช้แบตเตอรี่ก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก ดังนั้นวิทยุจึงเป็นสื่อมวลชนที่เข้าถึงประชาชนส่วนใหญ่ได้อย่างแท้จริง

2. วิทยุกระจายเสียงสามารถส่งคลื่นไปได้ทุกหนแห่ง ไม่ว่าจะถึงภูเขาหรือพื้นน้ำมาขวางกั้น ไม่มีสิ่งมวลชนประเภทใดที่จะส่งข่าวไปได้รวดเร็วและไกลเท่าวิทยุ ทั้งนี้เพราะวิทยุส่งกระจายเสียงโดยอาศัยคลื่นอิเล็กโตรแมกเนติก ซึ่งมีความเร็วเท่ากับความเร็วแสง ถึงแม้ว่าจะอยู่ห่างไกลจากสถานีเพียงใดก็สามารถได้ยินเสียงจากห้องส่งพร้อมๆ กัน เหมือนกับว่าได้นั่งฟังผู้พูดอยู่ภายในห้องส่งด้วย

3. วิทยุกระจายเสียงมีกำลังชักชวนแรง การส่งกระจายเสียงบางครั้งเมื่อประกาศหรือโฆษณาอาจจะไม่เป็นที่สนใจของผู้ฟังเลย ซึ่งบางครั้งขึ้นอยู่กับปัญหาที่ว่ารายการวิทยุนั้นให้การเร้าใจและสร้างความเข้าใจแก่ผู้ฟังได้มากน้อยเพียงใด ต่อเมื่อได้ยินอยู่บ่อยๆ หรือได้ยินซ้ำๆ เข้าก็จะค่อยโน้มน้าวใจให้ผู้ฟังเห็นคล้อยตามหรือกระตามได้

4. วิทยุกระจายเสียงมีความสำคัญในทุกโอกาส วิทยุมีอิทธิพลทั้งในทางบวกและทางลบ ขึ้นอยู่กับว่าใครจะใช้เป็นเครื่องมือ ไม่ว่าในยามสงบหรือยามสงครามเราก็สามารถรับประโยชน์จากวิทยุได้ในโอกาสต่างๆ เช่น ความบันเทิง ความรู้ การแสดง ความคิดเห็น และถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ในยามสงครามวิทยุก็กลายเป็นอุปกรณ์สื่อสารที่มีความสำคัญยิ่ง ผู้บังคับบัญชาสามารถสั่งทหารที่อยู่ในบังคับบัญชาได้อย่างรวดเร็วนอกจากนั้น วิทยุยังทำหน้าที่โฆษณาชวนเชื่อได้เป็นอย่างดี บางครั้งวิทยุสามารถแก้ไขปัญหที่ร้ายแรงให้ลดลงหรือกลายเป็นดีได้ ดังจะเห็นได้จากฮิตเลอร์ได้เคยใช้วิทยุเป็นเครื่องมือในการบุกออสเตรีย เชคโกสโลวเกีย แล้วรวมแคว้นซาร์เข้ากับประเทศเยอรมันมาแล้ว ซึ่งตลอดเวลาของสงครามโลกครั้งที่ 2 วิทยุได้มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมาก

5. วิทยุกระจายเสียงมีคุณภาพพิเศษทางการศึกษา เนื่องจากวิทยุสามารถส่งกระจายเสียงไปในที่ต่างๆ ได้ ซึ่งบางแห่งการคมนาคมไม่สะดวกแต่คลื่นวิทยุสามารถไปถึงได้ เด็กชาวชนบทจึงสามารถรับรู้ และได้ประสบการณ์ในการเรียนจากครูที่สอนดี ๆ ได้เหมือนเด็กนักเรียนที่อยู่ในเมือง ทั้งยังช่วยให้นักเรียนได้เข้าใจเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งในอดีตและปัจจุบันได้ดีขึ้น นักเรียนอาจหาความรู้เพิ่มเติมนอกเหนือไปจากการเรียนในห้องเรียน ทำให้รู้จักโลกภายนอกได้กว้างขวางขึ้น และนอกจากนี้วิทยุยังใช้ประโยชน์ในการอบรมวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี ละคร หรือนวนิยายทางวิทยุที่แสดงให้นักเรียนหรือผู้ฟังนั้นจะชี้ให้เห็นลักษณะของตัวละครอันจะเป็นตัวอย่างในการปฏิบัติ ผู้ที่กระทำความดีจะได้รับบำเหน็จรางวัลเป็นการตอบแทน และผู้ที่กระทำความชั่วก็จะถูกลงโทษทำให้เด็กได้เห็นตัวอย่างที่จะยึดเป็นหลักปฏิบัติต่อไป

6. วิทยุมีประโยชน์ทางด้านการบันเทิง คนเราฟังวิทยุในยามว่างเพื่อเป็นการพักผ่อนคลายอารมณ์อาจจะฟังข่าวในตอนเช้า ฟังเพลงในช่วงพักกลางวัน ฟังละครในตอนเย็น ซึ่งเป็นการสะดวกกว่าการที่จะไปพักผ่อนหย่อนใจนอกบ้านซึ่งต้องเสียทั้งเงินและเวลามากกว่าคุณค่าของวิทยุมีอยู่มากมายนานับประการ วิทยุเปรียบเสมือนดาบสองคมอาจจะใช้ให้เป็นประโยชน์โดยเป็นหน้าต่างหรือกระจกเงาสท้อนให้เห็นภาพของสังคม เป็นครูของประชาชน เป็นผู้นำของชุมชนและผู้สร้างประชาชาติ

ก็ได้ ในขณะที่เดียวกันก็อาจนำวิทยุมาใช้ประโยชน์ในการบ่อนทำลาย หรือก่อวินาศกรรมให้เกิดความระส่ำระสายในสังคมถ้าการควบคุมและการบริหารไม่ดีพอ

นอกจากวิทยุจะมีข้อดีแล้ว วิทยุยังมีผลเสียหลายที่อาจเกิดขึ้นมากกว่าผู้ที่ประกอบอาชีพทางด้านอื่นๆ กล่าวคือ แพทย์ ตำรวจ ทนาย ฯลฯ เมื่อทำผิดพลาดกับบุคคลใดก็จะมีผลเสียเฉพาะบุคคลนั้น เช่น หมอรักษาคนไข้ผิดวิธีก็จะมีผลทำให้คนไข้ตายเพียงคนเดียว ทนายว่าความให้คนผิดก็พลาดเพียงครั้งเดียว ตำรวจยิงคนที่ไม่ผิดก็เกิดผลเสียเพียงคนเดียว แต่ถ้าเป็นสื่อมวลชนแล้วเกี่ยวกับคนหมู่มาก เมื่อเกิดความเสียหายขึ้น เช่น การออกข่าวผิดพลาด คนจำนวนมากก็จะได้รับผลเสียหายนั่น ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือ หากสถานีวิทยุการศึกษาแห่งหนึ่งให้การศึกษามิผิด ผลที่เกิดตามมานั้นก็คือ

1. ทำลายคนฟังทั่วประเทศ
2. ทำให้เกิดความพิการทางสังคม
3. ผู้รับฟังไม่ได้รับประโยชน์

จะเห็นได้ว่าสื่อมวลชนมีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อผู้รับฟังมากที่สุด

4.4 ธรรมชาติของวิทยุกระจายเสียง

การรับส่งสัญญาณวิทยุกระจายเสียง

การส่งสัญญาณวิทยุ ทำได้โดยการเปลี่ยนคลื่นพาหะความถี่ของคลื่นวิทยุ ให้เข้ากับสารที่จะส่งไป แล้วส่งคลื่นผสมแรงดันสูงเข้าไปสู่ระบบอากาศ และจะส่งคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า (Electromagnetic Waves) กระจายออกไปในอากาศรอบทิศทาง คลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าที่ใช้สำหรับการสื่อสารนั้น คล้ายๆ กับคลื่นความร้อนและคลื่นแสง แต่มีความถี่ต่ำกว่า

กระบวนการของการสื่อสารทางวิทยุ มีดังนี้

1. คลื่นเสียงเข้าไปยังไมโครโฟนแล้วเปลี่ยนเป็นคลื่นไฟฟ้า (Modulation)
2. จัดให้มีคลื่นพาหะความถี่วิทยุแล้วปรับให้เข้ากับสัญญาณของคลื่นวิทยุ
3. ส่งคลื่นผสมซึ่งปรับเข้ากันแล้ว เป็นคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า แล้วส่งสู่ระบบเสาอากาศเพื่อ

ส่งออกอากาศ เครื่องส่งนั้นมี Oscillators กำลังสูง ผลิตคลื่นวิทยุส่งสู่ระบบเสาอากาศ

4. คลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าไปถูกเสาอากาศของเครื่องรับวิทยุ
5. เครื่องรับวิทยุแยกเอาสัญญาณคลื่นที่เป็นสารออกจากคลื่นพาหะ
6. คลื่นที่เป็นสารถูกขยายให้กำลังสูงขึ้น แล้วส่งไปสู่ลำโพง เปลี่ยนเป็นคลื่นเสียง

คลื่นแม่เหล็กที่ใช้ในการสื่อสาร จะเดินทางด้วยความเร็วสม่ำเสมอ 300 ล้านเมตร หรือ 186,600 ไมล์ ต่อวินาที เท่ากับคลื่นความร้อนและคลื่นแสง แต่ต่างกันที่ความถี่ของคลื่นต่อวินาที ความถี่คลื่นที่ใช้ในการสื่อสารทางวิทยุ อยู่ในช่วง 15 กิโลไซเคิลต่อวินาที หรือกิโลเฮิรตซ์ เป็น 300,000 เมกะเฮิรตซ์ (บุญเกื้อ คอรวาเวช, 2540 : 15)

ช่วงความถี่	ชื่อเรียก	ตัวย่อ	คุณสมบัติ
30-300 KHz	ความถี่ต่ำ Low Frequencies	LF	เริ่มเป็นคลื่นวิทยุแต่ยังไปได้ไม่ไกล
300-300 KHz	ความถี่ปานกลาง Medium Frequencies	MF	ส่วนใหญ่ใช้ส่งระบบ เอ.เอ็ม
30-300 KHz	ความถี่สูง High Frequencies	HF	ส่วนใหญ่ใช้กับการส่งวิทยุคลื่นสั้น วิทยุตำรวจ และซิงเกิลไซด์แบน
30-300 KHz	ความถี่สูงมาก Very High Frequencies	VHF	ใช้ส่งโทรทัศน์ เอฟ.เอ็ม. และวิทยุราชการ
30-300 KHz	ความถี่เหนือสูง Ultra High Frequencies	UHF	ใช้ส่งโทรทัศน์ในต่างประเทศและวิทยุ UHF ของหน่วยราชการ
30-300 KHz	ความถี่สูงพิเศษ Super High Frequencies	SHF	ใช้กับการส่งด้วยระบบไมโครเวฟ

ภาพประกอบ 2 การแบ่งย่านความถี่คลื่นวิทยุ
(ที่มา : บุญเกื้อ ควรหาเวช, 2540 : 16)

4.5 ความสำคัญและอิทธิพลของวิทยุกระจายเสียง

วิทยุกระจายเสียงมีอิทธิพล ต่อความเป็นอยู่ของคนเราเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ภาษา (Language) ทำให้ผู้ที่รับฟังวิทยุเกิดการพัฒนาทางด้านภาษา ทั้งทางด้านการพูด การอ่าน การฟัง และการเขียน วิทยุจึงจำเป็นจะต้องเป็นผู้นำทางด้านการใช้ภาษาที่ถูกต้อง หลีกเลียงการใช้ศัพท์แสงและถ้อยคำที่หยาบคาย ซึ่งมีผลเป็นอย่างมากกับผู้ที่อยู่ในวัยเด็ก ซึ่งอาจเห็นเป็นของโก้เก๋และประหลาดตามได้

2. ดนตรีและศิลปะ (Music and Art) จะเห็นได้ว่าดนตรีและศิลปะมีส่วนเกี่ยวข้องกับวิทยุเป็นอย่างมาก ตามสถานีวิทยุโดยทั่วไปจะมีรายการเพลงเป็นส่วนใหญ่ นอกนั้นก็จะมีรายการบันเทิงอื่นๆ เช่น ละครวิทยุ เพลงพื้นเมือง ลิเก ฯลฯ ฉะนั้นวิทยุจึงเป็นตัวการสำคัญในการสร้างรสนิยมของคนเรา บางคนก็อาจสนใจเพลงลูกกรุง บางคนก็สนใจในเพลงลูกทุ่งเป็นต้น

3. ความเหมาะสมของร่างกาย (Physical Fitness) ทำให้เกิดความพอเหมาะพอควรแห่งตนเอง ทำให้ผู้ฟังมองเห็นความพอดีในชีวิตของตนเองได้ เช่น การฟังพระเทศน์ การฟังรายการกายบริหารในตอนเช้า ฯลฯ สิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวช่วยในการปรับปรุงสภาพร่างกายให้แข็งแรงยิ่งขึ้น

4. ความเฉื่อยชา (Passivity) เนื่องจากวิทยุมีข้อจำกัดตรงที่เป็นผู้กระจายข่าวสารเพียงทางเดียว ผู้รับฟัง ซึ่งอยู่ทางบ้านไม่มีโอกาสที่จะแสดงความคิดเห็นหรือโต้ตอบไปได้ในทันที เมื่อมีรายการที่ไม่ส่งเสริมการพัฒนาทางด้านความคิดมากยิ่งขึ้น คนรับฟังนานๆ สมองก็จะไม่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพราะเป็นผู้รับฟังเสียงอย่างเดียว ถ้าไม่มีรายการที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาความคิดของมนุษย์ดังนี้ เป็นต้น

5. ความรุนแรง (Violence) วิทยุอาจเป็นตัวการในการสร้างความรุนแรงได้ เช่น การฟังรายการที่เป็นเรื่องของการต่อสู้ การฆ่าฟันกัน จากการที่ได้ยินเสียงปืน ดาบ หรือเสียงมอเตอร์ไซด์ที่ดังอาจทำให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์ที่หงุดหงิดได้ และกลายเป็นคนที่ไม่โหดร้ายที่สุด

6. สุขภาพจิต (Mentality) สุขภาพจิตของผู้ที่ได้รับฟังรายการวิทยุขึ้นอยู่กับลักษณะของรายการที่รับฟังโดยตรง คนรับใช้ตามบ้านมักมีวิทยุทรานซิสเตอร์รับฟังอยู่ตลอดเวลา ทั้งในขณะที่กำลังรีดผ้าและทำครัว บ่อยครั้งที่สิ่งต่างๆ ที่ได้รับฟังจากวิทยุ ได้กลายมาเป็นลักษณะความนึกคิดของผู้ฟังรายการวิทยุเอง

7. ประชาคมติ (Public Opinion) วิทยุมีส่วนในการสร้างประชาคมติให้เกิดแก่ผู้รับฟังเป็นอย่างมากจากการโฆษณาชวนเชื่อของฝ่ายต่างๆ ทั้งทางการเมือง วงการธุรกิจและการค้าได้ใช้วิทยุมาเป็นประโยชน์ในด้านนี้เป็นอันมาก

4.6 หลักการใช้วิทยุกระจายเสียง

เราใช้วิทยุกระจายเสียงเพื่ออะไร สถานีวิทยุของประเทศต่างๆ ในโลกนี้ ต่างก็มีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันออกไป แต่อย่างไรก็ตามสถานีวิทยุโดยทั่วไปมักมีหลักสำคัญในการดำเนินการในเรื่องดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความจงรักภักดี สำหรับในประเทศไทยเรามีศูนย์รวมอยู่ที่ ชาติน ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวดวงใจของคนในชาติให้อยู่ร่วมกันด้วยวัตถุประสงค์ข้อนี้เองสถานีวิทยุทั่วไปจึงต้องเปิดเพลงชาติในตอนเช้า เปิดเพลงสรรเสริญพระบารมีเมื่อเปิดสถานี และมีรายการเทคนา เป็นต้น

2. ส่งเสริมความสามัคคีและความร่วมมือกัน วิทยุจะต้องเป็นสื่อกลางในการสร้างความสามัคคีของคนในชาติ หรือความสามัคคีของกลุ่มผู้รับฟังรายการของสถานีวิทยุ เช่น สถานีวิทยุทหารสำหรับทหาร สถานีสถาบันการศึกษาสำหรับนิสิตนักศึกษา ฯลฯ

3. ตอบโต้และต่อต้านศัตรู สถานีวิทยุจะต้องทำการแก้อัปเดตหาจากผู้ที่ไม่หวังดีต่อประเทศชาติต่างๆ โดยเฉพาะจากผู้ที่มีนโยบายคอมมิวนิสต์ ซึ่งจะใช้วิธีการส่งคลื่นวิทยุทั้งจากภายนอกประเทศและภายในประเทศที่กฎหมายเข้าไปไม่ถึง โดยใช้วิธีการโฆษณาชวนเชื่อให้

ประชาชนเกิดความหลงผิด สิ่งเหล่านี้เป็นหน้าที่ของวิทยุที่จะต้องช่วยชี้แจงข้อข้องใจต่างๆ ที่ประชาชนสงสัย หรือแกไขข้อกล่าวหาต่างๆ ที่ได้รับการใส่ร้ายป้ายสี

4. เป็นสื่อในการเผยแพร่ข่าวสารของทางการราชการไปสู่ประชาชน เช่น การแจ้งให้ประชาชนได้ทราบว่าขณะนี้รัฐบาลกำลังทำอะไรอยู่ รัฐบาลกำลังให้ประชาชนร่วมมือในเรื่องอะไร และประชาชนจะได้ประโยชน์ในเรื่องใดจากทางราชการบ้าง ฯลฯ

5. สนับสนุนทางการศึกษาของชาติ โดยการให้ความร่วมมือแก่สถาบันการศึกษาต่างๆ ได้นำความรู้ทางด้านต่างๆ ออกเผยแพร่แก่ประชาชน อาจจะเป็นในรูปแบบของสารคดีสั้นๆ ข่าว และบทความก็ได้

6. ส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรม หน้าที่สำคัญของสถานีวิทยุโดยทั่วไปอีกประการหนึ่ง คือ จะต้องช่วยกันส่งเสริมให้ประชาชนได้ช่วยกันรักษาวัฒนธรรมไทย ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของไทยให้คงอยู่ ทั้งในรูปแบบของการใช้ภาษาที่ถูกต้องวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ซึ่งอาจจะแสดงออกในรูปแบบของรายการเพลง ละครวิทยุ ตลอดจนบทความสารคดีต่างๆ

7. ให้ความรู้และความบันเทิงแก่ประชาชน โดยเป็นเพื่อนประชาชนในยามพักผ่อนหรือยามว่าง ตลอดจนผู้ที่ทำงานหนักๆ ในยามค่ำคืน เช่น ผู้ที่เป็นยาม ตำรวจ ทหารตามชายแดน ตลอดจนผู้ที่ขับขีรถในยามค่ำคืน วิทยุจะต้องทำหน้าที่เป็นเพื่อนไม่ห่างวงหรือเหงามา

8. ร่วมมือกับนานาชาติ วิทยุจะต้องให้ความร่วมมือกับนานาชาติที่เป็นมิตรกับประเทศไทย ในการแลกเปลี่ยนข่าวสารและความคิดเห็นซึ่งกันและกันที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมโดยทั่วไป

4.7 การใช้วิทยุกระจายเสียงเพื่อการชักจูงใจ

วิทยุกระจายเสียง เป็นสื่อมวลชนที่สามารถส่งรายการต่างๆ ไปได้ไกล ประหยัดค่าใช้จ่ายในการจัดรายการ และมีผลในการชักจูงใจและเปลี่ยนทัศนคติของคนเราได้ดีที่สุดในวิทยุสามารถทำให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์คล้อยตามไปในขณะฟัง เกิดมโนภาพและจินตนาการขึ้นเองโดยอิสระ ฉะนั้นวิทยุกระจายเสียงจึงมีผลทางจิตวิทยามากกว่าการใช้สื่อมวลชนประเภทอื่นๆ ที่มีอยู่ในขณะนี้ วิทยุกระจายเสียงปัจจุบันยังเป็นสิ่งที่สามารถเข้าถึงบุคคลต่างๆ ที่อยู่ตามชนบทได้เป็นอย่างดีเป็นสื่อที่ทำให้ประชาชนแก่คนไทยที่อยู่ห่างไกลจากตัวเมืองได้เป็นอย่างมาก ซึ่งพอจะกล่าวถึงประโยชน์ของวิทยุกระจายเสียงที่ใช้ในการจูงใจได้ดังนี้

1. การให้ข่าวสาร ความรู้ต่างๆ ทันท่วงทีเหตุการณ์
2. ทำให้เกิดมโนภาพและความรู้สึกที่จริงจั่งต่อเรื่องราวต่างๆ
3. ช่วยให้เข้าใจเหตุการณ์ต่างๆ ทั้งในอดีตและปัจจุบัน
4. เกิดความซาบซึ้งตามเนื้อหาที่รับฟัง
5. กระตุ้นความสนใจและสร้างบรรยากาศในการฟัง
6. ส่งเสริมให้มีทักษะในการฟัง และการแยกเสียงดนตรีชนิดต่างๆ ได้มากขึ้น

ในประเทศที่กำลังพัฒนาตนเอง ส่วนใหญ่ในชนบทเป็นชีวิตที่จะต้องผูกพันกับเกษตรกรรมอันหมายถึง การเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์ เป็นประเทศที่มีปัญหาในเรื่อง ผลผลิตให้ได้อยู่ในระดับต่ำ ชนบทยังต้องเผชิญกับปัญหาโภชนาการและสุขภาพ อนามัยอันเสื่อมโทรม ขาดโอกาสที่จะได้รับการศึกษาหาความรู้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้ เนื่องมาจากปัญหาด้านการคมนาคมและกำลังทรัพย์ที่จะส่งบุตรหลานไปเล่าเรียนในสถาบันการศึกษาระดับสูงส่วนใหญ่นักเรียนเพียงระดับการศึกษาภาคบังคับหรือประถมศึกษาจบแล้ว ก็จะออกมาช่วยบิดามารดาประกอบอาชีพ เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องหาวิธีการที่จะช่วยพัฒนาความรู้ ความสามารถของประชาชน ทำอย่างไรจึงจะรู้จักวิธีการเพาะปลูกเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพมากขึ้น รู้จักการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ให้ตรงตามความต้องการของตลาด รู้จักรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ รู้จักรักษาสุขภาพอนามัย ไม่อยู่ในสภาพที่โง่เขลา เบาปัญญาและชักจูงได้ง่าย รู้จักวางแผนครอบครัวโดยไม่ปล่อยให้มียู่งกันมากมาย จนกระทั่งไม่สามารถเลี้ยงดูอย่างมีประสิทธิภาพได้ ประเทศที่พัฒนาดังกล่าวนี้นี้ ประเทศไทยก็มีลักษณะดังกล่าวด้วยซึ่งวิทยุกระจายเสียงจะต้องมีบทบาทเป็นอย่างมาก

4.8 บทบาทของวิทยุ อาจแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท คือ

1. ประโยชน์ในเรื่องเวลาและค่าใช้จ่าย ผลที่ได้รับจากการดำเนินงานที่มีเป้าหมายต่อท้องถิ่นนั้นจะเห็นได้ว่าวิทยุสามารถเข้าไปถึงประชาชนได้อย่างกว้างขวาง วิทยุทรานซิสเตอร์ราคาถูกจึงมีใช้กันอย่างทั่วไปในชนบท หากจะพิจารณาถึงโทรทัศน์บ้างจะเห็นว่าแม้ลักษณะและวิธีการถ่ายทอดจะไม่แตกต่างจากวิทยุมากนัก แต่อย่างไรก็ตามเครื่องรับโทรทัศน์ก็ยังมีราคาแพงอยู่จึงไม่แพร่หลายมากมายเหมือนวิทยุ

2. ข้อได้เปรียบของวิทยุกระจายเสียงเกี่ยวกับเรื่องค่าใช้จ่ายนั้น เป็นสิ่งที่สามารถมองเห็นได้หากเทียบกับค่าใช้จ่ายในการใช้โทรทัศน์หรือสื่อมวลชนประเภทอื่นๆ เช่นหนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ ประกอบกับลักษณะของผู้ที่อยู่ในชนบทนั้นเหมาะสมที่จะใช้วิทยุมากกว่าโทรทัศน์ ถ้าจะดูในแง่เทคนิคแล้ว การดำเนินงานด้านวิทยุกระจายเสียง การติดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงจะง่ายกว่าการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์การจัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงไม่ยุ่งยากเกินกว่าช่างในประเทศไทยจะทำได้เอง การฝึกอบรมก็ไม่จำเป็นจะต้องจ้างช่างชาวต่างประเทศมาเป็นที่ปรึกษา

3. ข้อได้เปรียบของการใช้วิทยุโทรทัศน์นั้น ได้มีการถกเถียงกันเป็นอย่างมากระหว่างการใช่วิทยุกับโทรทัศน์ว่าอย่างใด จะมีผลมากกว่ากัน แต่ก็มีข้อที่หน้าเชื่อถือได้ว่าวิทยุกระจายเสียงนั้นสามารถใช้ได้ผลดีกว่าการสอนในระบบโรงเรียนกว่าปกติ การสอนนอกโรงเรียน การสอนด้านการพัฒนาชุมชน

4. ประโยชน์ของวิทยุในแง่ที่เป็นการสอนตอบต่อความพยายามในการพัฒนาชนบทนี้จะมีอยู่มาก เพราะถ้าหากเปรียบเทียบกับโทรทัศน์แล้ว วิทยุกระจายเสียงประจำท้องถิ่นสามารถจัดรายการสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ ได้ดีกว่าเช่น การใช้ภาษาท้องถิ่น เพลงและดนตรีพื้นเมือง ตลอดจนบุคลากรที่อยู่ในท้องถิ่นนั้น สถานีวิทยุกระจายเสียง สามารถทำได้ดีกว่า การจัด

รายการดังกล่าวนี้อาจจะไม่ ได้ให้การศึกษาโดยตรง แต่ก็ช่วยในการสร้างคุณค่าของท้องถิ่นนั้น ให้ดำรงอยู่ได้เป็นอย่างดี เพราะตามปกติแล้วคุณค่าของท้องถิ่นมักถูกดูถูกและถูกคุกคามจากกลุ่มวัฒนธรรมใหญ่ ทำให้สูญสลายไปในที่สุด สถานีวิทยุประจำท้องถิ่นที่ดี กระจายเสียงโดยใช้ภาษาท้องถิ่นจะสามารถนำประโยชน์และแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี และนอกจากนี้ยังเป็นปากเสียงให้แก่ผู้นำในท้องถิ่นไปโดยปริยาย จากข้อได้เปรียบทั้ง 4 ประการดังกล่าวนี้เอง วิทยุกระจายจึงกลายเป็นสิ่งซึ่งที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า เป็นสื่อมวลชนที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาประเทศ

วิทยุกระจายเสียงถือเป็นเครื่องมือสื่อกลางในการถ่ายทอดข่าวสารไปให้ผู้รับฟัง และถือได้ว่าเป็นเครื่องมือที่มีอิทธิพลในการช่วยให้เกิดกระบวนการในการจูงใจที่มีประสิทธิภาพสูง แต่ผลที่ได้จากเครื่องมือนี้ไม่ใช่ว่าจะต้องอยู่กับคุณภาพที่จัดขึ้นและการใช้วิทยุกระจายเสียงนั้นด้วยวัตถุประสงค์อย่างไร เพราะความคิดในการนำวิทยุกระจายเสียงมาใช้นั้น จะต้องอยู่บนสมมติฐานที่เชื่อถือได้ และความสำเร็จในการใช้วิทยุกระจายเสียงในการถ่ายทอดข่าวสารจึงขึ้นอยู่กับความพยายามที่จะต้องทำความเข้าใจในสมมติฐานของกลยุทธ์ต่างๆ ที่นำเอาวิทยุกระจายเสียงมาใช้เพื่อว่าการใช้วิทยุกระจายเสียงเป็นเครื่องมือจะได้สนองตอบตรงตามความเหมาะสมและความต้องการของประเทศอย่างแท้จริง

สรุปได้ว่า สื่อวิทยุกระจายเสียงนั้น นอกจากจะเป็นสื่อที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดข่าวสารความรู้ ความบันเทิงต่างๆ บนเครื่องรับที่มีราคาถูกลงแล้ว ยังเข้าถึงบุคคลได้ทั่วทุกพื้นที่ ทุกภูมิภาค หากจะมีคนกล่าวว่า วิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อที่ไม่น่าสนใจเพราะมีแต่เสียง และไม่ทันสมัย หากแต่ในปัจจุบัน วิทยุกระจายเสียงได้รับการพัฒนาให้อยู่บนสื่อที่มีความทันสมัยที่สุดในยุคนี้สมัยนี้

4.9 รูปแบบรายการวิทยุกระจายเสียง

การเสนอรายการวิทยุกระจายเสียง ไม่ว่ารายการข่าวสารความรู้หรือความบันเทิงทางวิทยุกระจายเสียง ต้องพิจารณาองค์ประกอบรายการต่างๆ ให้เหมาะสมและสอดคล้องกันเช่น เนื้อหาของรายการ เวลาของรายการมากน้อยเพียงใด ผู้จัดรายการจำเป็นต้องหาเทคนิควิธีการนำเสนอรายการให้เหมาะสมกับเนื้อหา เวลาและกลุ่มผู้ฟังให้ดีที่สุดเพื่อไม่ให้ผู้ฟังเบื่อหน่าย วิธีเสนอรายการมีหลายแบบ แบบของการนำเสนอรายการวิทยุนี้เรียกว่า “รูปแบบรายการวิทยุกระจายเสียง” (radio program format) ซึ่งแบ่งรูปแบบได้ดังต่อไปนี้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2529 :)

1. รายการพูดคุยกับผู้ฟัง (straight talk program) หมายถึง การพูดคุยกับผู้ฟังโดยตรง คือรายการที่มีผู้พูดเพียงคนเดียว พูดให้ผู้ฟังฟังโดยตรงนั่นเอง การพูดคุยต้องเป็นไปตามบท (Script) ที่มีการเตรียมตัวมาให้เป็นธรรมชาติ (ไม่ใช่อ่านบทความ) โดยเอาบทความมานั่งพูดเป็นเชิงเล่า หรืออธิบายให้ลักษณะเหมือนพูดคุยกับผู้ฟัง การพูดยิ่งพูดเป็นธรรมชาติมากเท่าใดยิ่งได้รับความสนใจมากขึ้นเท่านั้น

2. รายการสนทนา (conversational program) เป็นรายการทำนองพูดคุยแต่การพูดคุยนั้นไม่ได้พูดคุยโดยตรงกับผู้ฟัง หากเป็นการสนทนายระหว่างผู้ร่วมรายการตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยมี

คนหนึ่งคนใดเป็นผู้ดำเนินการสนทนา ทำหน้าที่คอยควบคุมให้การสนทนาเป็นไปตามแนวอยู่ในขอบเขตและคอยนำการสนทนาจากเรื่องหนึ่งไปยังอีกเรื่องหนึ่ง อย่างมีระเบียบและขั้นตอน ผู้ดำเนินรายการอาจร่วมกันออกความคิดเห็นในการสนทนาหรือพูดคุยกับผู้ฟังโดยตรงด้วย เช่น การขึ้นการสรุปข้อความสนทนา

3. รายการสัมภาษณ์ (interview program) เป็นรายการที่ประกอบด้วย ผู้สัมภาษณ์ (interviewer) 1 คน เป็นผู้ถาม และมีผู้ให้สัมภาษณ์ หรือผู้ถูกสัมภาษณ์ (interviewee) เป็นผู้ตอบคำถามอาจมีคนเดียวหรือหลายคนแล้วแต่ความเหมาะสมของเนื้อหาการสัมภาษณ์

4. รายการอภิปราย (discussion program) เป็นรายการออกความคิดเห็นในหัวข้อใดหัวข้อหนึ่ง หรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แต่ผู้มาร่วมอภิปรายนั้นต่างความคิดเห็นต่างทัศนคติ จึงมาร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ผู้ดำเนินการอภิปรายทำหน้าที่ดำเนินการอภิปราย สรุปความคิดเห็นของผู้อภิปราย แต่จะไม่ร่วมอภิปรายเหมือนรายการสนทนา จุดมุ่งหมายสำคัญของการอภิปรายคือ ต้องการรับฟังความคิดเห็นจากบุคคลต่างๆ ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

5. รายการสารคดี (documentary) เป็นรูปแบบรายการที่ให้สาระความรู้สึกลงไปในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง การนำเสนอรายการอาจทำหลายลักษณะเพื่อไม่ให้ผู้ฟังเบื่อและดึงดูดความสนใจผู้ฟังให้มากที่สุดด้วย ดังนั้น รายการสารคดีจึงต้องมีความหลากหลาย (variety) แต่ต้องมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อเกื้อโยงความหลากหลายให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยมีผู้พูดเชื่อมโยงซึ่งเรียกว่า “Continuity narrator” ซึ่งทำหน้าที่กล่าวสรุปปิดท้ายรายการ ด้วยรายการสารคดีที่ดีนั้นจะต้องมีทั้งเอกภาพและความหลากหลาย

6. รายการนิตยสารทางอากาศ (magazine program) หมายถึง รายการที่มีหลายรสหลายเรื่อง หลายรูปแบบรวมอยู่ในรายการเดียวกัน รายการนิตยสารทางอากาศมีหลายเรื่องในรายการเดียวกัน (several topics in one program) ไม่เหมือนรายการสารคดีซึ่งมีเพียงเรื่องเดียว (one topic in one program) ที่มีเอกภาพและความหลากหลายในรายการเดียวกัน

7. รายการข่าว (new program) เป็นรายการที่จัดทำขึ้นเพื่อรายงานเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในวันหนึ่งๆ เพื่อให้ผู้ฟังได้รู้ว่าใคร ทำอะไร เมื่อไร ทำไม และอย่างไร รายงานข่าวอาจรายงานสถานที่เกิดเหตุจริงๆ การรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้เรียกว่า “News reporting” แต่ถ้านำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมาเขียนเรียบเรียงแล้วนำมาอ่านให้ผู้ฟังเรียกว่า “News reading”

การรายงานข่าวทางวิทยุกระจายเสียงควรมีลักษณะสั้นๆ ชัดเจน เข้าใจง่าย และหัวข้อข่าวทำให้รู้ว่าเป็นอะไรและมีรายละเอียดครอบคลุมให้ชัดเจนว่าใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร ทำไม อย่างไร

8. รายการบรรยายเหตุการณ์ (commentary) เป็นการรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและรายงานในขณะที่เหตุการณ์นั้นกำลังเกิดขึ้น ผู้บรรยายมีหน้าที่ถ่ายทอดหรือเล่าเหตุการณ์ถ่ายทอดให้ผู้ฟังฟัง รายการลักษณะนี้เป็นที่นิยมอย่างมาก เพราะมีความรวดเร็วทันใจ ผู้ฟังรู้เรื่องทันที สร้างความตื่นเต้นเร้าใจผู้ฟังได้เป็นอย่างดี

9. รายการตอบปัญหา (quiz program) อาจทำได้หลายลักษณะ เช่น เชิญผู้ตอบปัญหาร่วมรายการโดยตอบปัญหาในห้องส่งในลักษณะแข่งขันกัน หรือเปิดโอกาสให้ผู้ฟังตอบปัญหากลับมาทางโทรศัพท์เป็นการใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงสื่อสารกัน 2 ทาง

10. รายการเพลง (music program) รายการเพลงเป็นรายการที่มุ่งให้ความบันเทิงอย่างแท้จริง ไม่ว่าสมัยก่อนหรือปัจจุบันสถานีวิทยุต่างๆ ออกอากาศรายการเพลงในอัตราส่วนที่มากกว่ารายการประเภทอื่นอยู่มาก การจัดรายการเพลงให้ถูกใจผู้ฟังทุกคนเป็นไปได้ยาก เนื่องจากผู้ฟังหลายประเภท แต่อย่างไรก็ตาม การจัดรายการเพลงควรมีทั้งเอกภาพ และความหลากหลาย เอกภาพในรายการเพลง หมายถึง รายการหนึ่งๆ ควรจัดประเภทเดียว เช่น เพลงคลาสสิก หรือเพลงไทยสากล ฯลฯ ความหลากหลาย หมายถึง ความหลากหลายในเสียงนักร้องหญิง ชาย ความหลากหลายในจังหวะเร็วช้า เป็นต้น

11. รายการละครวิทยุ (radio drama) เป็นรายการของการแสดงบทบาทที่สมมติขึ้น โดยสอดแทรกเนื้อหาวิชา ความรู้ และความบันเทิงด้วยศิลปะต่างๆ ทางการใช้เสียงให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์รู้สึกคล้อยตาม โดยอาศัยบทเจรจา (dialogue) และการบรรยาย (narrator) รวมทั้งการใช้เพลงและเสียงประกอบ (sound effects) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ รายการละครมุ่งให้ความบันเทิงและความรู้ขึ้นอยู่กับผู้ฟังกลุ่มเป้าหมาย

ละครวิทยุจะประทับใจมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับส่วนสำคัญอย่างหนึ่ง คือ การสร้างจุดประทับใจสุดยอด (climax) ซึ่งจุดประทับใจนี้ควรจะมีทุกขั้นตอนไม่ว่าจะเป็นละครที่จบในตอนเดียวหรือละครเรื่องยาว

12. รายการปกริณกะ (variety) เป็นรายการผสมรายการหลายๆ รูปแบบรวมอยู่ในรายการเดียวกัน แต่ไม่มีการเชื่อมโยงต่อเนื่อง (transition) หรือเหมือนกับนิตยสารทางอากาศรายการประเภทนี้มีแต่ความหลากหลาย แต่ไม่มีความเป็นเอกภาพ รายการประเภทนี้ส่วนมากเน้นความบันเทิง เป็นรายการประเภท “สิ่งละอันพันละน้อย” เช่น อาจประกอบด้วย ประเภทเกมโชว์ รายการตลก แข่งขันทายปัญหา เป็นต้น

13. รายการสารละคร (docu-drama) อาจเรียก “สารนิยาย” เป็นรายการมุ่งให้ความรู้และความบันเทิงพร้อมๆ กัน ใช้รูปแบบละครวิทยุผสมกับรูปแบบสารคดี โดยช่วงแรกจะเสนอรายการด้วยรูปแบบละครวิทยุ โดยเล่าเรื่องให้ผู้ฟังตระหนักว่าสิ่งนั้น คือปัญหา สาเหตุของปัญหาเป็นอย่างไร ต่อจากนั้นจะเป็นช่วงเวลาของการแก้ปัญหา โดยเชิญผู้ส่งคุณวุฒิหลายๆ คน มาแสดงความคิดเห็นหรืออาจไปสัมภาษณ์ความคิดเห็นจากผู้รู้มาก็ได้ ซึ่งในช่วงหลังนี้อาจเสนอสาระเชิงวิชาการ การบรรยาย การสรุป การวิจารณ์ หรือการอภิปรายประกอบรายการ

นอกจากนี้ วิทยา (วิทยา, 2529 : 208-214) ได้จำแนกรูปแบบของรายการวิทยุไว้ดังต่อไปนี้

รายการสนทนา (the talk program) รายการประเภทนี้เป็นแบบแรกสุดที่ใช้ในการกระจายเสียง เป็นรูปแบบที่ง่ายที่สุด และยังเป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด การสร้างบรรยากาศคุยกับฉันท์มิตร (friendly chat) ในเนื้อหาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เป็นสิ่งที่สำคัญรายการประเภทนี้ คือ บทความ

ภาษาพูด ที่เหมือนกับบทความทั่วไปซึ่งต้องมี คำนำ เนื้อเรื่อง การจบที่กระชับชัดเจน ถ้อยคำที่ใช้ต้องมีชีวิตชีวา จับใจผู้ฟัง อธิบายให้เข้าใจได้ง่าย พัฒนาข้อโต้แย้งหรือแนวคิดให้เด่นชัด จากนั้นสรุปสิ่งที่พูดไป ผู้จัดรายการประเภทนี้บางคน กำหนดโครงสร้างการพูดเป็น 4 ลำดับ คือ

- เริ่มต้นที่จะพูดเรื่องนั้น (begin to say it)
- พูดเรื่องนั้น (say it)
- พูดเรื่องนั้นอีกครั้ง (say it again)
- พูดสิ่งที่ได้พูดไปแล้ว (say what you have said)

การเขียนบทรายการสนทนาทางวิทยุ ควรมีชีวิตชีวา มีสีสัน ตรงประเด็น ไม่ครอบคลุมหลายจุด บทความที่มีการเตรียมอย่างดี คือ บทความที่ให้ผู้พูด มีเวลาพอที่จะอธิบายจุดต่างๆ ได้อย่างชัดเจน และมีการกล่าวย้ำ ทบทวน จุดเหล่านั้น หลีกเลี่ยงถ้อยคำที่เข้าใจยาก ภาษาต่างประเทศ หรือถ้อยคำที่ดูถูกผู้ฟัง

2. รายการสัมภาษณ์ (the interview) ความจริงแล้วรายการสัมภาษณ์เป็นรายการสนทนาประเภทหนึ่ง รายการสัมภาษณ์ทางวิทยุมีหลายชนิด แต่แบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

- Personality interview เป็นการสัมภาษณ์ เพื่อนำเอาบุคลิกดีเด่นของผู้ให้สัมภาษณ์ มาตีแผ่ให้ผู้ฟังทราบ และเป็นการบอกเรื่องราว เกี่ยวกับความคิดหรือชีวิตของบุคคลนั้น
- Information interview เป็นการสัมภาษณ์ เพื่อนำเอาบุคลิกดีเด่นของผู้ให้สัมภาษณ์ มาตีแผ่ให้ผู้ฟังทราบ และเป็นการบอกเรื่องราวเกี่ยวกับความคิด หรือชีวิตของบุคคลนั้น

การสัมภาษณ์ อาจนำไปใช้ประกอบรายการข่าว รายการนิตยสารทางอากาศ หรือรายการสารคดีก็ได้ การเตรียมการสัมภาษณ์เรื่องจากการค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่จะสัมภาษณ์ และเรื่องเกี่ยวกับบุคคลที่จะสัมภาษณ์ด้วย เพื่อที่จะสามารถตั้งคำถามได้เป็นอย่างดี การจบการสัมภาษณ์ ควรจบด้วยข้อคิดที่มีเหตุผล หรือด้วยความคิดประกอบอารมณ์ขัน ซึ่งประทับใจผู้ฟังให้คิดต่อไป

3. รายการอภิปราย (the discussion) เป็นการสร้างเวทีของการแลกเปลี่ยนความคิด โดยความคิดเห็นนั้นอาจมีความสำคัญต่อผู้ฟัง ในฐานะบุคคล ในฐานะสมาชิกของชุมชน และในฐานะประชาชนคนหนึ่ง หรือความคิดเห็นนั้นอาจเป็นเพียงให้สาระบันเทิงแก่ผู้ฟังก็ได้ แต่ไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอความคิดแบบใด จุดประสงค์ของรายการอภิปรายก็เพื่อทำให้คนมีการคิด การอภิปรายอาจประกอบด้วย ประธาน 1 คน และผู้ร่วมอภิปรายอีก 3-4 คน สิ่งจำเป็นของการอภิปราย คือ ความขัดแย้ง (conflict) ผู้ร่วมอภิปรายต้องมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน รายการอภิปรายที่ทุกคนเห็นพ้องกันหมดเป็นรายการที่จืดชืด น่าเบื่อได้ง่าย

4. รายการข่าว (the news program) รายการประเภทนี้ คือ การรายงานความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ข่าวมี 2 ประเภท คือ Hard news และ Soft news ข่าวประเภทแรกเป็นเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้น เช่น การแถลงการณ์สำคัญของรัฐบาล เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นกับประชาชนส่งผลกับประชาชน เป็นต้น ส่วนข่าวประเภทที่สองเป็นข่าวที่มีลักษณะเป็นข่าวสารความรู้ ไม่มีความเร่งด่วน

เท่าประเภทแรก ข่าวที่ใช้ในรายการนิตยสารทางอากาศ หรือ รายการสนทนาบางอย่าง จัดได้ว่าเป็น Soft news ในการจัดรายการส่งเสริมการเกษตรนั้นปกติข่าวการเกษตร หรือข่าวเคหะกิจ จะไม่ค่อยเร่าร้อน หรือสดๆ ร้อนๆ เหมือนข่าวประเภทอื่นๆ สิ่งที่สำคัญของสารคดี หรืออ่านประกาศ แต่เป็นการเล่าเรื่อง (story-telling) ผู้ผลิตรายการสารคดีต้องเป็นผู้ที่มีประสบการณ์มากพอสมควร และควรมีความรู้ทางด้านหนังสือพิมพ์ (journalism) เพื่อรู้จักรวบรวม ประเมินข้อเท็จจริง และสามารถเขียนข้อเท็จจริงออกมาในแนวละคร เพื่อให้เรื่องตื่นเต้น ชวนสงสัย ติดตาม หากขาดความสามารถนี้แล้วยากที่จะจัดรายการสารคดีได้สำเร็จ นอกจากนี้ผู้ทำรายการสารคดี ยังจำเป็นต้องมีความสามารถในการวิจัย ค้นคว้าหาความรู้ มีความชำนาญต่อการใช้วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือต่างๆ ในงานวิทยุ ชำนาญในการติดต่อเทป และมีความสามารถในการเขียน

รายการนิตยสารทางอากาศ ก็มีความคล้ายๆ กับรายการสารคดี แตกต่างกันตรงที่วัตถุประสงค์ในการจัดรายการ วัตถุประสงค์ของรายการสารคดีนั้น เพื่อศึกษา (to educate) โดยการกระตุ้น จูงใจ ส่วนวัตถุประสงค์ของรายการนิตยสารทางอากาศนั้น เพื่อให้ข่าวสาร (to inform) รายการนิตยสารทางอากาศจะมีความยาวแตกต่างกันไป ปกติจะยาวประมาณ 15-30 นาที ประกอบด้วย การสนทนาสั้นๆ การสัมภาษณ์ การรายงานท้องที่ การวิจารณ์ เพลง และบางครั้งอาจมีบทกวี เรื่องสั้นประกอบด้วย โดยแต่ละส่วนประกอบจะยาวประมาณ 2-3 นาที การวางโครงเรื่องว่ามีเรื่องใดจะนำเสนออย่างไร เสนออะไรก่อนหลัง เป็นสิ่งที่ใช้พิจารณาอย่างรอบครอบ ข้อแนะนำโดยทั่วไป ควรเปิดรายการด้วยเรื่องสั้นๆ ที่มีความสำคัญเป็นที่น่าสนใจของผู้ฟังเพื่อจับผู้ฟังให้ติดเรื่องหนักๆ ควรเก็บไว้เสนอช่วงหลัง เมื่อรายการดำเนินไป 2 ใน 3 ของเวลาทั้งหมดแล้ว ส่วนเรื่องเบาๆ ข่าวหัวนั้น มักนำเสนอตอนท้ายของรายการ

รายการที่ยาวๆ ปกติจะใช้การเปิดเพลงคั่น ซึ่งทำหน้าที่เสมือนตัวเชื่อมระหว่างแต่ละเรื่อง แต่ก็ไม่ควรใช้เพลงเป็นตัวเชื่อมไปตลอด การพูดที่เป็นธรรมชาติและน่าสนใจ ก็เป็นตัวเชื่อมที่ดี การพูดเพื่อเชื่อมระหว่างเรื่องนี้เรียกว่า Transition หากมีการพูดเชื่อมที่ดีแล้วเกือบจะไม่ต้องใช้เสียงเพลงเป็นตัวเชื่อมเลย การเชื่อมเรื่องที่ดียังจะทำให้รายการมีชีวิตชีวาที่น่าสนใจติดตามฟัง

6. รายการสาระบันเทิง (information/entertainment) รายการสาระบันเทิง เป็นรูปแบบหนึ่งที่นักส่งเสริมนิยมใช้ โดยการนำเสนอความบันเทิงตามผู้ฟัง (บุคคลเป้าหมาย) ต้องการเพื่อสร้างบรรยากาศของสิ่งแวดล้อม ให้ผู้ฟังพร้อมที่จะรับฟังเกิดความรู้ ซึ่งผู้สอนจะสอดแทรกควบคู่กันไปประเภทของความบันเทิงนั้นขึ้นอยู่กับ ความสนใจของบุคคลเป้าหมาย ซึ่งอาจเป็นเพลง ละคร ดนตรี เรื่องขำขันก็ได้ การสอดแทรกความรู้ อาจทำได้ 2 แบบ คือ แทรกอยู่ในเนื้อเพลง บทละครเรื่องขำขัน หรือ แยกข่าวสารออกต่างหาก เช่น การพูดข่าวสารความรู้คั่นระหว่างการเปิดเพลง

บทสรุป

จากการศึกษาค้นคว้าวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและพัฒนาทางการศึกษา เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพรรอง เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิทยุกระจายเสียง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการจัดทำงานวิจัย เรื่อง การพัฒนารายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตนั้น ทำให้ได้ทราบถึงรายละเอียดข้อมูลที่กว้างมากขึ้น งานวิจัยหลายฉบับบอกให้ทราบว่า ประชาชนทั่วไปสนใจรับฟังรายการวิทยุที่มีเนื้อหาสาระที่ให้ประโยชน์ ฟังแล้วเพิ่มพูนความรู้ สามารถนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ และกลุ่มผู้ฟังที่เป็นวัยรุ่นจะนิยมฟัง รายการที่มีความบันเทิง ทั้งรูปแบบของการเปิดเพลง การมีส่วนร่วมจากการพูดคุยกับผู้ดำเนิน รายการขณะกำลังออกอากาศ การร่วมสนุกโดยการตอบคำถามในรายการที่มีของรางวัลมอบให้ นอกจากนี้ ยังพบว่า กลุ่มผู้ฟังรายการสามารถฟังรายการวิทยุได้ในทุกๆ กิจกรรมประจำวันได้ ซึ่งผู้วิจัยสามารถนำผลการวิจัยที่ค้นพบมาเป็นแนวความคิด ในการพัฒนางานวิจัยของผู้วิจัย ในครั้งนี้ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากกับผู้วิจัยที่จะพัฒนารายการวิทยุ รูปแบบต่างๆ เพื่อให้สนองตอบ ความพึงพอใจของกลุ่มผู้ฟังมากที่สุด

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พัฒนารายวิทย์ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การดำเนินการทดลอง
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

นักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรภาษาไทย ชั้นปีที่ 1-4 ปีการศึกษา 2550 ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต จำนวน 233 คน

กลุ่มตัวอย่าง มี 2 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ มีดังนี้

ประเมินคุณภาพครั้งที่ 1 โดยผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา 3 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ 3 คน ทำการประเมินคุณภาพของรายการ

ประเมินคุณภาพครั้งที่ 2 โดยผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ 5 คน ทำการประเมินคุณภาพของรายการ

2. กลุ่มผู้รับฟัง

เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรภาษาไทย ปีการศึกษา 2550 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ชั้นปีที่ 1-4 ชั้นปีละ 10 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 40 คน โดยได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และดำเนินการดังต่อไปนี้

ศึกษาความพึงพอใจ โดยสอบถามกับนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรภาษาไทย ปีการศึกษา 2550 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ชั้นปีที่ 1-4 ชั้นปีละ 10 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 40 คน โดยกลุ่มตัวอย่างนี้ ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 รายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรในครัว” ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

ตอนที่ 1 ความหมายและการใช้สมุนไพร

- ความหมายของสมุนไพร
- ทำความรู้จักสมุนไพรใกล้ตัว
- การใช้สมุนไพรของคนไทยสมัยก่อน

ตอนที่ 2 สมุนไพรและอาหารไทย

- สรรพคุณในการรักษาโรค
- ประโยชน์ของสมุนไพร
- วิธีการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

2.2 แบบประเมินคุณภาพรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรในครัว” โดยผู้เชี่ยวชาญ

2.3 แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้รับฟังรายการวิทยุเพื่อการศึกษา

3. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ขั้นตอนการสร้างรายการวิทยุ

3.1.1 ศึกษารายละเอียดและเลือกเนื้อหาเกี่ยวกับสมุนไพรใกล้ตัว จากการใช้ในชีวิตประจำวัน การประกอบอาหาร การรับประทานอาหาร จำนวน 2 ตอน ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความหมายของสมุนไพร ทำความรู้จักสมุนไพรใกล้ตัว การใช้สมุนไพรของคนไทยสมัยก่อน สรรพคุณในการรักษาโรค ประโยชน์ของสมุนไพร

3.1.2 ตั้งจุดมุ่งหมายในการรับฟังที่คาดหวังในแต่ละเรื่อง

3.1.3 วิเคราะห์เนื้อหา แต่ละเรื่องโดยจัดเรียงลำดับการนำเสนอเนื้อหา โดยได้เนื้อหาในรายการเกี่ยวกับ คือ

3.1.3.1 ความหมายของสมุนไพร

3.1.3.2 ทำความรู้จักสมุนไพรใกล้ตัว

3.1.3.3 การใช้สมุนไพรของคนไทยสมัยก่อน

3.1.3.4 สรรพคุณในการรักษาโรค

3.1.3.5 ประโยชน์ของสมุนไพร

3.1.3.6 วิธีการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

3.1.4 นำเนื้อหาที่จะบรรจุในรายการวิทยุ ไปให้อาจารย์ที่ปริญญานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้อง

3.1.5 ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาตรวจสอบแล้วพร้อมกับได้รับการปรับปรุงแก้ไข แล้วนำมาเขียนสคริปต์รายการ (Script) ก่อนที่จะนำมาสร้างเป็นรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” และนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ ทำการตรวจสอบพร้อมนำข้อเสนอแนะต่างๆ มาเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขต่อไป

3.1.6 ศึกษาและวางแผนการผลิตรายการ โดยมีการพัฒนารูปแบบการผลิตรายการวิทยุรูปแบบใหม่ๆ เช่น การใส่เสียงประกอบใหม่ๆ ที่ทันสมัย การใส่สารคดีสั้นแทรกในรายการ การเปิดเพลงที่เหมาะสมกับแต่ละช่วงในรายการ เป็นต้น ที่ทำให้การรับฟังรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” น่าฟัง น่าสนใจ มากยิ่งขึ้น

3.1.7 นำรายการวิทยุที่ผลิตเสร็จแล้ว เสนออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

3.1.8 นำรายการวิทยุที่ปรับปรุงและแก้ไขเรียบร้อยแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา และผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษาได้ประเมินคุณภาพ พร้อมปรับปรุงแก้ไขตามที่ผู้เชี่ยวชาญได้เสนอแนะ

3.2 การสร้างแบบประเมินคุณภาพรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค”

แบบประเมินด้านเนื้อหาและด้านเทคโนโลยีการศึกษาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีขั้นตอนการสร้างดังนี้

3.2.1 ทำการวิเคราะห์คุณสมบัติที่ควรประเมินของรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” ในด้านเทคนิค และด้านเนื้อหา เพื่อสร้างแบบประเมินให้มีความสอดคล้องและครอบคลุมคุณสมบัติที่ต้องการประเมิน

3.2.2 ศึกษาวิธีการสร้างแบบประเมินคุณภาพจากเอกสารและงานวิจัยต่างๆ

3.2.3 สร้างแบบประเมินคุณภาพรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” สำหรับด้านเนื้อหา และด้านเทคโนโลยีการศึกษา โดยแบ่งการประเมินเป็นด้านต่างๆ ดังนี้

ด้านเทคนิคการผลิต ประกอบด้วย

- ด้านรูปแบบการนำเสนอ
- ด้านเทคนิคการตัดต่อเสียง
- ด้านเสียงประกอบ

ด้านเนื้อหา ประกอบด้วย

- ด้านเนื้อหาและการดำเนินเรื่อง
- ด้านการใช้ภาษา
- ด้านความครอบคลุมของเนื้อหา

3.2.4 นำแบบประเมินคุณภาพรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” ไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ตรวจสอบ ก่อนที่จะนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและด้านสื่อ ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม โดยใช้แบบประเมินเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ แบ่งระดับคุณภาพออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

คะแนน	5	หมายถึง	คุณภาพดีมาก
คะแนน	4	หมายถึง	คุณภาพดี
คะแนน	3	หมายถึง	คุณภาพปานกลาง
คะแนน	2	หมายถึง	คุณภาพต้องปรับปรุง
คะแนน	1	หมายถึง	คุณภาพใช้ไม่ได้

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย ตั้งแต่	4.51 - 5.00	หมายถึง	คุณภาพดีมาก
คะแนนเฉลี่ย ตั้งแต่	3.51 - 4.50	หมายถึง	คุณภาพดี
คะแนนเฉลี่ย ตั้งแต่	2.51 - 3.50	หมายถึง	คุณภาพปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย ตั้งแต่	1.51 - 2.50	หมายถึง	คุณภาพต้องปรับปรุง
คะแนนเฉลี่ย ตั้งแต่	1.00 - 1.50	หมายถึง	คุณภาพใช้ไม่ได้

เกณฑ์คุณภาพของรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” ผู้วิจัยกำหนด ค่าเฉลี่ยจากการประเมินตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป

3.2.5 นำแบบทดสอบปรับปรุงแก้ไขตามที่ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะ

3.3 การสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้รับฟังรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค”

แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้รับฟังรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” มีขั้นตอนการสร้างดังนี้

3.3.1 ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจจากเอกสารและตำราที่เกี่ยวข้องสำหรับเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

3.3.2 วิเคราะห์เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง กับความพึงพอใจในประเด็นต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการตั้งข้อคำถามในการพัฒนารูปแบบการผลิตรายการวิทยุ

3.3.3 สร้างแบบสอบถามความพึงพอใจรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” ที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ แบ่งระดับคุณภาพออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ระดับ	5	หมายถึง	มีความพึงพอใจมากที่สุด
ระดับ	4	หมายถึง	มีความพึงพอใจมาก
ระดับ	3	หมายถึง	มีความพึงพอใจปานกลาง
ระดับ	2	หมายถึง	มีความพึงพอใจน้อย
ระดับ	1	หมายถึง	มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย ตั้งแต่	4.51 - 5.00	หมายถึง	มีความพึงพอใจมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย ตั้งแต่	3.51 - 4.50	หมายถึง	มีความพึงพอใจมาก
คะแนนเฉลี่ย ตั้งแต่	2.51 - 3.50	หมายถึง	มีความพึงพอใจปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย ตั้งแต่	1.51 - 2.50	หมายถึง	มีความพึงพอใจน้อย
คะแนนเฉลี่ย ตั้งแต่	1.00 - 1.50	หมายถึง	มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

เกณฑ์คุณภาพของรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” ผู้วิจัยกำหนด ค่าเฉลี่ยจากการประเมินตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป

3.3.4 นำแบบสอบถามรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” ที่สร้างขึ้นไปให้ อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้องของภาษา และการตั้งข้อความถาม

3.3.5 ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา จากนั้นนำแบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

4. การดำเนินการวิจัย

4.1 การประเมินคุณภาพของรูปแบบรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” เพื่อประเมินความพึงพอใจจากกลุ่มผู้ฟัง ผู้วิจัยได้แบ่งการดำเนินการทดลองออกเป็น 2 ครั้ง ดังนี้

4.1.1 การประเมินคุณภาพครั้งที่ 1 นำรายการวิทยุรายการ “สมุนไพรรักษาโรค” ไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา จำนวน 3 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีศึกษาจำนวน 3 ท่าน โดยให้ผู้ฟังรายการวิทยุรายการ “สมุนไพรรักษาโรค” จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินผลในแบบประเมิน เพื่อหาข้อบกพร่องและปัญหาต่างๆ สำหรับเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” ครั้งที่ 1

4.1.2 การประเมินคุณภาพครั้งที่ 2 นำรายการวิทยุรายการ “สมุนไพรรักษาโรค” ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อจำนวน 5 ท่าน โดยให้ผู้ฟังรายการฯ แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินผลในแบบประเมิน จากนั้นนำผลที่ได้มารวบรวม และปรับปรุงแก้ไข ก่อนนำไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง

4.2 การศึกษาความพึงพอใจ นำแบบสอบถามความพึงพอใจรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” ให้กลุ่มตัวอย่างตอบ โดยนำรายการฯ ที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 40 คน โดยทำการรับฟังรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” มหาวิทยาลัยราชภัฏ-สวนดุสิต ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยให้กลุ่มตัวอย่างฟังรายการวิทยุพร้อมๆ กัน ผ่านเครื่องเล่นวิทยุ 1 เครื่อง ต่อผู้ฟัง 40 คน แล้วให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามความพึงพอใจของรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

นำผลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่าง มาวิเคราะห์โดยใช้สถิติที่เกี่ยวข้อง คือ ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540:137) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (ล้วน สายยศ; อังคณา สายยศ. 2534:64)

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรในครัว” สำหรับนักศึกษา ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต และเพื่อหาคุณภาพของรายการวิทยุที่สร้างขึ้นตาม เกณฑ์ที่กำหนดไว้ซึ่งได้ผลการวิจัยดังนี้

ผลการวิจัย

ได้รายการวิทยุ รายการสมุนไพรในครัว ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาทั้งหมด 2 รายการ ดังนี้

ตอนที่ 1 ความหมายและการใช้สมุนไพร

- ความหมายของสมุนไพร
- ทำความรู้จักสมุนไพรใกล้ตัว
- การใช้สมุนไพรของคนไทยสมัยก่อน

ตอนที่ 2 สมุนไพรยาและอาหารไทย

- สรรพคุณในการรักษาโรค
- ประโยชน์ของสมุนไพร
- วิธีการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ผลการประเมินคุณภาพของรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรในครัว”

การหาคุณภาพจากการประเมินรูปแบบรายการวิทยุ รายการสมุนไพรในครัว สำหรับ นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา จำนวน 3 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ จำนวน 3 ท่าน รายละเอียดตามตาราง ที่ 1-2 ดังนี้

ตาราง 1 ผลการประเมินคุณภาพของรายการวิทยุ รายการสมุนไพรรักษาโรค โดยผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับคุณภาพ
1. เนื้อหา มีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม	4.66	0.57	ดีมาก
2. การสร้างความสนใจเพื่อนำเข้าสู่รายการ	4.33	0.57	ดี
3. ความถูกต้องของเนื้อหา	5.00	0.00	ดีมาก
4. ความเหมาะสมของภาษา	5.00	0.00	ดีมาก
5. ความชัดเจนในการอธิบายเนื้อหา	4.66	0.57	ดีมาก
6. ความเหมาะสมกับระดับผู้เรียน	4.33	0.57	ดี
7. ความเหมาะสมในการสรุปเนื้อหา	4.66	0.57	ดีมาก
8. ความเหมาะสมของเนื้อหาในรายการ	4.33	0.57	ดี
9. ความเหมาะสมของลำดับขั้นตอนการนำเสนอ	5.00	0.00	ดีมาก
10. ความเหมาะสมของระยะเวลารายการ	5.00	0.00	ดีมาก
รวมเฉลี่ย	4.70	0.34	ดีมาก

จากตาราง 1 ผลการประเมินคุณภาพของรายการวิทยุ รายการสมุนไพรรักษาโรคจากผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา จำนวน 3 ท่าน พบว่า การประเมินคุณภาพโดยรวมของรายการวิทยุ รายการ "สมุนไพรรักษาโรค" อยู่ในระดับดีมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เนื้อหา มีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม ความถูกต้องของเนื้อหา ความเหมาะสมของภาษา ความชัดเจนในการอธิบายเนื้อหา ความเหมาะสมในการสรุปเนื้อหา ความเหมาะสมของลำดับขั้นตอนการนำเสนอความเหมาะสมของระยะเวลารายการ มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก และการสร้างความสนใจเพื่อนำเข้าสู่รายการความเหมาะสมกับระดับผู้เรียน ความเหมาะสมของเนื้อหาในรายการมีคุณภาพอยู่ในระดับดี

ตาราง 2 ผลการประเมินคุณภาพของรายการวิทยุ รายการสมุนไพรรักษาโรค โดยผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อครั้งที่ 1

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับคุณภาพ
1. เนื้อหา มีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม	4.33	0.57	ดี
2. ความเหมาะสมของวิธีการนำเสนอ	4.00	0.00	ดี
3. ความเหมาะสมของภาษา	4.33	0.57	ดี
4. ความชัดเจนในการนำเสนอเนื้อหา	4.00	0.00	ดี
5. ความเหมาะสมกับระดับผู้เรียน	4.33	0.57	ดี
6. ความเหมาะสมในการสรุปเนื้อหา	4.67	0.57	ดีมาก
7. การสร้างความสนใจเพื่อนำเข้าสู่รายการ	4.66	0.57	ดีมาก
8. ความเหมาะสมของน้ำเสียงผู้ดำเนินรายการ	4.67	05.7	ดีมาก
9. ความเหมาะสมของของอารมณ์ในการนำเสนอของผู้ดำเนินรายการ	5.00	0.00	ดีมาก
10. ความคมชัดของเสียง	4.66	0.57	ดีมาก
11. ระดับความดังค่อยของการใช้เสียง	4.33	0.57	ดี
12. ความเหมาะสมของการใช้เสียง	4.33	0.57	ดี
13. ความเหมาะสมของเสียงดนตรีประกอบ	4.33	0.57	ดี
14. ความเหมาะสมของลำดับขั้นตอนการนำเสนอ	4.66	0.57	ดีมาก
15. ความเหมาะสมของระยะเวลา	4.66	0.57	ดีมาก
16. ความสัมพันธ์ของเสียงบรรยายกับดนตรี	4.66	0.57	ดีมาก
รวมเฉลี่ย	4.47	0.46	ดี

จากตาราง 2 ผลการประเมินคุณภาพของรายการวิทยุ รายการสมุนไพรรักษาโรคจากผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ ครั้งที่ 1 จำนวน 3 ท่าน พบว่าการประเมินคุณภาพโดยรวมของรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” อยู่ในระดับดี และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อของการประเมิน พบว่า ความเหมาะสมในการสรุปเนื้อหา การสร้างความสนใจเพื่อนำเข้าสู่รายการ ความเหมาะสมของน้ำเสียงผู้ดำเนินรายการ ความเหมาะสมของของอารมณ์ในการนำเสนอของผู้ดำเนินรายการ ความคมชัดของเสียง ความเหมาะสมของลำดับขั้นตอนการนำเสนอ ความเหมาะสมของระยะเวลา ความสัมพันธ์ของเสียงบรรยายกับดนตรี มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก และ เนื้อหา มีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย

เชิงพฤติกรรม ความเหมาะสมของวิธีการนำเสนอ ความเหมาะสมของภาษา ความชัดเจนในการนำเสนอเนื้อหา ความเหมาะสมกับระดับผู้เรียน ระดับความดังค่อยของการใช้เสียง ความเหมาะสมของการใช้เสียง ความเหมาะสมของเสียงดนตรีประกอบ มีคุณภาพอยู่ในระดับดี

โดยผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ เสนอแนะว่าควรใส่เพลงประกอบที่มีเนื้อหาเข้ากับเนื้อหาเรื่อง ทั้งเพลงที่อยู่ในยุคเก่า หรือยุคใหม่ก็ได้ หากจะให้ดีถ้าเป็นเพลงยุคใหม่ที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับเนื้อหาในรายการก็จะดีมาก เพราะจะเป็นการกระตุ้นให้กลุ่มผู้ฟังที่เป็นคนรุ่นใหม่ เยาวชน หันมาสนใจเรื่องของสมุนไพรมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นารรับประทาน หรือการนำไปรักษาโรค ซึ่งผู้วิจัยได้ปรับแก้ตามคำแนะนำเรียบร้อยแล้ว

การหาคุณภาพจากการประเมินรูปแบบรายการวิทยุ รายการสมุนไพรในครัว สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต โดยผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ ครั้งที่ 2 จำนวน 5 ท่าน รายละเอียดตามตารางที่ 3 ดังนี้

ตาราง 3 ผลการประเมินคุณภาพของรายการวิทยุ รายการ "สมุนไพรในครัว" โดยผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ ครั้งที่ 2

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับคุณภาพ
1. เนื้อหามีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม	4.60	0.54	ดีมาก
2. ความเหมาะสมของวิธีการนำเสนอ	4.20	0.44	ดี
3. ความเหมาะสมของภาษา	4.40	0.89	ดี
4. ความชัดเจนในการนำเสนอเนื้อหา	4.20	0.45	ดี
5. ความเหมาะสมกับระดับผู้เรียน	4.80	0.44	ดีมาก
6. ความเหมาะสมในการสรุปเนื้อหา	5.00	0.00	ดีมาก
7. การสร้างความสนใจเพื่อนำเข้าสู่รายการ	4.80	0.44	ดีมาก
8. ความเหมาะสมของน้ำเสียงผู้ดำเนินรายการ	4.80	0.44	ดีมาก
9. ความเหมาะสมของของอารมณ์ในการนำเสนอของผู้ดำเนินรายการ	4.60	0.55	ดีมาก
10. ความคมชัดของเสียง	4.80	0.44	ดีมาก
11. ระดับความดังค่อยของการใช้เสียง	4.60	0.54	ดีมาก
12. ความเหมาะสมของการใช้เสียง	4.60	0.54	ดีมาก
13. ความเหมาะสมของเสียงดนตรีประกอบ	4.60	0.54	ดีมาก
14. ความเหมาะสมของลำดับขั้นตอนการนำเสนอ	4.80	0.44	ดีมาก
15. ความเหมาะสมของระยะเวลา	4.80	0.44	ดีมาก
16. ความสัมพันธ์ของเสียงบรรยายกับดนตรี	4.80	0.44	ดีมาก
รวมเฉลี่ย	4.65	0.47	ดีมาก

จากตาราง 3 ผลการประเมินคุณภาพของรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรในครัว” จากผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ ครั้งที่ 2 จำนวน 5 ท่าน พบว่าการประเมินคุณภาพโดยรวมของรายการวิทยุ รายการสมุนไพรในครัว มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อของการประเมิน พบว่า เนื้อหา มีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม ความเหมาะสมกับระดับผู้เรียน ความเหมาะสมในการสรุปเนื้อหา การสร้างความสนใจเพื่อนำเข้าสู่รายการ ความเหมาะสมของน้ำเสียงผู้ดำเนินรายการ ความเหมาะสมของของอารมณ์ในการ นำเสนอของผู้ดำเนินรายการ ความคมชัดของเสียง ระดับความดังค่อยของการใช้เสียง ความเหมาะสมของการใช้เสียงความเหมาะสมของเสียงดนตรีประกอบ ความเหมาะสมของลำดับขั้นตอนการนำเสนอ ความเหมาะสมของระยะเวลา ความสัมพันธ์ของเสียงบรรยายกับดนตรี มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก และความเหมาะสมของวิธีการนำเสนอ ความเหมาะสมของภาษา ความชัดเจนในการนำเสนอเนื้อหา มีคุณภาพอยู่ในระดับดี

จากข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ พบว่า รายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรในครัว” มีสิ่งที่ต้องปรับปรุงควรมีการปรับเนื้อหาให้มีมากขึ้น มีขอบเขตของเนื้อหา ที่ครอบคลุม และเจาะลึกถึงรายละเอียดของสมุนไพรไทยให้มากขึ้นกว่านี้

ผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขรูปแบบรายการวิทยุตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อตามที่ผู้เชี่ยวชาญแต่ละด้านเสนอแนะเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ผลการสำรวจความพึงพอใจของผู้ฟังรายการวิทยุ รายการสมุนไพรในครัว ซึ่งเป็นนักศึกษา ระดับปริญญาตรี หลักสูตรภาษาไทย ชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 40 คน รายละเอียดตามตาราง 4 ดังนี้

ตาราง 4 ความพึงพอใจของผู้ฟังรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

รายการประเมินความพึงพอใจ	ค่าเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความพึงพอใจ
1. ความน่าสนใจของเนื้อหา	4.62	0.54	มากที่สุด
2. ความน่าสนใจของการนำเสนอรายการ	4.67	0.47	มากที่สุด
3. ความต่อเนื่องของการนำเสนอรายการ	4.57	0.59	มากที่สุด
4. ความเหมาะสมของผู้ดำเนินรายการ	4.52	0.64	มากที่สุด
5. น้ำเสียงของผู้ดำเนินรายการมีความเหมาะสม	4.47	0.50	มาก
6. ผู้ดำเนินรายการใช้คำศัพท์และภาษาที่เข้าใจง่าย	4.42	0.63	มาก
7. ผู้ดำเนินรายการพูดได้ชัดเจนและมีจังหวะการพูดที่เหมาะสม	4.57	0.59	มากที่สุด
8. ความน่าเชื่อถือในการนำเสนอรายการ	4.47	0.50	มาก
9. เนื้อหาของรายการสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้	4.55	0.50	มากที่สุด
10. เนื้อหามีความสอดคล้องกับการดำรงชีวิตในปัจจุบัน	4.50	0.67	มากที่สุด
11. สารคดีที่ประกอบในรายการมีความน่าสนใจ	4.62	0.54	มากที่สุด
12. บทเพลงที่ใช้ประกอบในรายการมีความเหมาะสม	4.50	0.59	มากที่สุด
13. ดนตรีที่ใช้ประกอบในรายการมีความเหมาะสม	4.50	0.71	มากที่สุด
14. ระยะเวลาในการจัดรายการมีความเหมาะสม	4.52	0.50	มากที่สุด
15. เนื้อหารายการตรงกับความต้องการ	4.55	0.55	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.54	0.57	มากที่สุด

จากตาราง 4 ผลจากการสำรวจความพึงพอใจของผู้ฟังรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” ซึ่งเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรภาษาไทย ชั้นปีที่ 1-4 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต จำนวน 40 คน ผลการสำรวจโดยรวม พบว่า ผู้ฟังรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” มีความพึงพอใจมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความน่าสนใจของเนื้อหา ความน่าสนใจของการนำเสนอรายการ ความต่อเนื่องของการนำเสนอรายการ ความเหมาะสมของผู้ดำเนินรายการ ผู้ดำเนินรายการพูดได้ชัดเจนและมีจังหวะการพูดที่เหมาะสม เนื้อหาของรายการสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ เนื้อหามีความสอดคล้องกับการดำรงชีวิตในปัจจุบันสารคดีที่ประกอบในรายการมีความน่าสนใจ บทเพลงที่ใช้ประกอบในรายการมีความเหมาะสม ดนตรีที่ใช้ประกอบในรายการมีความ

เหมาะสม ระยะเวลาในการจัดรายการมีความเหมาะสม เนื้อหารายการตรงกับความต้องการ อยู่ใน
ระดับพึงพอใจมากที่สุด และด้านน้ำเสียงของผู้ดำเนินรายการมีความเหมาะสม ผู้ดำเนินรายการ
ใช้คำศัพท์และภาษาที่เข้าใจง่าย ความน่าเชื่อถือในการนำเสนอรายการ อยู่ในระดับพึงพอใจมาก

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยครั้งนี้เพื่อการพัฒนารูปแบบรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการรับฟังรายการ ความต้องการในการรับฟังรายการวิทยุกระจายเสียงของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้ฟัง

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแบบรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ให้มีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของการรับฟังรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรภาษาไทย ปีการศึกษา 2550 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ให้มีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้ทราบความพึงพอใจของการรับฟังรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรภาษาไทย ปีการศึกษา 2550 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
2. เป็นแนวทางในการพัฒนาแบบรายการวิทยุรายการอื่นๆ ต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

นักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรภาษาไทย ชั้นปีที่ 1-4 ปีการศึกษา 2550 ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต จำนวน 233 คน

กลุ่มตัวอย่าง มี 2 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ มีดังนี้
ประเมินคุณภาพครั้งที่ 1 โดยผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา 3 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ 3 คน ทำการประเมินคุณภาพของรายการ
ประเมินคุณภาพครั้งที่ 2 โดยผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ 5 คน ทำการประเมินคุณภาพของรายการ

2. กลุ่มผู้รับฟัง

เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรภาษาไทย ปีการศึกษา 2550 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ชั้นปีที่ 1-4 ชั้นปีละ 10 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 40 คน โดยได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และดำเนินการดังต่อไปนี้

ศึกษาความพึงพอใจ โดยสอบถามกับนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรภาษาไทย ปีการศึกษา 2550 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ชั้นปีที่ 1-4 ชั้นปีละ 10 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 40 คน โดยกลุ่มตัวอย่างนี้ ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

เนื้อหาที่ใช้ในการนำเสนอในรายการวิทยุรายการ “สมุนไพรในครัว” ได้แก่ เนื้อหาเกี่ยวกับสมุนไพรใกล้ตัวที่ใช้ในชีวิตประจำวัน จากการประกอบอาหาร และการรับประทานอาหาร โดยมีเนื้อหาดังนี้

ตอนที่ 1 ความหมายและการใช้สมุนไพร

- ความหมายของสมุนไพร
- ทำความรู้จักสมุนไพรใกล้ตัว
- การใช้สมุนไพรของคนไทยสมัยก่อน

ตอนที่ 2 สมุนไพร ยาและอาหารไทย

- สรรพคุณในการรักษาโรค
- ประโยชน์ของสมุนไพร
- วิธีการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. รายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรในครัว”
2. แบบประเมินคุณภาพรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรในครัว” โดยผู้เชี่ยวชาญ
3. แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้รับฟังรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรในครัว”

การทดลองหาประสิทธิภาพรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรในครัว”

ผู้วิจัยดำเนินการทดลองเพื่อประเมินความพึงพอใจจากกลุ่มผู้ฟัง ดังนี้

1. ประเมินคุณภาพของรูปแบบรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรในครัว” เพื่อประเมินความพึงพอใจจากกลุ่มผู้ฟัง ผู้วิจัยได้แบ่งการดำเนินการทดลองออกเป็น 2 ครั้ง ดังนี้

1.1 การประเมินครั้งที่ 1 นำรายการวิทยุรายการ “สมุนไพรในครัว” ไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา จำนวน 3 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีศึกษาจำนวน 3 ท่าน โดยให้ฟังรายการ

วิทยุรายการ “สมุนไพรรักษาโรค” จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินผลในแบบประเมิน เพื่อหาข้อบกพร่อง และปัญหาต่างๆ สำหรับเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” ครั้งที่ 1

1.2 การประเมินครั้งที่ 2 นำรายการวิทยุรายการ “สมุนไพรรักษาโรค” ที่ปรับปรุงแก้ไข แล้ว ไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อจำนวน 5 ท่าน โดยให้ฟังรายการฯ แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินผลในแบบประเมิน จากนั้นนำผลที่ได้มารวบรวม และปรับปรุงแก้ไข ก่อนนำไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง

2. การศึกษาความพึงพอใจ นำแบบสอบถามความพึงพอใจรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” ให้กลุ่มตัวอย่างตอบ โดยนำรายการฯ ที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 คน โดยทำการรับฟังรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” มหาวิทยาลัยราชภัฏ-สวนดุสิต ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยให้กลุ่มตัวอย่างฟังรายการวิทยุพร้อมๆ กัน ผ่านเครื่องเล่นวิทยุ 1 เครื่อง ต่อผู้ฟัง 40 คน แล้วให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามความพึงพอใจของรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แล้วนำผลที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม มาคิด คำนวณหาค่าทางสถิติโดยใช้ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

จากการดำเนินการพัฒนารูปแบบรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ได้รายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต มีเนื้อหาที่ประกอบในรายการจำนวน 2 รายการ ดังนี้

- ตอนที่ 1 ได้แก่ ความหมายของสมุนไพรรักษาโรค ทำความรู้จักสมุนไพรรักษาโรค การใช้สมุนไพรรักษาโรคของคนไทยสมัยก่อน

- ตอนที่ 2 มีเนื้อหาในรายการเกี่ยวกับสรรพคุณในการรักษาโรค ประโยชน์ของสมุนไพรรักษาโรค วิธีการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

2. การประเมินคุณภาพของรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” โดยผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา จำนวน 3 ท่าน ทำการประเมินคุณภาพรายการด้านเนื้อหา โดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก

3. การประเมินคุณภาพของรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” โดยผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อพบว่าคุณภาพของรายการ โดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก

4. ความพึงพอใจของผู้ฟังรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” โดยภาพรวมคิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.54 อยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด

อภิปรายผล

การพัฒนาารูปแบบรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรในครัว” สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ในครั้งนี้ ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มผู้ฟังมีระดับความพึงพอใจคิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.54 ซึ่งอยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด ซึ่งผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การพัฒนาารูปแบบรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรในครัว” เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจจากกลุ่มผู้รับฟังรายการ เกี่ยวกับรูปแบบของการนำเสนอในรายการ เนื้อหา วิธีการนำเสนอ เสียงดนตรีประกอบ ผู้ดำเนินรายการ ประโยชน์จากการรับฟังรายการ เพื่อนำข้อมูลไปพัฒนารายการให้มีความน่าสนใจ และตรงกับความต้องการรับฟังในรายการให้เกิดความพึงพอใจมากที่สุด ซึ่งจากการผลิตรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรในครัว” ซึ่งเป็นรายการประเภทสารคดี ที่ออกแบบรายการโดยให้มีผู้ดำเนินรายการ 1 ท่าน และเชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านสมุนไพรโดยเฉพาะ มาร่วมเป็นวิทยากรประจำรายการ โดยมีเนื้อหาในการสนทนาในรายการเกี่ยวกับสมุนไพรของไทยที่หาได้ง่ายในครัว สรรพคุณทางยา การรักษาโรค วิธีการนำไปใช้ ประโยชน์ของสมุนไพร ฯลฯ เช่น ขิง ข่า ตะไคร้ ใบมะกรูด กระวาน กระชาย ขมิ้น ไพร กระวาน พริกไทย ชะเอม ลูกจันทน์ งาดำ งาขาว ใบกะเพรา โหระพา กระเทียม หัวหอม ฯลฯ ที่อยู่ในส่วนผสมของเครื่องแกง เครื่องเทศ หรือเป็นส่วนประกอบอยู่ในอาหารประเภทต่าง ๆ ซึ่งช่วยในการสร้างรสชาติให้อาหารมีรสอร่อย สีสันน่ารับประทาน และยังมีสรรพคุณทางยา ในการรักษาและช่วยดูแลสุขภาพ ช่วยสร้างสมดุลของร่างกาย ในการรับประทานอาหาร โดยผู้ผลิตรายการได้วางแผนการผลิตรายการให้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น โดยทำการศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับสมุนไพร กำหนดจุดมุ่งหมายในการผลิตรายการ วางแผนการผลิตรายการ โดยใช้เทคนิควิธีที่ทันสมัยในการผลิต Jingle รายการ สารคดีสั้น Spot เสียงดนตรีประกอบ ฯลฯ จนได้รายการที่น่าพอใจ แล้วจึงนำรายการมาทำการทดลองโดยผ่านกระบวนการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา และด้านเทคโนโลยีการศึกษา แล้วนำไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างโดยการศึกษาความพึงพอใจในการรับฟังรายการด้วยการตอบแบบสอบถาม แล้วนำผลไปวิเคราะห์ข้อมูลตามกระบวนการวิจัย ซึ่งผลการศึกษาความพึงพอใจการรับฟังรายการเป็นดังนี้

ผู้ฟังมีความเห็นว่า ความน่าสนใจของเนื้อหา ความน่าสนใจของการนำเสนอรายการ ความต่อเนื่องของการนำเสนอรายการ ความเหมาะสมของผู้ดำเนินรายการ ผู้ดำเนินรายการพูดได้ชัดเจนและมีจังหวะการพูดที่เหมาะสม เนื้อหา มีความสอดคล้องกับการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ระยะเวลาในการจัดรายการมีความเหมาะสม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านน้ำเสียงของผู้ดำเนินรายการมีความเหมาะสม การใช้คำศัพท์และภาษาที่เข้าใจง่ายของผู้ดำเนินรายการ ความน่าเชื่อถือในการนำเสนอรายการ เนื้อหาสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ สารคดีประกอบมีความน่าสนใจบทเพลงและดนตรีที่ใช้ประกอบมีความเหมาะสม อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก โดยรวมคิดเป็นค่าเฉลี่ย 4.54 อยู่ในระดับความพึงพอใจในการรับฟังรายการมากที่สุด

จากการสังเกตการณ์รับฟังรายการขณะทำการทดลอง โดยให้กลุ่มตัวอย่างรับฟังรายการพร้อมๆ กัน แล้วตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างรับฟังอย่างตั้งใจ ด้วยใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส เพราะในรายการมีการใส่เทคนิคการผลิตรายการที่ทันสมัย ด้วยดนตรีประกอบใหม่ๆ ที่มีท่วงทำนองไพเราะ ฟังสบาย ที่เคยได้ยินบ่อยนัก รวมทั้งผลิตสารคดีสั้นที่ให้ความรู้ที่น่าสนใจ และนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้อย่างดี ทำให้รับรู้ได้จากการสังเกตพฤติกรรมที่แสดงออกภายนอกด้วยสีหน้า ท่าทางได้ว่ากลุ่มผู้ฟังมีความพึงพอใจในการรับฟังรายการ

2. การรับฟังรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรในครัว” ผู้ฟังสามารถรับฟังไปพร้อมๆ กันกับการทำกิจกรรมประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นการอ่านหนังสือ การประกอบอาหาร ทำงานบ้าน หรือกิจกรรมอื่นๆ ได้เป็นอย่างดี การรับฟังรายการวิทยุเป็นกิจกรรมที่ผู้ฟังไม่จำเป็นต้องนั่งอยู่กับที่ก็สามารถรับฟังได้ตลอดเวลา จึงไม่มีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมอื่นๆ ไปพร้อมๆ กับการฟังรายการวิทยุ

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น กล่าวได้ว่า รายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรในครัว” สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ที่ผู้วิจัยได้ผลิตและพัฒนาในรูปแบบรายการขึ้นนี้ มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด มีความเหมาะสมสำหรับการนำออกอากาศเพื่อเผยแพร่ให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์กับผู้ฟังได้เป็นอย่างดี รวมทั้งเป็นรายการที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ ตรงตามความต้องการของผู้รับฟังได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

จากการพัฒนาแบบรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรในครัว” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. รายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรในครัว” เป็นรายการสารคดีที่มีเนื้อหาเฉพาะด้าน จำต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางมาให้ความรู้ที่ถูกต้องแม่นยำ เพื่อให้ผู้รับฟังรายการนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ไม่เกิดผลข้างเคียงจากการใช้ และนำไปปฏิบัติได้ง่ายๆ ปฏิบัติได้จริง และมีขั้นตอนไม่ยุ่งยากซับซ้อนจนเกินไป เพื่อได้รับประโยชน์สูงสุดจากการฟังรายการ และนำไปถ่ายทอดให้กับผู้ใกล้ชิด หรือบุคคลอื่นๆ ได้อย่างถูกต้อง

2. สำหรับการแนะนำขั้นตอน หรือวิธีการของการนำสมุนไพรไปใช้ ที่ต้องมีลำดับขั้นตอนในการนำไปใช้ ควรมีการบอกอย่างชัดๆ ที่ผู้ฟังสามารถจดจำ จดบันทึกได้ทันที หรือบอกแหล่งข้อมูลให้ผู้ฟัง จะสามารถสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมได้

3. เนื้อหาในรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรในครัว” เป็นเนื้อหาที่เป็นสาระความรู้ อาจจำเป็นต้องอาศัยการฟังซ้ำๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจได้มากขึ้น ดังนั้น อาจผลิตสารคดีสั้นๆ ที่ใช้ภาษาง่ายๆ ที่ฟังแล้วเข้าใจได้ง่าย ฟังแล้วเข้าใจทันที เพื่อความง่ายในการจดจำ และนำติดตามรายการ

4. การออกอากาศรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรในครัว” นอกจากจะออกอากาศภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตแล้ว ควรเพิ่มแหล่งในการออกอากาศมากขึ้น เช่น นำไปออกอากาศใน

มหาวิทยาลัยอื่นๆ สถาบันวิทยุของชุมชน หรือสถาบันวิทยุอื่นๆ เพื่อเป็นการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ที่ขยายฐานการรับฟังรายการของกลุ่มผู้ฟังได้มากยิ่งขึ้น

5. ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยในปัจจุบัน ได้มีการนำรายการวิทยุออกอากาศทางอินเทอร์เน็ตได้ทั้งแบบสด และแบบ On Demand ที่สามารถเลือกฟังรายการนั้นๆ ซ้ำได้อีกตลอดเวลา จึงทำให้ผู้ฟังสามารถเลือกกลับไปฟังรายการที่พลาดจากการฟังสดได้ ด้วยการเลือกฟังซ้ำรายการที่ออกอากาศไปแล้วได้อย่างไม่จำกัด

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการสำรวจการรับฟังรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” ของกลุ่มผู้ฟังอย่างสม่ำเสมอ เพื่อทราบถึงข้อมูลความต้องการของการรับฟังรายการ ข้อบกพร่อง ข้อเสนอแนะต่างๆ จากกลุ่มผู้ฟัง เพื่อนำข้อมูลมาพัฒนารายการให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของรายการ และสนองตอบความต้องการรับฟังแก่กลุ่มผู้ฟังให้เกิดความพึงพอใจมากที่สุด

2. ในขั้นตอนการศึกษาความพึงพอใจจากกลุ่มตัวอย่างด้วยการตอบแบบสอบถาม ควรมีวิธีการอื่นๆ ในการศึกษาความพึงพอใจจากกลุ่มผู้ฟัง เช่น การตอบคำถามในรายการ การโทรศัพท์มาให้ข้อมูล การส่งไปรษณียบัตรมาให้ข้อมูลหรือเสนอแนะต่างๆ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

3. ในการพัฒนารูปแบบรายการวิทยุ “รายการสมุนไพรรักษาโรค” ในครั้งต่อไปควรมีการเพิ่มกลุ่มตัวอย่าง ให้มีความหลากหลายมากขึ้น เช่น ศึกษาจากคนหลากหลายอาชีพ เช่น รับราชการ ค้าขาย บริษัทเอกชน รัฐวิสาหกิจ อิสระ แม่บ้าน เป็นต้น และมีช่วงวัยที่แตกต่างกัน เช่น เยาวชน วัยทำงาน ผู้สูงอายุ เป็นต้น เพื่อความหลากหลายในการให้ข้อมูล

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- ทัศนีย์ ทองสกุล. (2540). **ทัศนคติของกลุ่มผู้ฟังที่มีต่อรายการของสถานีออสเตอร์เลีย : ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ฟังที่เขียนจดหมายมาถึงผู้จัดรายการ**. วิทยานิพนธ์. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. อุดรธานี.
- นาฏยา ตยานนท์. (2531). **พฤติกรรมการรับฟังข่าวสารของชาวแม่ฮ่องสอน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. อุดรธานี.
- บุญเกื้อ คอราหาเวช. (2540). **คู่มือผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุญรวม พานเพ็ชร. (2537). **ความพึงพอใจของสมาชิกที่มีต่อการดำเนินธุรกิจของกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดตาก**. วิทยานิพนธ์. เชียงใหม่ : สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้. อุดรธานี.
- บุญสืบ พันธุ์ดี. (2537). **การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาชีววิทยาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย**. วิทยานิพนธ์. กศ.ด. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อุดรธานี.
- ปิยรัตน์ ทัดตานนท์. (2534). **การประเมินผลการรับฟังจากนักเรียนของรายการโรงเรียนเกษตรทางอากาศ ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงเพื่อการเกษตร (ปชส.8)**. วิทยานิพนธ์. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. อุดรธานี.
- ปรีชา วิหคโต. (2519). **การศึกษาความต้องการรายการวิทยุกระจายเสียงสำหรับการศึกษาของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. วิทยานิพนธ์. กศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อุดรธานี.
- เป็รื่อง กุมุท (2536). **แนวคิดการวิจัยเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา**. ประมวลสาระชุดวิชาการวิจัยเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา หน่วยที่ 8-10. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมศาสตร์.
- _____. (2519). **การวิจัยสื่อ และนวัตกรรมการสอน**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อุดรธานี
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์ และสังคมศาสตร์**. กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์. (ม.ป.ป.). **“การวิจัยและพัฒนาทางการศึกษา”**. รวมบทความเกี่ยวกับการวิจัยทางการศึกษา (เล่ม 2). กรุงเทพฯ : กองวิจัยทางการศึกษา สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

- เพียงจันทร์ ธารไพศาลนท์. (2538). การติดตามผลการรับฟังรายการเพื่อชีวิตเกษตรทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. อุดรธานี.
- ไพฑูรย์ เชิงกมล. (มกราคม-มีนาคม, 2540). แนวความคิดและทฤษฎีความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน. วารสารพัฒนาเทคนิคศึกษา ปีที่ 9 ฉบับที่ (21).
- มาลี จุฑา. (2542). จิตวิทยาการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ : ทิพย์วิสุทธิ์การพิมพ์.
- มณฑา คลอวุฒิวัฒน์. (2530) ชุดการสอนภาษาฝรั่งเศสเพื่อการสื่อสารด้านการท่องเที่ยวและการโรงแรม สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนจอมสุรางค์อุปถัมภ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์. ศศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, อุดรธานี.
- รัชณี จารุสันต์. (2543). การศึกษาความคิดเห็นของผู้รับฟังรายการ “ช่วยคิดช่วยทำ” ที่ออกอากาศทางเครือข่ายสถานีวิทยุมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. วิทยานิพนธ์. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2534). เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- วิชัย เหลืองธรรมชาติ. (2531). ความพึงพอใจและการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมใหม่ของประชากรในหมู่อพยพ โครงการเขื่อนรัชชประภา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วันดี กฤษณพันธ์, เอมอร โสมนะพันธ์, เสาวณี สุริยาภณานนท์. (2541). สมุนไพรในสวนครัว. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : เมดิคัลมีเดีย.
- วิภา อุดมฉันท. (2546). โลกของการกระจายเสียง จากจุดเริ่มต้นสู่ยุคโลกาภิวัตน์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- สุพล ธนุรักษ์. (2540). ความพึงพอใจของเกษตรกรในโครงการผลิตหน่อไม้ฝรั่งแบบครบวงจรในจังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สมโภชน์ รอดบุญ. (2522) ความต้องการรายการวิทยุกระจายเสียงทางการศึกษาสำหรับโครงการศูนย์การศึกษาต่อเนื่อง. วิทยานิพนธ์. ค.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อุดรธานี.
- สมโพธิ เทียนทอง. (2522). ความคิดเห็นผู้ฟังวิทยุในเขตภาคกลาง เกี่ยวกับรายการกระจายเสียงของสถานีวิทยุศึกษา. วิทยานิพนธ์. ค.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สุภลักษณ์ ชัยอนันต์. (2540). ความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อโครงการส่งเสริมการปลูกมะเขือเทศแบบมีสัญญาผูกพันในจังหวัดลำปาง. รายงานการค้นคว้าอิสระ. (ธุรกิจมหาบัณฑิต). เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุขสวัสดิ์ ภาษิต. (2531). การวิจารณ์รายการวิทยุกระจายเสียง. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อาณัติ หุ่นหลา. (2539). การศึกษาความคิดเห็นของผู้รับฟังรายการ “เกษตรหน้ารู้” ที่ออกอากาศทางเครือข่ายสถานีวิทยุ ม.ก. วิทยานิพนธ์. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. อุดรธานี.
- อนุพร สุวรรณวาทกิจ. (2531). ปัจจัยที่มีต่อคุณภาพของรายการความรู้ทางการเกษตรศึกษาเฉพาะกรณีสถานีวิทยุ ม.ก. บางเขน. วิทยานิพนธ์. กศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. อุดรธานี.
- อรัญญา มโนสร้อย และจิระเดช มโนสร้อย. (2548). น้ำมันหอมระเหยและสารสกัดจากสมุนไพรไทย : การใช้ทางยาและเครื่องสำอาง. พิมพ์ครั้งที่ 1. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์ครองช้างจังหวัดเชียงใหม่.
- อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์. (2544). ระบบวิทยุและโทรทัศน์ไทย โครงสร้างทางเศรษฐกิจการเมืองและผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรสา ศาตรระรุจิ. (2533). “วิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา,” 25 กุมภาพันธ์ 2533 วันวิทยุกระจายเสียงครบรอบ 60 ปี. ศูนย์ผลิตและเผยแพร่เอกสาร กองวิชาการกรมประชาสัมพันธ์.
- อรรณพ เขียวถาวร. (2542). ประมวลบทความวิชาการสื่อมวลชนและสารสนเทศ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เอสพีการพิมพ์.
- Borg Water R. and Gall Merideth Damien. (1989). **Education Research : an Instruction 5 ed.** Longman Whiht Itains : New York.
- Brouwer. W.M. and others. (1954). **The loudspeaker in the Classroom.** Amsterdam.
- Freddman, J. L., J.M. Carlsmith and D.O. Sear. (1970). **Social Psychology.** Engle Cliffs : Prentice-Hall Inc.
- Good, Carter V. (1973). **Dictionary of Education. 2 rd.,** New York, McGraw-Hill.
- Gay, L.R. (1990). **Educational Research Competencies for Analysis and Application.** Third Edition. New York: An Imprint of Macmillan Publishing Company.
- Herzberg, Frederick, Barnard Mausner and Barbara Syderman, (1959). **The Motivation to Work.** New York : John Wiley & Sons, Inc.

Kelly, J.D. (1989). "Gender". **Pay and Job Satisfaction of Faculty in Journalism**. ERIC.

Larsarfeld, Paul. (1968). **A History of Instructional Technology**. New Yourk: Mc Graw-Hill Book Company.

Smith, Henry C. (1955). **Psychology of Industrial Behavilor**. New York : Megraw-Hill Book Co.

Solman, Inquire. (1974, January). "The application of Radio in Community Education in Ethiopia," **Dissertation Abstract International**. (24) : 2772.

Whan, E.N. (1952). **Broadcasting : Radio and Television**. New York : Harper & Brothers.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา และด้านสื่อ

รายนามผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา

1. ศาสตราจารย์มณีนรัตน์ จันทนะผะลิน	อาจารย์หลักสูตรคหกรรมศาสตร์
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
2. อาจารย์อมราภรณ์ วงศ์พัก	อาจารย์หลักสูตรคหกรรมศาสตร์
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วัชรพล อ่อนน้อมพันธ์	อาจารย์หลักสูตรคหกรรมศาสตร์
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

รายนามผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชาญชัย อินทรสุณานนท์	อาจารย์ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนคริน-
ทรวิโรฒ
2. รองศาสตราจารย์เบญจวรรณ กี่สุขพันธ์	อาจารย์คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ราชภัฏสวนดุสิต และหัวหน้าฝ่ายวิเทศ
กระจายเสียง
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แจ่มจันทร์ นิลพันธ์	อาจารย์คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ราชภัฏสวนดุสิต และรองผู้อำนวยการ
ฝ่ายพัฒนามัลติมีเดีย และเทคโนโลยี
สารสนเทศ
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิลาศ เกื้อมี	อาจารย์ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนคริน-
ทรวิโรฒ
5. อาจารย์ ดร.ขวัญหญิง ศรีประเสริฐภาพ	อาจารย์ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนคริน-
ทรวิโรฒ

ภาคผนวก ข
แบบประเมินด้านเนื้อหา และด้านสื่อ

แบบประเมินคุณภาพรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค”
สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรภาษาไทย (ด้านเนื้อหา)

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้ทำขึ้นเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบสารนิพนธ์ การพัฒนารูปแบบรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” สำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ ใน ☐ ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ระดับ	5	หมายถึง	คุณภาพดีมาก
ระดับ	4	หมายถึง	คุณภาพดี
ระดับ	3	หมายถึง	คุณภาพปานกลาง
ระดับ	2	หมายถึง	คุณภาพควรปรับปรุง
ระดับ	1	หมายถึง	คุณภาพใช้ไม่ได้

แบบประเมินคุณภาพรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค”
สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรภาษาไทย (ด้านเนื้อหา)

คำชี้แจง กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ ใน ☐ ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

รายการ	ความคิดเห็น				
	ดีมาก	ดี	ปานกลาง	ต้องปรับปรุง	ใช้ไม่ได้
1. เนื้อหา มีความสอดคล้องกับ จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม					
2. การสร้างความสนใจเพื่อนำเข้าสู่ เนื้อหา รายการ					
3. ความเหมาะสมของลำดับขั้นตอน การนำเสนอ					
4. ความถูกต้องของเนื้อหา					
5. ความเหมาะสมของภาษา					
6. ความชัดเจนในการอธิบายเนื้อหา					
7. ความเหมาะสมกับระดับผู้เรียน					
8. ความเหมาะสมในการสรุปเนื้อหา					
9. ความเหมาะสมของเนื้อหาใน รายการ					
10. ความเหมาะสมของระยะเวลา รายการ					

ความคิดเห็นอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ..... ผู้ประเมิน
(.....)

**แบบประเมินคุณภาพรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค”
สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรภาษาไทย (ด้านสื่อ)**

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้ทำขึ้นเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบสารนิพนธ์ การพัฒนารูปแบบรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค” สำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

กรุณาใส่เครื่องหมาย ☒ ใน ☐ ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ระดับ	5	หมายถึง	คุณภาพดีมาก
ระดับ	4	หมายถึง	คุณภาพดี
ระดับ	3	หมายถึง	คุณภาพปานกลาง
ระดับ	2	หมายถึง	คุณภาพควรปรับปรุง
ระดับ	1	หมายถึง	คุณภาพใช้ไม่ได้

แบบประเมินคุณภาพรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรรักษาโรค”
สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรภาษาไทย (ด้านสื่อ)

คำชี้แจง กรุณาใส่เครื่องหมาย / ในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

รายการ	ความคิดเห็น				
	ดีมาก	ดี	ปานกลาง	ต้องปรับปรุง	ใช้ไม่ได้
1. เนื้อหา มีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม					
2. การสร้างความสนใจเพื่อนำเข้าสู่บทเรียน					
3. ความเหมาะสมของวิธีการนำเสนอ					
4. ความเหมาะสมของลำดับขั้นตอนการนำเสนอ					
5. ความเหมาะสมของภาษา					
6. ความเหมาะสมของน้ำเสียงผู้ดำเนินรายการ					
7. ความเหมาะสมของอารมณ์ในการนำเสนอของผู้ดำเนินรายการ					
8. ความชัดเจนในการนำเสนอเนื้อหา					
9. ความคมชัดของเสียง					
10. ระดับความดังค่อยของการใช้เสียง					
11. ความเหมาะสมกับระดับผู้เรียน					
12. ความเหมาะสมในการสรุปเนื้อหา					
13. ความเหมาะสมของการใช้เสียง					
14. ความเหมาะสมของระยะเวลา					
15. ความสัมพันธ์ของเสียงบรรยายกับดนตรี					
16. ความเหมาะสมของเสียงดนตรีประกอบ					

ความคิดเห็นอื่นๆ

.....
.....
.....

ลงชื่อ..... ผู้ประเมิน
(.....)

ภาคผนวก ค
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

**แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ฟังรายการวิทยุ
รายการวิทยุ รายการ “สมุนไพร่ในครัว”
สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต**

คำชี้แจง แบบสอบถามความพึงพอใจ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ใช้

ตอนที่ 2 ความพึงใจจากการรับฟัง รายการวิทยุ รายการ “สมุนไพร่ในครัว” สำหรับนักศึกษา
ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ใช้

กรุณาตอบคำถามต่อไปนี้ โดยใส่เครื่องหมาย ☒ ลงใน ☐ หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุดเพียงข้อเดียว

1. เพศ

☐ ชาย

☐ หญิง

2. สถานภาพของผู้รับฟังรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพร่ในครัว” ระดับปริญญาตรี

☐ ชั้นปีที่ 1

☐ ชั้นปีที่ 2

☐ ชั้นปีที่ 3

☐ ชั้นปีที่ 4

3. สถานศึกษา

☐ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

ตอนที่ 2 ความพึงใจของผู้ใช้การพัฒนารูปแบบรายการวิทยุ รายการ “สมุนไพรในครัว” สำหรับ
นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

กรุณาใส่เครื่องหมาย ☒ ลงใน ☐ ระดับความพึงพอใจ 5 ระดับ โดยกำหนดระดับคะแนนดังนี้

5	หมายถึง	มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด
4	หมายถึง	มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก
3	หมายถึง	มีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง
2	หมายถึง	มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย
1	หมายถึง	มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
		5	4	3	2	1
1	ความน่าสนใจของเนื้อหา					
2	ความน่าสนใจของการนำเสนอรายการ					
3	ความต่อเนื่องของการนำเสนอรายการ					
4	ความเหมาะสมของผู้ดำเนินรายการ					
5	น้ำเสียงของผู้ดำเนินรายการมีความเหมาะสม					
6	ผู้ดำเนินรายการใช้คำศัพท์และภาษาที่เข้าใจง่าย					
7	ผู้ดำเนินรายการพูดได้ชัดเจนและมีจังหวะการพูดที่เหมาะสม					
8	ความน่าเชื่อถือในการนำเสนอรายการ					
9	เนื้อหาของรายการสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้					
10	เนื้อหามีความสอดคล้องกับการดำรงชีวิตในปัจจุบัน					
11	สารคดีที่ประกอบในรายการมีความน่าสนใจ					
12	บทเพลงที่ใช้ประกอบในรายการมีความเหมาะสม					
13	ดนตรีที่ใช้ประกอบในรายการมีความเหมาะสม					
14	ระยะเวลาในการจัดรายการมีความเหมาะสม					
15	เนื้อหารายการตรงกับความต้องการ					

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ผู้ประเมิน.....

(.....)

...../...../.....

☆☆ ขอขอบคุณทุกท่านที่กรุณาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม ☆☆

ภาคผนวก ง
บทวิทยุแบบสมบูรณ์ (Full Script)
รายการ “สมุนไพรรักษาโรค”

ตอนที่ 1 ความหมายและการใช้สมุนไพร

- ณัฐนพ : สวัสดีครับ คุณผู้ฟังครับ มาพบกับรายการสมุนไพรในครัวนะครับ รายการที่ต้องการให้คุณผู้ฟังได้เห็นถึงคุณค่าและประโยชน์ของสมุนไพรไทยที่มีอยู่อย่างมากมาย สามารถนำมาเป็นอาหารได้ และนอกจากนั้นยังเป็นยาที่นำมารักษาโรคภัยไข้เจ็บเบื้องต้นได้อีกด้วย นี่ก็ถือว่าเป็นมรดกทางธรรมชาติ และเป็นภูมิปัญญาของคนโบราณที่สืบทอดต่อๆ กันมา วันนี้ผมณัฐนพ แม้นพิกุล แก้ว จะนำเสนอสาระและสิ่งดีๆ นอกจากผมแล้วยังมีผู้ร่วมรายการที่จะมาพูดคุยกับคุณผู้ฟังอีกท่านหนึ่งด้วยต้องถือว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญอย่างมากในเรื่องของสมุนไพรไทย และการทำอาหารไทย และท่านยังมีเกร็ดความรู้ต่างๆ มาเล่าให้ผู้ฟังกันในรายการด้วย เพื่อที่จะเป็นการเพิ่มอรรถรสสาระบันเทิงให้ยิ่งขึ้นไปกับท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์กอบแก้ว นาคพินิจครับ
- อาจารย์กอบแก้ว : สวัสดีค่ะท่านผู้ฟัง
- ณัฐนพ : สวัสดีครับอาจารย์ครับ ครั่งนี้ก็ถือเป็นการร่วมรายการกันเป็นครั้งแรก และอย่างที่ผมได้บอกกับคุณผู้ฟังไปว่าเราจะมาคุยกันในเรื่องเกี่ยวกับสมุนไพร และเกร็ดความรู้ รวมไปถึงภูมิปัญญาของคนสมัยก่อนในเรื่องของการนำสมุนไพรมาปรุงอาหารให้มีรสชาติ ก่อนที่เราจะไปคุยกันเรื่องนี้ ผมขอถามอาจารย์ก่อนนะครับว่า สมุนไพรคืออะไรครับ
- อาจารย์กอบแก้ว : ก่อนอื่นต้องขอบคุณก่อนนะคะที่เชิญมาพูดเรื่องของสมุนไพร ซึ่งสมุนไพรไม่ได้นำมาปรุงอาหารเท่านั้นยังใช้ทำเป็นยาทาเพื่อให้เกิดความสวยงามเพื่อให้ร่างกายผ่อนคลาย เช่น ใช้นวดต่างๆ ด้วยเนื่องจากประเทศไทยมีสภาพภูมิศาสตร์เป็นตัวกำหนดอุดมการณ์ เป็นตัวกำหนดภูมิปัญญาอะไรต่างๆ เพื่อสร้างวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ เช่น ถ้าอยู่ขั้วโลกเหนือ ซึ่งอากาศหนาวเย็นจัดก็ไม่สามารถปลูกพืชผัก ซึ่งประเทศเราอยู่ใกล้เส้นศูนย์สูตร ซึ่งมีความหลากหลายทางชีวภาพ ทำให้มีพืชผักสมุนไพรเยอะ คนโบราณทานสมุนไพรแบบไม่รู้ตัวเลยว่าเรากำลังทานยาเข้าไปนะเนี่ย
- ณัฐนพ : คนสมัยก่อนเขาก็ไม่รู้เหมือนกันว่าเห็ดทานเข้าไปแล้วทำให้ร่างกายแข็งแรงรักษาโรคภัยไข้เจ็บได้
- อาจารย์กอบแก้ว : ค่ะ เช่นเราอยู่ใกล้ต้นมะขาม เราก็นำฝักอ่อนมาทำน้ำพริกมะขาม ซึ่งเราก็จะได้วิตามิน C
- ณัฐนพ : ที่เข้าไปโดยไม่รู้ตัว

- อาจารย์กอบแก้ว : ค่ะ เช่นในน้ำมีผักตบ ผักสันตวา ก็เป็นสมุนไพรได้ นี่แหละจะเป็นสิ่งที่ภูมิศาสตร์กำหนด และเราวิ่งอยู่ในภูมิศาสตร์ที่ในน้ำมีปลาในนามีข้าว และพืชผักสวนครัวก็มากมายก่ายกองล้วนแล้วแต่เป็นสมุนไพร
- อาจารย์กอบแก้ว : ที่ถามว่าสมุนไพรคืออะไร ดิฉันขอจำแนกให้ฟังก่อนนะค่ะว่าเครื่องเทศกับสมุนไพรนั้นแตกต่างกันอย่างไร เพื่อจะได้เรียกง่ายขึ้น
- ณัฐนพ : ใช่ครับ ผมกำลังจะถามอาจารย์อยู่พอดีเลยนะคะเครื่องเทศนั้นอยู่ในประเภทของสมุนไพรหรือเปล่า
- อาจารย์กอบแก้ว : พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้กล่าวถึงเครื่องเทศไว้ว่า เครื่องเทศ หมายถึง ของหอมฉุนที่ได้มาจากต้นไม้สำหรับใช้ทำยาไทย และปรุงอาหารไทย ส่วนมากมาจากต่างประเทศ เช่น ลูกผักชี ยี่หระ โปยกี้ ลูกจันทร์ ดอกจันทร์ กานพลู อบเชย พริกไทย อะไรต่างๆ แต่ปัจจุบันนี้ เครื่องเทศเหล่านี้ปลูกได้ในไทย ดังนั้นเครื่องเทศน่าจะเป็นพวกนั้น และนอกจากนั้นก็จะเป็นสมุนไพร
- อาจารย์กอบแก้ว : สมุนไพรก็คือ สิ่งต่างๆที่ส่งตรงกับเครื่องเทศ อย่างเช่น มัสมันแกวแก้วดา หอมยี่หระรสร้อนแรง ขายโตได้กลิ่นแกว แรงอยากให้อาไฟ้นหา นี่ก็คือกาพย์เห่เรือ เป็นพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ก็จะมีทั้งส่วนที่เป็นเครื่องเทศและสมุนไพร ตัวอย่างแกวนี้เป็นตัวอย่างอย่างดีเลย
- ณัฐนพ : เพราะว่าในกาพย์ที่อาจารย์เอามา จะพูดถึงส่วนผสมเข้าไปด้วยใช่ไหมครับ
- อาจารย์กอบแก้ว : ใช่ค่ะ ก็บอกว่าใส่เครื่องเทศแบบนี้ ใส่สมุนไพรอย่างนี้ แต่ก็มีส่วนนะค่ะว่าจะใส่อะไรมาก ใส่อะไรน้อย ใส่อะไรเป็นอันตราย อย่างเช่นลูกจันทร์บางทีนะใส่มากก็ไม่ได้ ถ้าใส่แต่ให้หอมก็ไม่ใช่หรือว่าต้มชาเขียวต้องเลือกส่วนผสมนะค่ะ เป็นการแบ่งสัดส่วนของคนโบราณโดยใช้วิธีต้ม
- ณัฐนพ : อ้อ เหนอะ หมายถึงว่าขณะปรุง เราก็ใช้ต้มไปด้วย
- อาจารย์กอบแก้ว : ค่ะ โขลกน้ำพริกนะค่ะคนแก่จะมาจับไม้ตีพริกตมดูแล้วรู้เลยว่านี่ชาดกะปิชาดผิวมะกรูด
- อาจารย์กอบแก้ว : นี่คือภูมิปัญญาแท้ๆ เลย จะมีใครชาติไหนได้ในโลกนี้ ถ้านำมาปั้นๆ ก็ไม่รู้หรือว่าอะไรเป็นอะไร
- ณัฐนพ : บ้านยุคใหม่นี้ใช้กันอย่างเดียวเลยนะครับ
- อาจารย์กอบแก้ว : ใช่แล้ว และน้ำมันหอมระเหยในผิวมะกรูดจะไม่ออกมาดี ตอนดิฉันสอนใหม่ๆ สัก 10, 20 ปี พอจะมีเด็กดำน้ำพริกกะปิเฝ้ายได้ หลังๆ พอไปพูดข้างนอกมีคนถามว่าต้องดำน้ำพริกกะปิอย่างไรให้อร่อย ดิฉันก็

อะใจว่าทำไมป้านี้ยังตำน้ำพริกกะปิไม่เป็นแล้วหลังๆ ก็จะมีอย่างนี้ขึ้นมาเรื่อย ๆ เรากลับมาสมุนไพรดีกว่าคะ ที่คุณถามว่าสมุนไพรคืออะไร ดิฉันจะบอกว่าสมุนไพรคือพืชผักสมุน หมายถึงเล็กๆ ลูกสมุนป้า ไพรก็อยู่ป่า ไม่ใช่ว่าจะอยู่ป่าอย่างเดียวตามบ้านก็ขึ้น ซึ่งเราสามารถเก็บมาทานได้สดๆ จะทำให้มีกลิ่นของน้ำมันหอมระเหยมีคนต่างประเทศเค้าจะอิจฉาเราที่เค้าต้องทานแบบแห้งๆ ถึงพริกแกงที่ปั่นไปมันก็ไม่ได้กลิ่นอย่างนี้ นอกจากไม่หอมแล้วยังเหม็นนี่กลัฟุดได้เลย

- ณัฐนพ : หมายถึงว่าเราไม่ได้ทำตัวรสนิยมใช้ไหมครับอาจารย์ แต่ใช้เครื่อง
- อาจารย์กอบแก้ว : แหะอันนั้นไม่เท่าไร ระยะเวลาที่ส่งไปอีกแต่ที่แน่ๆ อาหารที่ใส่เครื่องเทศสมุนไพร มันคือยาไม่ว่าจะเป็นอายุวัฒนะหรือไม่มันก็คือยา อยู่ๆ เราไม่ยากินยาแคปซูล อยู่ๆ เราไม่ยากไปหาหมอ เราก็กินได้อย่างเนี้ยทุกวัน อย่างในน้ำพริกกะปิเนี่ย มีมะเอ็ก มะนาว พริกชี้หนู แถมจิ้มด้วยขมิ้นขาว มะระขี้นก
- ณัฐนพ : เพื่อให้มีรสชาติมากยิ่งขึ้น
- อาจารย์กอบแก้ว : ยังตามด้วยปลาทุทอด หรืออื่นๆ ครบเลย 5 หมู่
- ณัฐนพ : แล้วการปรุงก็ไม่ซับซ้อนด้วยนะครับ
- อาจารย์กอบแก้ว : ต้องอาศัยฝีมืออยู่พอสมควร
- ณัฐนพ : อันนี้ประเด็นหลักเลยนะครับ
- อาจารย์กอบแก้ว : ใช่ อาศัยการเลือกของอยู่พอสมควร
- ณัฐนพ : นี่ก็คือความประณีตของคนสมัยก่อน ซึ่งปัจจุบันก็จะเห็นเมื่อมีงาน
- ณัฐนพ : อาจารย์ครับ พอมาถึงช่วงนี้แล้วผมอยากให้คุณผู้ฟังได้พักฟังสารคดี และฟังเพลง และหลังจากฟังเพลงแล้ว ผมจะบอกว่าทำไมผมจึงเลือกเพลงนี้มาเปิดครับ

“-----สารคดีเรื่องนำรู้คุณทำได้ และเพลงบ้านนา (สุทธาภรณ์) -----”

- ณัฐนพ : ครับ คุณผู้ฟัง เพลงที่จบไปเป็นอย่างไรบ้างครับ จริงๆ แล้วก็จะเปิดเอาใจอาจารย์กอบแก้วนะครับ ซึ่งเป็นเพลงร่วมสมัยของอาจารย์กอบแก้ว แต่จริงๆ ที่ผมนำเพลงนี้มาเปิด เพราะมันมีบางท่อนเช่น น้องแกงถั่วฝักยาว น้ำพริก มะขาม มะเขืองามจิ้มกับหลนปลา ต่างๆ เหล่านี้แหละครับ
- อาจารย์กอบแก้ว : ยังไม่เคยเห็นใช้ไหมคะว่ามะเขืองามมันเป็นอย่างไร
- ณัฐนพ : ครับ พอฟังไปแล้วเนี่ยมันเป็นภูมิปัญญา มันเป็นที่หาง่ายใกล้มือ ใกล้ครัว ใกล้ตัว ก็เลยอยากส่งอาหารประเภทอาหารจานเดียว ก็จะส่งอะไร

- ง่าย ๆ เช่น คิดไม่ออก ก็นึกถึงกะเพราไก่ไข่ดาว ถ้าเรากินทุกวันก็ถือว่าดีต่อสุขภาพ ไข่ใหม่ เพราะกะเพราก็เป็นสมุนไพรด้วย
- อาจารย์กอบแก้ว : จะตอบอย่างนี้นะคะ คุณณัฐณพ คุณลองดู เหมือนบ้าน เนี่ย ต้องมีเสามีหลังคา มีชื่อ ร่างกายของคนเราก็คงเหมือนกัน มีส่วนที่เป็นเนื้อ หนัง เอ็น กระดูก ผม แต่ละตัวของอาหารก็จะไปเสริมสร้างส่วนต่างๆ เช่น แคลเซียม ก็จะไปสร้างกระดูก ถ้าเรากินข้าวกะเพราทุกวัน ก็จะได้ข้าว กะเพราหมู หรืออะไรก็ตามแต่ ก็ได้โปรตีนนิดหน่อย ได้ข้าว ได้แป้ง ก็มีกะเพราตัวนั้นนะ เป็นสมุนไพร เรากินอย่างนี้ทุกวันก็เหมือนบ้านที่ขาดโครงสร้าง เพราะฉะนั้นอย่ารับประทานอาหารอย่างเดียวนะครับ ไม่ควรอย่างยิ่ง
- ณัฐณพ : หมายความว่าสมุนไพรนั้นดี แต่ถ้าเราทานเหมือนเดิมเป็นประจำมันก็จะได้อย่างเดียว
- อาจารย์กอบแก้ว : ไข่ก่อนข้างจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพด้วย ข้าวกะเพราไข่ดาว นี่ถือเป็นฟาสต์ฟู้ดคนไทยที่ดีกว่าฟาสต์ฟู้ดฝรั่ง
- ณัฐณพ : เพราะยังได้คุณค่าทางอาหารมากกว่า
- ณัฐณพ : เช่น วันนี้กินกะเพราไข่ดาว พรุ่งนี้อาจทานผัดพริกแกง
- อาจารย์กอบแก้ว : พริกแกงก็ได้ แต่ต้องมีสมุนไพร เนื้อสัตว์ต่างๆ ให้ครบ แต่ที่ดีที่สุดที่วัฒนธรรมไทยขาดไม่ได้ คือ น้ำพริก น้ำพริกกะปิเนี่ย แทบจะเรียกว่าเป็นหัวใจของอาหารไทย เท่าที่ดิฉันเห็นมาตั้งแต่เล็กจนโต ขาดไม่ได้เลย คือน้ำพริก แล้วคนโบราณเวลาตำน้ำพริกนี่ก็อดไม่ได้ที่จะบอก เวลาที่เราไปซื้อนี่ก็ไม่ทราบว่าจะปิเป็นอย่างไร กุ้งแห้งเป็นอย่างไร
- อาจารย์กอบแก้ว : ไม่ว่าสมุนไพรชนิดใดก็ตาม เมื่อลองเอาก็เพื่อสุขภาพ จะทานอะไรก็ตามแต่ ถ้าทำให้สุขภาพไม่ดี ก็ไม่รู้ว่าทานไปทำไม เพราะฉะนั้นต้องเลือกหน่อย เช่นกัน การทานน้ำพริกกะปิก็คงต้องดูว่ากะปิมาจากแหล่งไหนสะอาดไหม
- ณัฐณพ : อ้าว อาจารย์ครับ มันก็เหมือนๆ กัน ไม่ใช่หรือครับในส่วนประกอบเนี่ย
- อาจารย์กอบแก้ว : ไม่หรอกค่ะ เพราะเบื้องหลังการถ่ายทำไม่เหมือนกัน โดยเฉพาะกระเทียม เวลาปลอกออกมาจะมีจุดๆ ดำๆ นั่นคือเชื้อราเนี่ยแหละ เมื่อเข้าฟังมาโรคที่แขนหน้าอันดับ1 คือโรคมะเร็ง ถ้าถามว่าสาเหตุมาจากอะไร หมอเองก็ตอบไม่ได้ แต่หมอก็แนะนำให้กินพืชผักสมุนไพรเถอะ แต่ถ้ามันไม่อร่อยละ คนทุกวันนี้กินยากนะ โดยเฉพาะเด็ก
- ณัฐณพ : ต้องหลอกล่อต้องทำให้มีสีสัน
- อาจารย์กอบแก้ว : เหมือนเอาไปฆ่าไปแกง เพราะฉะนั้นต้องหาวิธีให้เด็กชอบผักแต่รุ่นเราเนี่ย เอาปลุกฝังมาให้กินผัก กินน้ำพริก ที่เราทำด้วยความละเมียดละไม อย่างกระเทียมจะเป็นตัวช่วยแก้แพ้ ถ้าคุณมีภูมิแพ้ คุณทานกระเทียมเข้าไปเลย

- ณัฐนพ : นั้นแหละครับเป็นสิ่งที่น่าสนใจมากเลย ที่จะบอกให้ท่านกระเทียมคือเคี้ยว
สดๆ เลยหรือครับ
- อาจารย์กอบแก้ว : โห คุณมันหารูณไปหน่อยนะ เรามีวิธีทานกระเทียมได้เยอะ เช่น ทานกับ
ແໜ່ນ
- ณัฐนพ : อาจารย์ครับ กระเทียมช่วยในเรื่องภูมิแพ้ แล้วยังมีในด้านอื่นอีกมั๊ยครับ
- อาจารย์กอบแก้ว : เป็นด่านแรกที่ป้องกันร่างกายคุณ
- ณัฐนพ : อย่างสมัยก่อน ถ้าคนไหนเป็นกลากเป็นเกลื้อนก็ให้นำกระเทียมมาถู
- อาจารย์กอบแก้ว : ใช่แล้ว โดยโขลกแล้วนำไปถูจะได้มีน้ำมันหอมระเหย อย่งไปทานกระเทียม
แคปซูล ก็ไม่เหมือนกับทานสด ๆ เพราะมันไม่มีน้ำมันหอมระเหย
เพราะฉะนั้นจึงบอกว่าการทานน้ำพริกกะปิที่ดีที่สุด เวลาต้องนำกะปิกับ
กระเทียมมาโขลกพร้อมกัน เพื่อให้กลิ่นมันเข้ากัน
- ณัฐนพ : อาจารย์ครับ แหม เวลาของเราที่สั้นไปนิดหนึ่ง กำลังได้อรรถรสก่อนจะลากัน
ไปทำให้ผมนึกถึงบทพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา
แม้แต่เจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน ยังห่วงเรื่องของสมุนไพรที่เป็นมรดกธรรมชาติ
มรดกทางวัฒนธรรม คือ สมุนไพรไทยนี้มีค่ามาก พระเจ้าอยู่หัวทรงฝากให้
รักษาแต่ปู่ย่า ตายาย กันมา ควรลูกหลานใช้รักษาล้วนสืบไป เป็น
เอกลักษณ์ของชาติควรศึกษาวิจัยยาประยุกต์ใช้เหมาะสม รุ้ประโยชน์รู้คุณ
โทษ สมุนไพรเพื่อคนไทยอยู่รอดตลอดกาล เป็นใจครับคุณผู้ฟัง พออ่าน
แล้วก็รู้สึกนะครับว่า ในความห่วงใยที่พระองค์ท่านมีให้ พวกเราควรเห็น
คุณค่าใช้ไหมครับอาจารย์
- อาจารย์กอบแก้ว : ใช่ค่ะ
- ณัฐนพ : เป็นบุญของคนไทยนะครับที่มีพระเจ้าอยู่หัวที่เป็นห่วงคนไทย อยากให้คุณ
ผู้ฟังฟังเป็นประจำให้เป็นตุ๋ยาสามัญประจำบ้าน วันนี้อาจารย์กอบแก้วและ
ผมขอลาไปก่อน สวัสดีครับ

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ประวัติผู้ทำสารนิพนธ์

ชื่อ สกุล	ณัฐนพ แม่นพิกุลแก้ว
วัน เดือน ปี เกิด	28 ธันวาคม 2513
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	44/67 ซ.จาริพิบูลย์ 10 ถ.พิบูลสงคราม ต.บางเขน อ.เมือง จ.นนทบุรี
ตำแหน่งงานปัจจุบัน	เจ้าหน้าที่ผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	ฝ่ายวิทยุกระจายเสียง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2528	มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดประดู่ในทรงธรรม
พ.ศ.2532	มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนวัดนายโรง
พ.ศ.2543	ปริญญาตรี (ศิลปศาสตรบัณฑิต) โปรแกรมนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
พ.ศ.2551	ปริญญาโท (การศึกษามหาบัณฑิต) สาขาเทคโนโลยี การศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ